

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KATILIMCI PLANLAMA YAKLAŞIMI İLE
ENDÜSTRİYEL MİRAS ALANLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: EREĞLİ TREN
GARI VE SÜMERBANK DOKUMA
FABRİKASI KOMPLEKSLERİ ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRME**

Şevket TÜRKTAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

OCAK 2023
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Şevket TÜRKTAS tarafından hazırlanan “KATILIMCI PLANLAMA YAKLAŞIMI İLE ENDÜSTRİYEL MİRAS ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: EREĞLİ TREN GARI VE SÜMERBANK DOKUMA FABRİKASI KOMPLEKSLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME” adlı tez çalışması 19/01/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama/Şehircilik Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

.....

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Elif GÜNDÜZ

.....

Üye

Doç. Dr. Fatih EREN

.....

Üye

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Şevket TÜRKTAS

Tarih:

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

KATILIMCI PLANLAMA YAKLAŞIMI İLE ENDÜSTRİYEL MİRAS ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: EREĞLİ TREN GARI VE SÜMERBANK DOKUMA FABRİKASI KOMPLEKSLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME

Şevket TÜRKTAŞ

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Elif GÜNDÜZ

2023, 151+xi Sayfa

Jüri

Dr. Öğretim Üyesi Elif GÜNDÜZ
Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Doç. Dr. Fatih EREN

ÖZET

Endüstri devrimi kent ve toplumun hemen hemen bütün dinamiklerinde büyük değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Sanayi devrimi ile sanayi kentleri oluşmaya başlamış bunun sonucunda kentlerde hızlı nüfus ve kentleşme hareketleri olmuştur. Hızlı kentleşme ile kent merkezinde kalan sanayi yapıları 20.yy da teknolojik gelişmeler neticesinde kent merkezinden geliş arazilerde yeni oluşan kentlerin çeperlerine ve önemli ulaşım akları üzerinde yer seçmeye başlamışlardır.

Kentin merkezinde kalan eski/âtıl sanayi yapıları ve bulunduğu konum itibariyle önemli rant merkezi haline gelmiş zamanla yıkmaya başlamışlardır. Bu yapıların toplumun sosyal, ekonomik ve üretim geçmişine tanıklık eden önemli kültürel yapılar olarak görülmesi, mimari estetik değeri taşımaları gibi özelliklerinden dolayı bazı sivil kuruluşlarınca bu alanların yok olmasına tepki olarak endüstri mirası kavramı ortaya atılmıştır.

Önemli sanayi ülkeleri kent merkezlerinde kalmış sanayi alanlarını korumak amacıyla yeniden işlevlendirme uygulamaları yapmıştır. Yeniden işlevlendirme bu alanların korunması ve sürdürülebilirliği açısından çok değerlidir. Avrupa’da bu yapıların koruma kullanma dengesinin sağlıklı bir şekilde sağlanması ile başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Başarılı sonuçların arkasında ise iki temel husus yatmaktadır. Bunlardan birincisi miras yapılarını tek yapı ölçeğinde değil alansal ve bölgesel özellikleri itibariyle değerlendirmeleridir. İkincisi ise yerel halk sivil toplum örgütleri gibi miras öğesinin asıl sahipleriyle katılımcı yaklaşımlar ile alanın geleceğine birlikte karar vermeleridir.

Katılım kavramı ile planlamanın yolunun kesişmesi 1960’lı yıllarda, kent sorunlarının sadece fiziksel olarak ele alınması, sorunların kentliden bağımsız bir şekilde çözülmesi üzerine yapılan uygulamalar kentsel sorunların çözülmesinde yetersiz kaldığı gözlemlenmiş ve bu dönemde yaşanan toplumsal hareketlerin sonucu katılımcı planlama görüşü ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yaşanan kadın hakları, savaş karşıtlığı, yurttaşlık hakları, aynı dönemde Paris’te yaşanan öğrenci hareketleri yine bu dönemde Avrupa genelinde yaşanan barış, özgürlük, eşitlik söylemleri gibi hareketler katılım kavramının gündeme gelmesinde önemli etkenler olmuştur.

Hemen hemen aynı dönemde teknolojik gelişmeler ile üretim biçimi ve sürecinde meydana gelen değişiklikler alansal ve mekânsal anlamda da değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Sanayi alanları,

gelişen teknoloji ile daha geniş alanlara ihtiyaç duymuştur. Kent merkezinde büyük ölçekli alanların olmaması, arsa değerinin yüksek olması, trafik yükünün merkezde fazla olması gibi nedenlerden dolayı fabrikalar kentin çevresinde daha ucuz ve büyük ulaşım akslarına yakın yerlerde konumlanmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda ise kent merkezinde bulunan sanayi yapıları ve eklentileri de dahil olmak üzere terk edilmiştir. Terkedilen sanayi alanları bir dönemin kültürel ve ekonomik yaşantısına ışık tuttuğu gerekçesiyle kültürel miras niteliği taşıdığı savunulmuş ve bu yapıların koruma çabaları sonucunda endüstriyel miras kavramı ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar Avrupa’da ve Türkiye’de endüstriyel miras alanları hem koruma altına alınmaya hem de yenden işlevlendirilmeye başlanmıştır. Türkiye’de de katılımcı planlama ve endüstriyel miras kavramları son dönemde önemli bir yer edinmeye başlamıştır.

Ulusal ve uluslararası katılımcı planlama ve tasarım örnekleri incelendiğinde her katılım sürecinin farklı aktörleri ve düzeyi olduğu görülmüştür. Uluslararası örneklerde katılımcılar arasında halk daha fazla rol alırken Türkiye’de il ve ilçe belediyeleri ön plana çıkmaktadır. Ayrıca örnekler incelendiğinde toplantı, anket çalışması ve yarışma gibi klasik katılım yönteminin yanı sıra bisiklet turları, proje web sitesi, mahalle evi, sergiler, şehir içi video-ses kayıt enstalasyonları, mahalle turları, proje gazetesi gibi farklı katılım yöntemleri de denenmiştir.

Ulusal ve uluslararası endüstriyel miras alanlarının yeniden işlevlendirme örnekleri incelendiğinde uluslararası yapılan uygulamalar yapı ve çevresi ile ilişkilendirilmiş başarılı uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de ise işlevlendirme daha çok tek yapı ölçeğinde olsa da yapı ve çevresi ile ilişkilendirilmiş önemli örneklerde bulunmaktadır.

Konya’nın Ereğli ilçesinde de hem Osmanlı döneminin hem de Cumhuriyet döneminin önemli ekonomik atılımlarından olan demiryolu ve Sümerbank dokuma fabrikası, değişen ve gelişen teknoloji ve ihtiyaçlar yüzünden hem kent merkezinde kalmı hem de âtıl durumda kalmıştır. Bu yapılar süreç içerisinde koruma altına alınsa günümüzde hala âtıl vaziyette ve kentin yaşamından kopuk durumdadır.

Ereğli’de bulunan endüstriyel miras yapılarının ereğli toplumunun belleğindeki yeri, yapılara olan aidiyetlerini ölçülme ve bu alanı nasıl görmek istediklerine yönelik sonuçlara ulaşabilmek için katılımcı planlama kapsamında anket çalışması yapılmıştır. Ayrıca bu alanın katılımcı yaklaşımla yeni işlevinin ne olması gerektiği ve bu alanlarda planlama/tasım sürecinde ereğli halkının katılıma bakış açısı ortaya konmuştur.

Ereğli’de bulunan endüstri yapıları üzerine yapılan araştırmalar neticesinde bu alanların ereğli halkı kent belleğinde önemli bir yeri olduğu anket bulgularında ortaya konmuştur. Ayrıca bulgulara göre; bu yapıların korunması gerektiği, bu alanda yapılacak olan planlama ve projelendirme sürecinde katılımcı olmak istediği anket sonuçlarıyla desteklenmiştir.

Yerinde yapılan incelemeler ve anket çalışması kapsamında Ereğli için önem arz eden bu yapıların korunması elzemdir ve bu yapılara verilecek olan yeni işlevler konusunda halkın katılımının sağlanması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Kentin mevcut yaşantısına entegre edilmesiyle hem korunacak hem de kentin imajına yeni katkılar sunacak olan bu yapıların korunmasında halkın katılımının sağlanması bu alana olan aidiyetinde artmasına neden olacaktır. Katılımdan sağlanmadan verilen işlevler sonucunda halk nezdinde bir anlam kazanmayan bu yapılar tekrar âtıl durumda kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Anahtar Kelimeler: Endüstriyel Miras, Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası, Katılımcı Planlama, Kentsel Bellek, Konya Ereğli, Memur Evleri, Taş Evler, Yeniden İşlevlendirme

ABSTRACT

MS THESIS

EVALUATION OF INDUSTRIAL HERITAGE AREAS BY PARTICIPANT PLANNING APPROACH: EVALUATION ON EREĞLİ TRAIN STATION AND SUMERBANK WEAVING FACTORY COMPLEX

Şevket TÜRKTAS

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of City and Region Planning**

Advisor: Dr. Elif GÜNDÜZ

2023, 151+xi

Jury

Dr. Elif GÜNDÜZ

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

Doç. Dr. Fatih EREN

The industrial revolution brought great changes in almost all the dynamics of the city and society. With the industrial revolution, industrial cities began to form, as a result of which there were rapid population and urbanization movements in the cities. Industrial structures that remained in the city center with rapid urbanization started to choose places on the peripheries of newly formed cities and on important transportation networks in the lands coming from the city center as a result of technological developments in the 20th century.

The old/inactive industrial structures in the center of the city and their location have become an important rent center and have begun to collapse over time. The concept of industrial heritage has been put forward by some non-governmental organizations as a reaction to the destruction of these areas due to their features such as being seen as important cultural structures witnessing the social, economic and production history of the society and their architectural aesthetic value.

Important industrial countries have made re-functioning practices in order to protect the industrial areas that remained in the city centers. Re-functioning is very valuable for the protection and sustainability of these areas. Successful results have been obtained in Europe by ensuring the protection-use balance of these structures in a healthy way. There are two main issues behind the successful results. The first of these is to evaluate the heritage buildings in terms of their spatial and regional characteristics, not on the scale of a single building. The second is that local people decide the future of the area together with the original owners of the heritage item, such as non-governmental organizations, with participatory approaches.

The intersection of the concept of participation and the way of planning In the 1960s, it was observed that the practices made on dealing with urban problems only physically and solving problems independently of the urbanites were insufficient in solving urban problems, and the view of participatory planning emerged as a result of the social movements experienced in this period. Movements such as women's rights, anti-war, civil rights, student movements in Paris during this period, and the discourses of peace, freedom and equality experienced throughout Europe in this period were important factors in bringing the concept of participation to the agenda.

In almost the same period, technological developments and changes in the production style and process brought about spatial and spatial changes. Industrial areas needed larger areas with the developing technology. Factories have started to be located in the city's periphery, cheaper and close to large transportation axes, due to reasons such as the lack of large-scale areas in the city center, the high land value, and the high traffic load in the center. As a result, it was abandoned, including the industrial buildings and annexes in the city center. Abandoned industrial areas have been argued to be cultural heritage on the grounds that they shed light on the cultural and economic life of a period, and the concept

of industrial heritage has emerged as a result of the conservation efforts of these structures. Until today, industrial heritage sites in Europe and in our country have both been taken under protection and re-functionalized. In our country, the concepts of participatory planning and industrial heritage have recently started to gain an important place.

When the national and international participatory planning and design examples are examined, it is seen that each participation process has different actors and levels. While the public plays a greater role among the participants in international examples, provincial and district municipalities come to the fore in our country. In addition, when the examples are examined, different participation methods such as bicycle tours, project website, neighborhood house, exhibitions, inner city video-sound recording installations, neighborhood tours, project newspaper, as well as classical participation methods such as meetings, surveys and competitions have been tried.

When the re-functioning examples of national and international industrial heritage areas are examined, international applications appear as successful applications associated with the building and its environment. In our country, although the functionalization is mostly at the scale of a single building, there are important examples associated with the building and its environment.

The railway and Sümerbank weaving factory, which were among the important economic breakthroughs of both the Ottoman and the Republican periods in the Ereğli district of Konya, remained both inactive and idle in the city center due to the changing and developing technology and needs. If these structures were taken under protection in the process, they are still idle and disconnected from the life of the city today.

A survey was conducted within the scope of participatory planning in order to measure the place of the industrial heritage buildings in Ereğli in the memory of the Ereğli community, to measure their belonging to the buildings, and to reach results on how they would like to see this area. In addition, what the new function of this area should be with a participatory approach and the perspective of the people of Ereğli in the planning/delivery process in these areas were revealed.

As a result of the researches on the industrial structures in Ereğli, it has been revealed in the survey findings that these areas have an important place in the urban memory of the people of Ereğli. In addition, according to the findings; It was supported by the results of the survey that these structures should be protected and that he wanted to be a participant in the planning and project design process to be carried out in this area.

Within the scope of on-site investigations and survey work, it is essential to protect these structures, which are important for Ereğli, and it has been concluded that public participation is required for the new functions to be given to these structures.

Ensuring the participation of the public in the protection of these structures, which will both be protected and contribute to the image of the city by integrating them into the current life of the city, will cause an increase in their belonging to this area. These structures, which do not make sense in the eyes of the public as a result of the functions given without participation, will face the danger of being idle again.

Keywords: Industrial Heritage, Ereğli Sümerbank Weaving Factory, Participatory Planning, Urban Memory, Konya Ereğli, Civil Servants' Houses, Stone Houses, Refunctioning

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinde mutluluğun, hüznün, emeğin kısaca yaşanmışlığın nişanesi olarak gördüğüm antikaları veya eski olan her şeyi çok sever, önemser ve tarihine bakmaksızın toplarım. Halihazırda bir odayı dolduracak antika niteliğinde radyo, halı, kitap, saat, bavul vb. eşyalarımınla vakit geçirmek bana hep keyif verir. Hem mesleğimin konusu hem de keyif aldığım eksiye dair yaşanmışlığın simgesi olan endüstriyel miras konusunu tez konusu olarak belirlemek ve çalışmak keyifliydi.

Tez çalışmamın gelişmesinde fikirlerini paylaşan ve en önemlisi zamanını bana harcayan başta değerli danışmanım Elif Gündüz hocama, yüksek lisans eğitim sürecinde bana desteklerini sunan şehir plancısı Bahadır Kocadağ ve bilgi birikiminden çokça faydalandığım şehir plancısı İlker Çobanoğlu'na teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca çalışma sürecinde zaman ayıramadığım eşim Esra ve oğlum Giray Arslan'a sabırlarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Şevket TÜRKTAS
KONYA-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xi
1.GİRİŞ	1
1.1.Çalışmanın Konusu ve Amacı	2
1.2.Çalışmanın Yöntemi	3
2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Katılımcı Planlama	6
2.1.1.Kavramının Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye’deki Gelişimi	6
2.1.2.Katılımcı Planlama Kavramı ve Katılım Düzeyleri.....	8
2.1.3.Katılımın Önemi	11
2.1.4.Katılımda Rol Alan Aktörler	12
2.1.5.Katılımcı Planlama Örnekleri	13
2.2.Endüstriyel Miras.....	16
2.2.1.Endüstri, Endüstrileşme ve Endüstri Devrimi	16
2.2.2.Endüstriyel Miras Kavramı.....	17
2.2.3.Endüstriyel Mirası Koruma ve Planlama Yaklaşımları	21
2.3.Yeniden İşlevlendirme	26
2.3.1. Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Nedenler	27
2.3.2.Doğru İşlevlendirme Süreci	28
2.4.Endüstriyel Miras Kapsamında Yeniden İşlevlendirme Örnekleri.....	30
2.4.1.Dünyadan Örnekler	30
2.4.2. Türkiye’den Örnekler	36
2.5. Türkiye’de Atıl Durumda Kalmış Demiryollarına Ait Taşınmazları Yeniden İşlevlendirme Örnekleri	41
2.5.1. Haydarpaşa Garı	42
2.5.2.Karaağaç Tren Garı (Edirne)	45
2.5.3.İzmit Tren İstasyonu	46
2.5.4.Çamlık Buharlı Lokomotif Açık Hava Müzesi.....	48
2.5.5.Sirkeci Garı Demiryolu Müzesi	50
2.6. Türkiye’de Atıl Durumda Kalmış Sümerbank Dokuma Fabrikalarını Yeniden İşlevlendirme Örnekleri	54
2.6.1.Kayseri Bez Fabrikası	56
2.6.2.Nazilli Basma Fabrikası.....	58
2.6.3. Bursa Merinos Dokuma Fabrikası	60
2.6.4.Malatya Dokuma Fabrikası.....	62
2.6.5.Antalya Dokuma Fabrikası	64
2.7.Bölüm Sonucu.....	68

3.MATERYAL VE YÖNTEM.....	73
3.1.Materyal	73
3.1.1.Çalışma Alanının Seçim Gerekçeleri.....	73
3.2. Yöntem.....	74
4.SAHA ÇALIŞMASI VE ARŞTIRMA BULGULARI	77
4.1.İlçenin Konumu ve Özellikleri	77
4.2.Çalışma Alanının Kent İçindeki Konumu	78
4.3.Çalışma Alanını Etkileyen Planlama Süreçleri.....	80
4.3.1. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planındaki Yeri	80
4.3.2. 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planındaki Yeri	81
4.3.3. 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planındaki Yeri	82
4.3.4. 1/1000 Ölçekli Koruma amaçlı İmar Planındaki Yeri	82
4.4.İstasyon Alanı Saha Araştırması.....	86
4.4.1. Ereğli Tren İstasyonu Tarihçesi	86
4.4.2.İstasyon Sahası Yapıları.....	86
4.5.Fabrika Alanı Saha Araştırması.....	103
4.5.1.Ereğli Dokuma Fabrikasının Tarihçesi	103
4.5.2.Fabrika Sahası Yapıları.....	104
4.6. Memur Evleri Saha Araştırması	111
4.7. İşçi Konutları/Taş Evler Saha Araştırması	114
4.8.Saha Çalışması Kapsamında Yapılan Anket Çalışması.....	119
4.8.1.Demografik Yapıya İlişkin Sorulan Sorular ve Bulgular	119
4.8.2.Koruma ve Endüstriyel Miras Hakkında Farkındalık Üzerine Sorulan Sorular ve Bulgular.....	121
4.8.3. Endüstriyel Miras Yapılarının Kentsel Bellekteki Yerine İlişkin Sorular ve Bulgular	124
4.8.4.Katılıma İlişkin Sorular ve Bulgular.....	125
4.9.Tartışma	132
5.SONUÇ	137
KAYNAKLAR	142

KISALTMALAR

BM- Birleşmiş Milletler

EBA- Ereğli Belediyesi Arşivi

KAİP – Koruma Amaçlı İmar Planı

TICCIH- Endüstri Mirasının Korunması Uluslararası Komitesi

UNESCO- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

1.GİRİŞ

Endüstri devrimi şehirler ve toplumlar üzerinde büyük değişikliklere neden olmuştur. Üretim, zanaatkârlar tarafından atölyelerde gerçekleştirilirken endüstri devrimi sonrası makineleşmeyle işçiler tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Üretim sürecindeki bu değişiklik ile makineler için büyük ölçekli yapılara gereksinim duyulmuş ve bu makineleri kullanmak için işçilere ihtiyaç duyulmuştur. İşçi ihtiyacı doğrultusunda köyden kente göçler başlamış ve dönemin endüstri şehirleri doğmuştur.

Endüstri devrimi döneminde yapılan yapı veya yapı grubu ile bunların bulunduğu alanlar, dönemin önemli nirengi noktaları konumuna gelmiştir. Kentlerin şekillenmesinden toplumun sosyal hayatına kadar her alanda büyük değişikliklerin temelinde yer almıştır.

Kuruldukları dönemde şehrin çeperinde kalan sanayi yapıları hızlı kentleşme sonucunda kent merkezlerinde kalmıştır. 20yy. ortalarında teknolojik gelişmeler ile üretim biçimi ve sürecinde meydana gelen değişiklikler alansal ve mekânsal anlamda da değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Sanayi alanları, gelişen teknoloji ile daha geniş alanlara ihtiyaç duymuştur. Kent merkezinde büyük ölçekli alanların olmaması, arsa değerinin yüksek olması, trafik yükünün merkezde fazla olması gibi nedenlerden dolayı fabrikalar kentin çeperinde daha ucuz ve büyük ulaşım akslarına yakın yerlerde konumlanmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda ise kent merkezinde bulunan sanayi yapıları ve eklentileri de dahil olmak üzere terk edilmiştir.

Kent merkezlerinde âtıl durumda kalan endüstri yapıları zamanla önemli rant alanlar olarak görülmesi nedeniyle yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmış hatta pek çok endüstriyel yapı da yıkılmıştır. Toplumun sosyal, ekonomik ve üretim geçmişine tanıklık eden önemli kültürel yapılar olarak görülmesi, mimari estetik değeri taşımaları gibi özelliklerinden dolayı bazı sivil kuruluşlarınca bu alanların yok olmasına tepki olarak endüstri mirası kavramı ortaya atılmıştır.

Önemli sanayi ülkeleri kent merkezlerinde kalmış sanayi alanlarını korumak amacıyla yeniden işlevlendirme uygulamaları yapmıştır. Yeniden işlevlendirme bu alanların korunması ve sürdürülebilirliği açısından çok değerlidir. Avrupa'da bu yapıların koruma kullanma dengesinin sağlıklı bir şekilde sağlanması ile başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Başarılı sonuçların arkasında ise iki temel husus yatmaktadır. Bunlardan birincisi miras yapılarını tek yapı ölçeğinde değil alansal ve bölgesel özellikleri itibarıyla değerlendirmeleridir. İkincisi ise yerel halk sivil toplum örgütleri gibi miras ögesinin asıl sahipleriyle katılımcı yaklaşımlar ile alanın geleceğine birlikte karar vermeleridir. Endüstriyel miras yapılarının asıl sahipleri

yapının var olduğu toplumdur. Yapılar hakkında karar alma ya da karar alma sürecinde bulunma o toplumun vazgeçilmez ve yadsınamaz temel hakkıdır.

Türkiye’de ise sanayileşme süreci Osmanlı döneminde başlamış ve 20.yüzyılda da hızla devam etmiştir. Türkiye’de endüstri mirası niteliği taşıyan çokça yapı bulunmaktadır. Fakat Türkiye’de endüstriyel miras kavramının yasal bir zeminde tanımının olmaması, Türkiye’de bulunan yapıların envanterinin çıkarılmaması, koruma ekonomisinin yeterli olmaması gibi nedenlerden dolayı endüstriyel alanların yeniden işlevlendirilmesi yavaş seyretmektedir. Ayrıca Türkiye’de endüstriyel miras yapılarının ele alınış biçimlerinde yapı özelinde tek boyutta kalmakta çevre, kimlik ve üst ölçekli plan ilişkilerinin doğru kurgulanmadığı ve katılımcı yaklaşımların önemsenmediği dikkat çekmektedir.

Türkiye’de endüstriyel miras alanları diğer dünya örneklerindeki gibi sanayiler, demiryolları, maden sahaları gibi alanları kapsamaktadır. Bu yapılarda bir dönem ulaşımın ve üretim biçiminin ve çeşitliliğinin, sosyal yaşantının en önemli tanıklarındır. Yukarıda bahsi geçen durumlar Konya’nın Ereğli ilçesi içinde geçerlidir. Osmanlı döneminin ulaşım politikası kapsamında yapılan demiryolu hattının şehrin gelişmesine, toplumun ekonomik ve sosyal hayatına olan etkisi ve o döneme ışık tutması alana önemli bir endüstriyel miras değeri katmaktadır. Ayrıca ulaşım çeşitliliği ve işçi potansiyelinin fazla olması gibi nedenlerden dolayı Cumhuriyet dönemimim ekonomik kalkınma politikası kapsamında yapılan Sümerbank Dokuma Fabrikası Ereğli’deki yaşamı derinden etkilemiş hem kentin hem de toplumun gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu yapılar yaklaşık bir asırdır ayakta ve toplumun hayatına halen dokunmaktadır.

Dünya ve Türkiye’de yapılan endüstriyel miras alanlarının yeniden işlevlendirme süreçleri ve katılımcı planlama yaklaşımları çerçevesinde önemli bir endüstriyel mirasa sahip olan Ereğli’nin Sümerbank Dokuma Fabrikası, fabrika çalışanlarının kullandığı Memur ve İşçi Evleri ile İstasyon yapıları incelenecek ve Ereğli halkının bu yapılara bakış açısı ve alana dair beklentileri değerlendirilecektir.

1.1.Çalışmanın Konusu ve Amacı

Yukarıda bahsi geçen problem tanımı kapsamında “Kurulduğu dönemde kentin sosyal ve ekonomik dinamikleri için önem arz eden alanların zaman içinde çeşitli sebeplerden dolayı şehirden kopuk, işlevini yitirmiş endüstriyel yapı ya da yapı grubunun endüstriyel miras olarak belirlenmesi ve işlevlendirme sürecinde, miras konu olan yapı ya da alanın çevresel özellikleri ve kimliği, sosyal hayattaki yerinin korunmasında katılımcı planlama yaklaşımının önemi” tezin konusu olarak açıklanabilir.

Çalışmada; katılımcı bakış açısıyla ele alınacak planlama yaklaşımlarında, aktörlerin tasarım/uygulama sürecinde istek ve etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir çerçeve ortaya koymak ve kente kazandırılması gereken bu miras alanlarının yaşanabilir, yaşatılabilir mekânlar olarak kullanılmasını sağlayan bir planlama yaklaşımını geliştirilebilmektir. Bu kapsamda geleneksel planlamaya alternatif bir yaklaşım olarak öngörülen katılımcı planlamanın önemli bir endüstriyel miras alanına sahip olan Ereğli'deki mevcut alanın planlamasında uygulanıp uygulanamayacağını ortaya koymak ve bu doğrultuda yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, planlama faaliyetlerine katılım düzeylerini ve konuya ilişkin düşüncelerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Tezde şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası ve istasyon yapıları Ereğli halkının belleğinde yer alabilmiş midir?
- Ereğli halkı Sümerbank Dokuma Fabrikası ve istasyon yapılarının tasarımı ve planlanmasında rol almak istiyor mu?
- Planlama ve tasarımda katılımcı yaklaşımlar, ve katılım düzeyleri nelerdir?
- Endüstriyel miras alanlarının kentsel bellekte yeri var mıdır?
- Endüstriyel miras alanlarının yeniden işlevlendirilmesinde katılım faydaları nelerdir?
- Yeniden işlevlendirilen alanların/yapıların etkin kullanımı nasıl sağlanabilir?
- Endüstriyel miras yapıları/alanları içerisinde dokuma fabrikası ve demiryollarına yönelik yaklaşımlar nelerdir?

1.2.Çalışmanın Yöntemi

Tez çalışmasında katılımcı planlama, endüstriyel miras ve yeniden işlevlendirme kavramları ve çalışma alanına yönelik veri toplamada dört yöntem kullanılmıştır.

1. Yerli ve yabancı yayınlarda literatür taraması

Katılımcı planlama, endüstriyel miras, yeniden işlevlendirme konulu yerli ve yabancı doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ile makaleler incelenmiştir.

2. Ereğli Belediyesi arşiv taraması

Ereğli belediyesi imar ve şehircilik müdürlüğü arşivinde bulunan çalışma alanına ait dosyalar, resimler ve araştırmalar incelenmiştir.

3. İmar planlarının analizi

Çalışma alanına ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ile 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı ile plan notları incelenmiştir.

4. Anket çalışması

Anket çalışmasında öncelikle anketin amaç ve kapsamına yönelik sorular belirlenmiştir. Ereğli özelinde katılımcılar halk, uzman grup ve yerel yönetim olarak 3 ayrı gruba ayrılmış ve bu grupların anket bulgularına göre alan hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir.

Tez çalışması beş ana başlıktan oluşmaktadır bunlar; giriş, kavramsal çerçeve, materyal ve yöntem, saha çalışması ve araştırma bulguları ve sonuç bölümleridir.

Giriş bölümünde çalışmanın konusu, amacı ve yöntemi ortaya konmuştur.

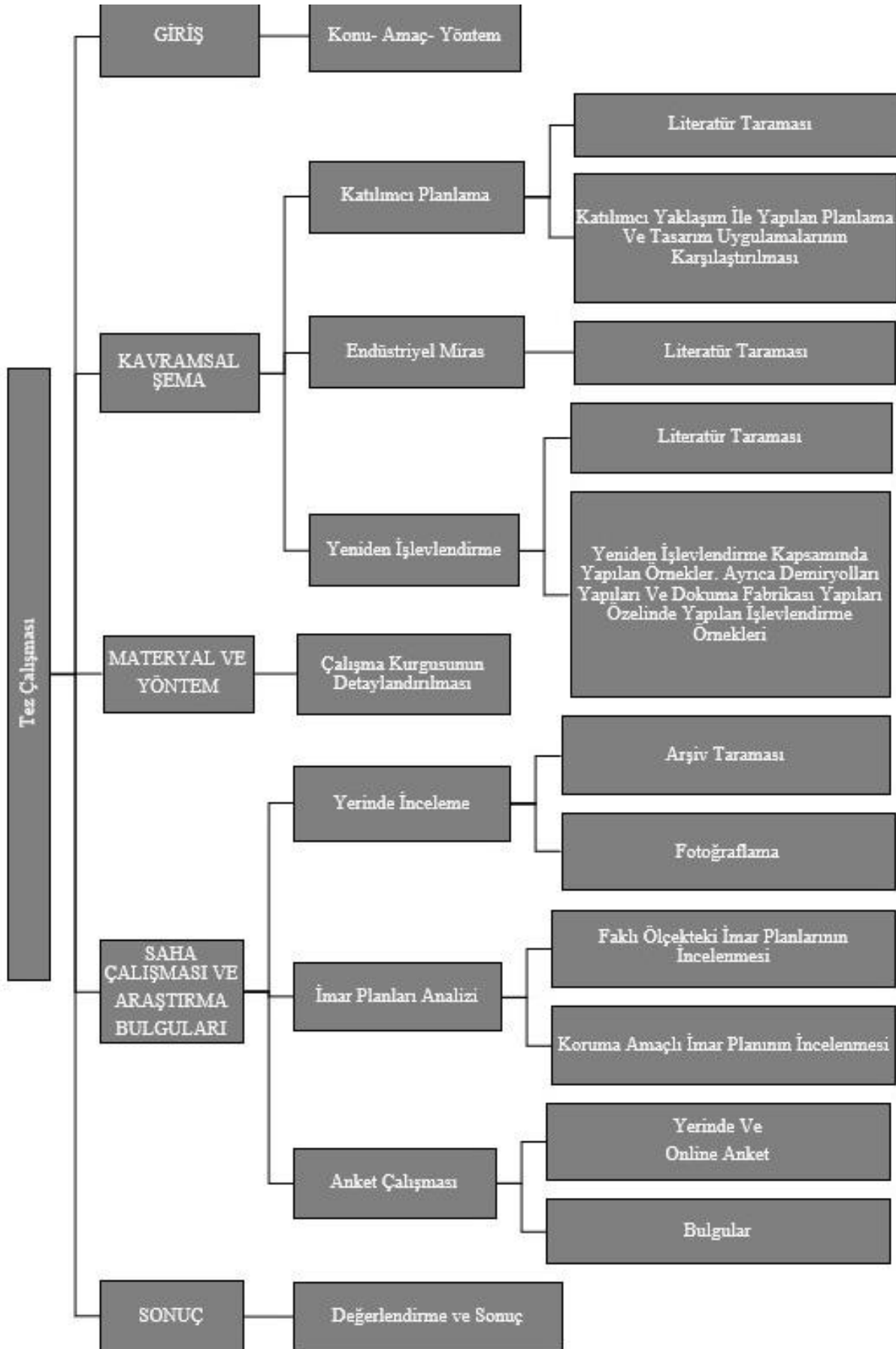
İkinci bölüm kavramsal çerçeve olup bu bölümde; Katılımcı planlamanın tanımı, önemi, düzeyi, katılımı da rol alan aktörler ve katılımcı planlama yaklaşımı ile yapılan planlama örneklerine değinilmiş, yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras alanlarına dair uygulama örnekleri detaylandırılmıştır. Ayrıca endüstriyel miras kavramının tanımı, kapsamı ve tarihçesi, endüstriyel miras alanlarının planlama kapsamında; korunmasının gerekliliği, koruma yaklaşımları, miras alanlarının kentsel bellek ile olan ilişkisi ve bu alanların yeniden işlevlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Bu kapsamda dünyadan ve Türkiye’den endüstriyel miras alanlarında yapılan yeniden işlevlendirme örneklerine ve yine Türkiye’de demiryolu ile dokuma fabrikaları özelinde yapılan yeniden işlevlendirme örneklerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm materyal ve yöntem başlığında çalışmada kullanılan materyal özetlenmiş, çalışma sahasının özelliklerinden bahsedilmiş ve saha çalışması ile anket çalışmasının kurgusu detaylandırılmıştır.

Çalışmanın Dördüncü bölümünde saha araştırması kapsamında Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası, Taş Evler, Memur Evleri ve demiryolunun tarihçesine değinilmiş, alanda bulunan yapıların eski yeni işlevleri hakkında bilgi verilmiş ve imar planları incelenmiştir. Ayrıca *Katılımcı Planlama* kapsamında hazırlanan anket çalışması yapılarak bulgular paylaşılmış, alan ve yapılan anket hakkında katılımcıların beklenti ve görüşleri paylaşılmıştır.

Son bölümünde ise çalışma kapsamında değerlendirme yapılarak, sonuç ve öneriler ortaya konmuştur.

Tezin akış şeması Şekil 1.1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. 1. Tez çalışmasının akış şeması

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm yedi alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak katılımcı planlama kavramının ortaya çıkış süreci, kavramın tanımı, katılımcı planlanmanın sağladığı faydalar, ilgi gruplarından bahsedilecek ayrıca katılımcı planlama örnekleri incelenecektir. İkinci alt başlıkta, endüstriyel miras kavramının ortaya çıkış süreci ve tanımı yapılacak, endüstriyel miras alanlarını koruma soranlarından bahsedilecek ve ayrıca endüstriyel miras alanlarının korumaya yönelik yaklaşımlar incelenecektir. Üçüncü alt başlıkta ise yeniden işlevlendirme kavramı, yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler ve doğru işlevlendirme süreçlerinden bahsedilecek, dördüncü alt başlıkta ise yeniden işlevlendirme kapsamında yapılan yurtdışı ve Türkiye’den örnekler de bu bölümde incelenecektir.

Kavramsal çerçevenin beşinci alt başlığında atıl durumda kalmış demiryolu yapılarının yeniden işlevlendirme örnekleri, altıncı alt başlıkta ise dokuma fabrikalarında uygulanan yeniden işlevlendirme örnekleri incelenecektir.

Son olarak yedinci alt başlık ise kavramsal çerçeve bölüm sonucu yer almaktadır.

2.1. Katılımcı Planlama

2.1.1.Kavramının Ortaya Çıkış Süreci ve Türkiye’deki Gelişimi

Katılım kavramı ile planlamanın yolunun kesişmesi 1960’lı yıllarda, kent sorunlarının sadece fiziksel olarak ele alınması, sorunların kentliden bağımsız bir şekilde çözülmesi üzerine yapılan uygulamalar kentsel sorunların çözülmesinde yetersiz kaldığı gözlemlenmiş ve bu dönemde yaşanan toplumsal hareketlerin sonucu katılımcı planlama görüşü ortaya çıkmıştır. Bu dönemde gündeme gelen kadın hakları, savaş karşıtlığı, yurttaşlık hakları, Paris’te yaşanan öğrenci hareketleri ve yine bu dönemde Avrupa genelinde yaşanan barış, özgürlük, eşitlik söylemleri gibi hareketler katılım kavramının gündeme gelmesinde önemli etkenler olmuştur (Akyol, 2004; Esengil, 2009).

Amerika’da kentsel tasarım uygulamalarının ilk örnekleri olan yeni konut ve otoyol projeleri, yoksul mahallelerin temizliği adı altında yapılan yıkımlar mekânsal yıkımların yanında sosyal yıkımları da getirmiştir. Bunun akabinde ortaya çıkan ayaklanmalar sonucunda 1954 yılında Kentsel Yenileme Kanunu’nda katılımı zorunlu hale getirilmiştir.1960’lı yıllarda da katılımın sağlanması hususu farklı yasalarda bir zorunluluk olarak yer alamaya başlamıştır (Akyol, 2004).

Amerika’da 1969 yılında, Federal-Aid Karayolu Yasası kapsamında planlama sürecinin tüm aşamaları için vatandaşların katılımı gerekli hale getirilmiştir. Katılımın kurumsallaşmış bir gereklilik haline gelmesiyle birlikte bu projelerin tasarımından sorumlu olan mimarların, peyzaj mimarlarının ve plancıların meslekleri de ahlaki ve etik bir süzgeçten

geçmiştir. Planlamayı teknokratik bir uygulama olarak değiştirmek amacıyla Amerikalı bir planıcı olan Davidoff (1995) savunuculuk planlaması yaklaşımını önermiştir. Planlamacıların dezavantajlı grupların savunucuları olarak hizmet etmesi gerektiğini ve çoğul planların halka sunulması gerektiğini savunmuştur (Hou, 2011).

Kevin Lynch'in "The Image of the City (1960)" adlı kitabında ve William H. White'in "Social Life of Small Urban Spaces (1980)" adlı kitabında şehirdeki kullanıcıların deneyimlerine dikkat çekilmiştir. Yurttaş katılımı söylemi ve insanın mekân deneyimlerine odaklanması, ABD'deki kentsel tasarım pratiğinin elitist eğilimini önemli ölçüde yeniden yönlendirmiştir. Aynı zamanda tasarımın temel değerlerinin insan ölçeği, sosyal etkileşimler ve kültürel pratikler ile kentsel çevrelerin yapımında demokratik süreç ve adalet lehine yeniden düşünülmesi zorunluluğunu ortaya koymuşlardır (Hou, 2011).

Yukarıda bahsi geçen çalışmaların dışında Uluslararası arenada: 1972 yılında BM İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm),Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkışı; 1976 yılında BM - Habitat I Konferansı (Vancouver, BM'nin devlet + yerel Yönetim + sivil toplum anlayışını benimsemesi; 1983 BM - Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun Kurulması, Ortak Geleceğimiz Raporu; 1992 BM - Rio Konferansı – Yeryüzü Konferansı Gündem 21 / Avrupa Kentsel Şartı, Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto ve 1996 yılında BM - Habitat II Konferansı gibi çalışmalarla katılım kavramı ve pratikleri üzerine çalışmalar sürmüştür (Url-1).

1996 yılında yapılan Habitat II Toplantısı Türkiye'deki katılım anlayışı için önem arz etmektedir. 1990 yıllardan itibaren Türkiye'deki planlama pratikleri merkezîyetçi özelliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye'de demokratikleşme bağlamında önemli hale gelen katılım, stratejik planlama, sürdürülebilirlik, çok boyutluluk gibi kavramlar planlama pratikleri için önemli hale gelmiştir. Böylece bireyler karar verme süreçlerinde ve kentsel yönetim mekanizmasında daha aktif rol almaya başlamıştır. Bunun yanında İstanbul'da düzenlenen Habitat II toplantısı ile Yerel Gündem 21 eylem programı içerisinde insan merkezli sürdürülebilir gelişimi içeren taahhütlerde bulunulmuş ve buna göre planlama ve kentsel konularda karar verme süreçlerinde yerel yönetimlerin yerelde bulunan hak sahiplerine danışmalarını ve stratejilerini bu görüşlere göre geliştirmesi öngörülmüştür (Ataöv, 2013).

Habitat II'den sonra Türkiye'de bazı yasalarda da yerel yönetimlerin mekânsal ve kurumsal stratejik planlarını yerel ilgi grup temsilcilerinin katılımıyla hazırlanmasını şart koşan kanunlar çıkartılmıştır (Ataöv, 2013). Bunlar;

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu 15.maddesi İhtisas Komisyonlarının kurulması ve buna göre;

“Komisyon çalışmalarında uzman kişilerden yararlanılabilir. Gündemdeki konularla ilgili olmak üzere; kurum temsilcileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümlerinin, sendikalar (oda üst kuruluşu bulunan yerlerde üst kuruluşun, sendika konfederasyonunun bulunduğu yerde konfederasyonun) ve uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile davet edilen uzman kişiler, oy hakkı olmaksızın ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.”

2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunun 76. Maddesi Kent Konseylerinin kurulması ve buna göre;

“Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.”

2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı il özel idaresi 16. Maddesi İhtisas Komisyonlarının kurulması ve buna göre;

“Kaymakamlar ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ve ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili köy ve mahalle muhtarları ile sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir.”

Yukarıda bahsi geçen üç yasa kentsel planlamada katılımı destekler hatta zorunlu kılar niteliktedir. Her ne kadar yazılı yasalarla katılımcı planlama yaklaşımı desteklense de uygulamada ekonomik büyüme ve gelişimi teşvik eden veya estetik formu temel alan geleneksel planlama yaklaşımları çoğunlukla devam etmektedir (Ataöv, 2013).

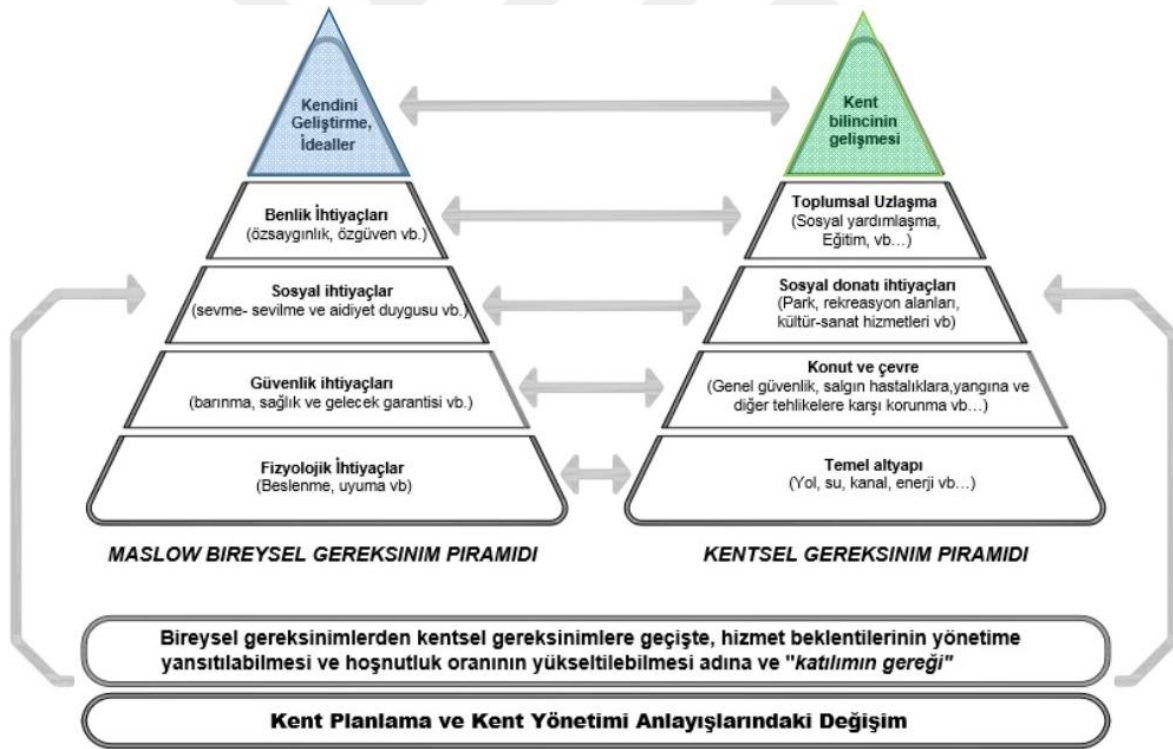
2.1.2.Katılımcı Planlama Kavramı ve Katılım Düzeyleri

Günlük hayatta katılım kavramı; iştirak etme, yer alma, iletişim veya ortak bir faaliyette bulunma anlamını taşımaktadır. Farklı disiplinlerin konularına girebilmesi nedeniyle birden çok tanımlı olan katılım kavramının sosyal ve çevresel anlamları incelendiğinde sosyal bilimlerde katılım; kararın hazırlanması, olgunlaştırılması, alınması ve uygulanması

süreçlerinden birinde, birkaçında veya tümünde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kişilerin güçleri oranında katkıda bulunması şeklinde açıklanmıştır. Çevrecilerin yaptığı tanıma göre katılım, kişilerin veya toplumun kendileri ile alakalı çevresel ve mekânsal tasarım ve planlama kararlarında kendileriyle işbirliğine gidilmesi olarak tanımlanmıştır (Akyol, 2004).

Katılım, alınacak olan karardan etkilenen topluluğun, bu karara etki edebilmesine bir araç olarak geliştirilmiş, halka danışmayı, onları karara dahil etmeyi ya da bilgilendirmeyi amaçlayan bir araçtır. Bir diğer tanıma göre, hesap sorabilme yeteneğine ve ifade özgürlüğüne sahip olan vatandaşların, kamusal uygulama veya karar alma süreçlerinde, bireysel veya örgütsel olarak bu süreçler hakkında bilgi sahibi olarak süreçleri yönlendirmede aktif rol almasıdır (Akyol, 2004).

Demokrasinin geliştiği toplumlarda katılımcı planlamanın amacı, kentsel sorunların çözülmesi, daha yaşanabilir mekanların oluşturulması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için müzakere etmektir (Url- 1).

Şekil 2. 1. Katılımcı planlama piramidi (Url- 1)

Kentler bireylerin yaşam mekânlarıdır. Kentlerde yaşayan toplumlar dolayısıyla kentte yer alan ilişki sistemine doğrudan bağlıdır (Hayta, 2016). Toplum ile var olan kentler, toplumun bir minyatürü, aynasıdır. Kentte yaşayan bireyler kentin değerleri ve geleceği üzerine hak sahibidirler. Ayrıca kentin kültürel birikimine karşı suç sayılabilecek eylemlerden kaçınma sorumluluğu altındadırlar (Keleş, 2005). Bu doğrultuda Şekil 2.1 incelendiğinde

bireylerin gereksinimleri ile kentsel gereksinim birbirleriyle doğru orantılıdır. Bireylerin beklentilerinin karşılanması, hoşnutluk ve aidiyet duygularının gelişmesi için katılımcı anlayışın geliştirilmesi gereklidir (Url- 1).

Şekil 2. 2. Katılım merdiveni (Url-1)

Şekil 2.2 incelendiğinde farklı katılım düzeylerine göre katılım türleri belirlenmiştir. Bu türler incelendiğinde birinci basamakta katılımcıları *Bilgilendirme* olarak belirlenmiştir. Burada amaç bilinir plan üretmedir. İkinci basamakta ise *Danışma* olarak belirlenmiş ve burada planlama sürecine üretilen senaryolar, kararlar üzerine halkın fikrinin alınması benimsenmiştir. Üçüncü basamak *Dahil Edilme* olarak belirlenmiş ve burada katılımcıların endişe ve isteklerinin karşılanması adına doğrudan halkla çalışmak amaçlanmıştır. Dördüncü basamak ise *İş Birliği* olarak belirlenmiştir burada plan alternatiflerinin geliştirilmesi ve karar süreci halka açık bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Beşinci basamak ise *Yetkilendirme* olarak belirlenmiştir. Burada alınan karar da yetki tamamen katılımcıdadır (Url- 1).

Tekeli (1991)'ye göre planlamada beş farklı katılım düzeyinden söz edilebilir. Benimsetme, bilgilendirme, plana katılma, Kritik Rasyonalizm ve dahil olma düzeyleridir. Söz konusu katılım düzeyleri Çizelge 1.1.de detaylandırılmıştır.

Çizelge 1. 1. Tekeli'ye göre katılım düzeyleri

DÜZEY	AÇIKLAMA
Benimsetme	Kamu yararına yapılan planın halka tanıtılması Benimsetilen planın uygulanması
Bilgilendirme	Halkın sorunları istekleri ve görüşlerinin alınması Halk bu aşamada karar verici değil planlama sürecinde yönlendiricidir.
Halkın plan	Kamu yararı kavramının ve plancının eleştiriye uğraması söz konusudur.

kararına katılımı	İlk iki planlama katılımına göre yerel çeşitliliği üretme ve koruma olasılığı daha fazladır
Kritik rasyonalizm	Üçüncü yaklaşımda olduğu gibi katılımın sonucu ortaya çıkan sonuca razı olunmamaktadır. Burada iyi toplum arayışı da söz konusudur. Daha önceki katılımlarda halk katılımcı iken burada plancı katılımcıdır. Yani toplumda var olan sürece plancı dahil olmaktadır.
Yaratma heyecanı	Katılım sürecinde halka birlikte bir şey yapmanın birlikte yaratmanın heyecanına katılım boyutunun kazandırılması ile insanlar sadece kamu kaynaklarını kullanmaktan ziyade kendi kaynaklarını da harekete geçirecektir.

Kaynak: (Tekeli 1991).

Katılımcı bir planlamada başarıyı yakalamak için en önemli husus; seçilecek olan konunun halkın en önemli sorunuyla ilgili olması gerekmektedir. Katılım ile alınacak kararlar kısa vadede halkın yaşamını etkileyebilmelidir. Unutulmaması gerekir ki halkın katılımı ve konunun seçimi kusursuz planlama için tek bir araç değildir. Ele alınan konu ile ilgili kamuyu oluşturulmalı, katılımcı grubun belirlenmesi ve örgütlenmesi gerekir. Katılımcı grubunun büyüklüğünün ne kadar olacağının, sorunlarının ne boyutta gördükleri ve ne kadar örgütlenebilecekleri araştırılmalıdır. Ayrıca katılımcı ve plancı karşılıklı olarak birbirleri tanımalıdır (Tekeli, 1991).

2.1.3.Katılımın Önemi

Dünyada ve Türkiye’de sadece planlama alanında değil siyasal ve yönetsel gibi her alanda katılımcılık temel değerlerden biri haline gelmiştir. Topluma istekleri dışında her ne sebeple olursa olsun değişikliklerin zorla kabul ettirilmesi gün geçtikçe olanaksız hale gelmektedir. Bu kapsamda planlamanın ve tasarımın gücü, özgür ve hakça toplum düzeninin sağlanmasına olan katkı ile ölçülebilir. Katılımın uygunluğu da bu amaca yaptığı katkıya bağlı olacaktır (Tekeli, 1991).

Planlama ve tasarım sürecinde katılımın olmasının sonucunda oluşan pozitif sonuçlar nedeniyle bugün kentlerin gelişmesinde karar verici durumda olan yöneticiler, plançılar ve mimarlar tarafından katılımcı yaklaşım başvuru alan önemli araçlardan biri olmuştur. Bir yandan kamusal kaynakların paylaşılmasına demokratik değerlerin korunmasını sağlarken diğer yandan sorunu yaşayan halk tarafından sorunun tespiti ve çözümü için katılım sağlaması toplumun yaşam kalitesini yükseltir. Böylece katılım;

Kamuoyunun endişelerinin giderilmesi, isteklerinin yerinde ve gereğince karşılanabilme imkanı (Creighton, 2005), özgün ve sağlıklı karar almada veya sağlıklı hizmet sunmada halkın sesi bağlamında önemlidir (Özdemir, 2019) önemlidir. Tasarım ve planların halkın gözünde meşruiyet kazanmasına, halk nezdinde planı kabulleniş sürecini azalmasına ve planın halk tarafından benimsenmesine olanak sağlar (Turgut & Seçilmişler, 2017).

Halkın planlama sürecine ve karar alma sürecine etkin bir şekilde katılımı yaşam kalitesinin artmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Katılımcıların kendi geleceği için ilgili mekânı biçimlendirmesine olanak sağlamak aidiyet duysunuz geliştirmesi açısından önemlidir (Özdemir, 2019).

Araştırmalar ve deneyimler sonucunda korunan almalar ile yerel halkın bir bütün olduğu önemsememek ve alanlar hakkında alınan kararlarda katılımın olmaması korumada başarıya ulaşmayı hemen hemen imkansızla götürmektedir. Buda katılımcı planlamanın önemini göstermektedir (Güneş, 2011).

Katılımcı planlama ile birlikte; farklı ve fazla bakış açılarının varlığı sayesinde sorunlar ve çözümler daha sağlıklı belirlenir, alınan kararlarla birlikte çözüm süreci katılımcılar ve gruplarca desteklenir böylece kamu güveni sağlanır (Url- 1).

Kent ve kentlinin aleyhinde alınabilecek ve toplumun yaşadığı kente ve o kentin sorunlarına karşı yabancılaşmasının önüne geçilir (Akyol, 2004).

2.1.4.Katılımda Rol Alan Aktörler

Kapitalist sistemde kentsel mekân iki güç birlikteliği ile şekillenmektedir bu iki güç sermayeyi elinde bulunduran güç ve yatırımcıdır. Kentsel sorunların ve kentlerin geleceği hakkında duyulan endişelerin arkasında bu iki gücün yarattığı olumsuz sonuçlar yer almaktadır. Bu nedenle son yıllarda planlama ve tasarımda karar verme süreçleri çok aktörlü, çoğulcu, katılımcı yaklaşımları zorunlu olması gerektiği konusunda görüşler yüksek sesle dile getirilir olmuştur (Akyol, 2004).

Katılım olgusu ilgi grupları/aktörleri olmadan bir anlam ifade etmemektedir. Aktörlerin katılımdaki etkinlik düzeyi ile katılımın etkinliği doğru orantılıdır. Aktörler ne kadar etkinse katılımın ideallliği o derece artacaktır. Bu nedenle ilgi gruplarının/aktörlerin tanımı önemlidir. Karar verme sürecinde katılımdaki ilgi grupları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Atlas, 2017):

- Karar vericiler: kararı onaylayan kurum ve kişileri ifade eder. Merkezi ve yerel yönetimler bu grupta değerlendirilmesi kaçınılmazdır.
- Plancılar: planı hazırlayan teknik ilgili. Burada plancı karar verici gruptan ayrı tutmak gerekir çünkü plancı karar vericileri yönlendirici, uyarıcı niteliktedir.

- Kullanıcılar: ilgi grupları arasında en geniş ve çok sesli topluluğu ifade eder. Sendikalar, spor kulüpleri, dernekler, meslek odaları, partiler bu grupta önemli rol oynarlar.
- Teorisyenler: sorunların belirlenmesinde ve çözüm önerilerinin getirilmesinde planlamadan farklı disiplindeki uzmanları ifade eder. Plancılarda ayrılrsa da planlama ekibinin için de de değerlendirebilirler.

İdeal bir katılım düzeyi yakalayabilmek için katılımcıların çeşitlendirilmesi gereklidir. Mekân sadece fiziksel değil sosyal boyutu ile ele alınması gerektiğinden dolayı muhtemel tüm gruplarla iletişim içinde olunmalı ve katılım düzeyinin yükseltilmesi önemlidir (Atlas, 2017).

Gelişmiş ülkelerde kentler çok aktörlü eylemler sonucunda şekillenmektedir. Planlama ve tasarımda karar verme süreçlerine, uygulama süreçlerinde ve kullanım aşamasına dek kamu, yarı kamu ve kullanıcılar/ yerel halk yer almaktadır. Planlamada aktörelere resmi ve resmi olmayan olarak iki ana başlıkta incelenebilir (Çizelge 2.1).

Çizelge 2. 1. Katılımda rol alan aktörler

Kamu Sektörü Merkezi yönetim Yerel yönetim	Yerel Halk Sivil toplum kuruluşları Sivil inisiyatifler
Yarı Kamu Temsilciler Üniversiteler Meslek odaları Vakıflar Sendikalar	Özel Sektör Yatırım ve inşaat şirketleri Mimarlık ve planlama büroları Ticari endüstriyel sektörel

Kaynak (Akyol, 2004).

Yerel yönetimler karar verme yetkilerini yerel aktörlerle paylaşan ve onları ortakları olarak gören taraf olmalıdır. Planlamaya katılımın toplum tarafından benimsenmesi için gerekli tüm çabayı sarfetmeli, halkın görüş ve taleplerini kolaylıkla incelemeli ve karar hakkında halkı zamanında bilgilendirmelidir (Akyol, 2004).

2.1.5. Katılımcı Planlama Örnekleri

Bu bölümde farklı ülkelerde ve Türkiye’de uygulanan katılımcı yaklaşım örnekleri incelenmiştir. Çizelge 2.2.’de farklı ülkelerde örnekler incelenmiş Çizelge 2.3’te ise Türkiye’de uygulanan katılımcı yaklaşım örnekleri ele alınmıştır.

Tablolarda katılımcı yaklaşım ile ele alınan uygulamaların; adı, nerede yapıldığı, projenin konusu, katılımcı aktörler, katılım yöntemi ve katılımın düzeyleri başlıkları altında detaylandırılmıştır.

Çizelge 2. 2. Farklı ülkelerde katılımcı politikalarla yapılan projeler

PROJE ADI	YERİ	PROJENİN KONUSU	KATILIMCILAR	KATILIM YÖNTEMİ	KATILIM DÜZEYLERİ
Labas Vietas Talka Projesi	Letonya	Kamusal Alanların Canlandırılması	Yerel yönetim, belediye meclisi, özel sektör, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, kentsel canlandırma aktivistleri, mahalle sakinleri	Beyin fırtınası, açılış etkinlikleri, çalıştaylar, toplantılar	İstişare, Yetki Devri Ortak Karar Alma Danışma, İş Birliği Yapma
Yeni Bir Belediye Kütüphanesinin Geliştirilmesi	Danimarka	Mimari Tasarım	Yerel yönetim, şehri dönüştüren dijital teknolojiler araştırma girişimi, politikacılar, sponsorlar, yürütme kurulu ve proje yönetim ekibi üyeleri, mimarlar, müteahhitler, yerel kurum ve kuruluşlar, kütüphane çalışanları	Geleneksel katılım yöntemleri: grup oturumları, atölye çalışmaları, özel etkinlikler, şehirdeki proje bilgilendirme noktaları Yenilikçi özel tasarım katılım etkinlikleri: medya laboratuvarları, şehir içi video-ses kayıt enstalasyonları	Danışma Diyalog Dahil Etme
Sewoon Yenileme Projesi	Kore	Kentsel Dönüşüm	Yerel yönetim, yerel kentsel dönüşüm birimleri, halk, uzmanlar	Halk toplantıları, toplu gösterimler, kurum yöneticileriyle diyalog toplantıları, sergiler	Bilgilendirme Temsil Etme
Kwun Tong Şehir Merkezi Projesi	Hong Kong	Kentsel Dönüşüm	Yerel yönetim konseyi, STK'lar, bölge sakinleri derneği, yerel halk, profesyonel araştırmacılar, uzmanlar	Grup oturumları, toplu gösterimler, kurum yöneticileriyle diyalog toplantıları, sergiler, bilgilendirme broşürleri, kitapçıklar, gazete bültenleri, halkla istişareler, asistan eğitimi, araştırma raporları, forumlar, asistanlarla fikir alışverişi	Bilgilendirme, Danışma Diyalog Dahil Etme
Union Point Park'ın Kentsel Tasarımı	ABD	Park Tasarımı	Merkezi ve yerel yönetimler, liman idaresi, Kaliforniya kıyı koruma birimi, Berkeley Üniversitesi, Birlik Konseyi, mahalle dernekleri, gençlik dernekleri	Toplu dilekçeler, halka açık sunumlar, tercih anketleri, atölye çalışmaları (gençler için), özel etkinlikler	Ortaklık, Yetki Devri Ortak Karar İş Birliği
Gibson Kasabasının Yeniden Canlandırılması	ABD	Kasaba Canlandırma	Kasaba geliştirme şirketi	Şehir yürüyüşü, haritalama atölyesi ve bir dizi başka atölye çalışması	Ortaklık, Yetki Devri Ortak Karar İş Birliği
Mahalle Canlandırma Projesi	Meksika	Mahalle Canlandırma	Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, katılımcı okullardan çalışanlar, projeye katılan okullardan öğrenciler	Mahalle turları, tasarım, fotoğraf atölyesi ve diğer atölyeler, tasarım stüdyosu, çizimler ve maketlerin halka açık yerel sergisi	Danışma Diyalog Dahil Etme
Orange County Great Park'ın Kentsel Tasarımı	ABD	Kent Parkı Tasarımı	Federal ve yerel yönetimler, belediye meclisi, yerel yönetim planlama birimi, özel danışmanlar, yerel halk, özel ilgi grupları	Paydaş kategorilerinin belirlenmesi, paydaş odak tartışmaları, paydaş konferansı, anketler, telefon anketleri, paydaşlara alternatiflerin sunumu	Danışma, Yatıştırma Anket, Diyalog, Alternatif Seçim Dahil Etme
Boston Southwest'in Kentsel Tasarımı	ABD	Ulaşım Altyapısı ile Kentsel Tasarım	Federal hükümet, Boston Şehir Hükümeti, Boston sakinleri (%10), özel ilgi grupları, tasarım ve mühendislik şirketleri, yerel yönetim ulaşım birimi, mahalle dernekleri	Aylık toplantılar, paydaş toplantıları, anketler, iki ayda bir Proje gazetesi, proje ofisleri, telefon bilgi hattı, mahalle gençliği ve yerel yükleniciler için sosyal programlar	Yetki Devri Ortak Karar Dahil Etme
'Thought For Food' Projesi	Belçika	Endüstriyel Kentsel Saçağın Kentsel Tasarımı	Uzman araştırmacılar, yerel halk, tarım-sanayi sektör temsilcileri, yerel çiftçiler, yerel politika yapıcılar, çevre aktivistleri yerleşim	Proje alanı bisiklet turu, söyleşiler, çalıştaylar, yorum panelleri, genel kurul toplantıları, grup oturumları, özel etkinlikler (kokteyl, akşam yemeği, resepsiyonlar vb.)	Yetki Devri Ortak Karar Dahil Etme
Polonya'da Köyün Yeniden Canlandırılması	Polonya	Köy Canlandırma	Araştırmacılar ve uzmanlar, yerel halk, yerel liderler	Paydaş toplantıları, birbirini takip eden üç çalıştay, halka açık sergi Paydaş toplantıları, halk oylaması teklif	Danışma Diyalog Dahil Etme
Stoke'un Canlandırılması	Britanya	Kasaba Yeniden Geliştirme	Merkezi hükümet, yerel yönetim, belediye meclisi, öğrenci grupları, yerel profesyoneller, arazi sahipleri	Alternatifler için danışma kurulu ile tematik grup çalışması, çalıştaylar	Danışma Diyalog Dahil Etme
Les Halles Bölgesinin Yeniden Geliştirilmesi	Fransa	Bölge Yeniden Geliştirme	Yerel yönetim, yerel yönetim ulaşım birimi, özel şirketler yerel yönetim gençlik birimi, yarı kamu-yarı özel şirket katılımı. Yüklenicileri, danışma gruplarını, tasarım ekiplerini, tasarım yöneticilerini, yerel topluluğu yöneten kuruluşlar	Paydaşlarla odak grup toplantıları, proje alanında görüşmeler	Bilgilendirme, Danışma, Yatıştırma Diyalog Dahil Etme
Le Fanu Parkı Tasarımı	İrlanda	Mahalle Parkı Tasarımı	İrlanda Mimarlık Vakfı (IAF), Dublin Kent Konseyi, sponsor, yerel halk	Ardışık tasarım etkinlikleri, atölye çalışmaları	Yetki Devri Diyalog Dahil Et
Minami Ohta'da Kentsel Tasarım	Japonya	Mahalle Yenileme	Yerel yönetim, araştırmacılar, mahalle okulları, mahalle sakinleri	Anketler, araştırmalar, kamu planı sunumları, toplu tartışmalar, toplu toplantılar, halk oylaması, çalıştaylar, çalıştay sonrası tartışma oturumları, proje alanında söyleşiler ve söyleşiler, çalıştayla ilgili etkinlikler, gözlem yürüyüşleri	Bilgilendirme, Danışma Diyalog Dahil Etme
Frieburg Vauban Mahalle Tasarımı	Almanya	Mahalle tasarımı	Proje Grubu, Vauban Konseyi (meclis, plancılar, yönetim meclisi) Form Vauban (sivil katılım)	Toplantılar, çalıştaylar, Proje Yarışması	Bilgilendirme Diyalog Dahil Etme
Whorf Bölge Park Projesi	ABD	Park tasarım projesi	Tasarımcılar, tarihçiler, üniversite öğrencileri, iş adamları, Boston kalkınma idaresi	Odak toplantıları, yarışmalar	Diyalog Dahil Etme
Glaisdreieck Park Projesi	Almanya	Park projesi	Halk ve Berlin Senatosu	Turlar, atölye çalışmaları, grup toplantıları, internet ortamında bilgi paylaşımı	Bilgilendirme, Danışma Diyalog Dahil Etme Karar Verme
Malenvliet Toplu Konut Projesi	Hollanda	Konut projesi Kentsel Dönüşüm	Şehir plancıları, tasarımcılar, mimarlar, danışmanlar ve halk	Beyin fırtınası ve toplantılar	Bilgilendirme, Danışma Dahil Etme İş Birliği

Kaynak: (Arslan, 2021), (Aktürk, 2019), (Sertbaş, 2013)

Çizelge 2. 3. Türkiye’de uygulanan katılımcı politikalarla yapılan projeler

PROJE ADI	YERİ	PROJENİN KONUSU	KATILIMCILAR	KATILIM YÖNTEMİ	KATILIM DÜZEYLERİ
Kalekapısı ve Çevresi Kentsel Tasarım Projesi	Antalya	Geleneksel bir semtin yenilenmesi	Yerel yönetim, mimarlar odası, yarışma jürisi, yarışma katılımcıları, proje sahibi, danışma kurulu	Yarışma danışma kurulu oluşturulması, yarışma kolokyumu	Uzmanlar ve bürokratların iş birliği, halkın katılımı yok
Sobacılar Çarşısı Canlandırma	Antalya	Bir şehir pazarının canlandırılması	Yerel yönetim, mimarlar odası, yarışma katılımcıları, proje sahibi, vatandaşlar, market işletmecileri	Rekabet danışma kurulunun oluşturulması, esnaf ve Antalya Esnaf Odaları Birliği'nin danışma kurulunda yer alması, yarışma jürisi üyelerinin vatandaşlarla halka açık toplantısı, yarışma kolokyumu	Bilgilendirme, danışma, yatıştırma Diyalog Danışma
Doğu Terminali ve Çarşı Meydanı Yeniden Geliştirme Projesi	Antalya	Bir pazarın yeniden geliştirilmesi	Yerel yönetim, mimarlar odası, yarışma katılımcıları, proje sahibi, vatandaşlar, çarşı sahipleri, Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü, müze müdürlüğü	Belirtilmemiş, danışmanlık yoluyla katılım: yerel yönetim-mimarlar odası-Pazar işletme sahipleri, yarışma kolokyumu	Bilgilendirme, danışma Diyalog- Danışma
Antalya Tekstil Fabrikası Kentsel Tasarım Projesi	Antalya	Kentsel yeniden geliştirme	Merkezi ve yerel yönetimler, meslek odaları, belediye meclisi, CBO, Antalya Barosu, özel sektör (tasarım ofisi), sanatçılar, vatandaşlar	Eylemle katılım: basın açıklaması, toplantılar, protesto yürüyüşü, imza kampanyası, dava (meslek odaları-kent meclisi) basın toplantısı ve koruma bölge kuruluna başvurarak katılım	Bilgilendirme Temsil etme
Antalya Konyaaltı Kent Meydanı Kentsel Tasarım Projesi	Antalya	Şehir meydanı tasarımı	Yerel yönetimler, mimarlar odası, belediye meclisi, meslek odaları, proje sahipleri, vatandaşlar	Yerel yönetim, mimarlar odası, belediye meclisi), müzakere yoluyla katılım (basın brifingiyle meslek odalarının plan değişikliği önerisi), yarışma kolokyumu	Bilgilendirme Temsil etme
Antalya Suriçi Kentsel Yeniden Yapılanması	Antalya	Tarihi bölgenin canlandırılması	Merkezi ve yerel yönetimler, Yat Limanı Planlama Ekibi, ODTÜ Uygulamalı Araştırma Birimi, zabıta, Yat Limanı ve Suriçi Koordinasyon Ofisi, mimarlar odası, Suriçi Koruma Alanı ve Turizm Geliştirme Kooperatifi, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, çeşitli dernekler, mahalle sakinleri, mahalle işletmeleri	Resmi paydaşların planlama çabalarına yerel paydaşlar tarafından yaptırım uygulanması, yerel halkla müzakereler, yerel sergiler, açık paneller, anketler, “On Yıllık Koruma” paneli, yerel ve ulusal danışma kurulları, halk toplantıları, çalıştaylar	Bilgilendirme, danışma Diyalog Danışma
Antalya Kepez-Santral Mahallesi Yeniden Yerleşim Projesi	Antalya	Mahalle yenileme Antalya-Türkiye	Merkezi ve yerel yönetimler, belediye meclisi, il müdürlükleri, ilçe belediyesi, meslek odaları, STK'lar, belediye kurumu, mahalle muhtarları, mahalle sakinleri	Çalıştaylar, proje ofisine ulaşamayan vatandaşlara ulaşmak için saha çalışması, proje broşürleri, proje web sitesi, vatandaşlarla röportajlar, kamuoyunun görüşlerini almak için anketler	Bilgilendirme danışma Anket diyalog Dahil etme
Engelsiz Oyun	Bursa	Kamuya açık alan tasarımı	Nilüfer Belediyesi, Nilüfer İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, üniversiteler, mimarlar odası, peyzaj mimarları odası, seçilen ilköğretim okulu	Çalıştaylar, anketler, çocuk projesinin sergilenmesi, uygulama projesi hazırlığı için düzenli toplantılar	Yetki devri- Anket diyalog, ortak tasarım İş birliği
Yıldıztepe Sosyal Yaşam Merkezi P., Mudanya, Bursa	Bursa	Yeni gelişme- mimari tasarım	Mudanya Belediyesi, Üniversiteler, girişimciler, sponsor, yatırımcılar, meslek sahipleri, mahalle muhtarı, meslek odaları, turizm kültürünü geliştirme vakfı, Mudanya gazetesi, serbest plancılar, mimarlar ve peyzajcılar, kullanıcılar, mahalle sakinleri	Proje web sitesi, yerel medyada proje haberleri, proje reklam panoları, çalıştaylar, vatandaş danışma komitesi	Bilgilendirme danışma Diyalog Dahil etme
Bursa Atatürk Stadyumu ve Çevresi Kentsel Tasarım	Bursa	Kamuya açık alan tasarımı	Bursa Büyükşehir Belediyesi, belediye meclisi, meslek odaları, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu	Muhafif katılım Bursa Belediyesi'nin mimarlar odası ve STK'lar tarafından yapılan yukarıdan aşağıya projesi	Yukarıdan aşağıya proje yapımına karşı çıkarak katılım
Çanakkale Zafer Meydanı ve Çevresinin Yeniden Tasarlanması	Çanakkale	Tarihi kamusal alanın canlandırılması	Çanakkale Belediyesi, Çanakkale Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Çanakkale Üniversitesi, vatandaşlar, meslek kuruluşları, kamu kurumları, STK'lar, mahalle sakinleri ve mahalle esnafı	Odak grup görüşmeleri, yüz yüze görüşmeler, alan kullanıcıları ile anket, vatandaşlar için çalıştay	Bilgilendirme danışma Sorgulama diyalog Dahil etme
Denizli Sarayköy Sakarya Mahallesi Kamusal Alan Canlandırma Projesi	Denizli	Mahalle parkı tasarımı	Yerel yönetimler, ilçe belediyeleri, “Gerçek için Planlama” koordinatörü, uzmanlar, Pamukkale Üniversitesi, belediye meclisi, vatandaşlar, çocuklar	Kolaylaştırıcılar için iki günlük eğitim, yerel katılımcılarla başlangıç toplantısı, atölye çalışmaları, proje afişleri ve posterleri	Yetki devri Ortak tasarım İş birliği
Düzce Umut Evleri Projesi	Düzce	Depremzedeler için konut tasarımı	Merkezi yönetim, Düzce Evsiz ve Kiracılar Depremzedeler Dayanışma Konutları Kooperatifi, Düzce Depremzedeler Derneği, Tek Umut Derneği, Düzce Umut Stüdyosu, Düzce Umut Derneği, TOKİ	Toplantılar, katılımcı oyun oynama, odak grup toplantıları, 12 tasarım atölyesi	Yetki devri Ortak tasarım İş birliği
Odunpazarı Sanayi Pazarı Yeniden Geliştirme Projesi	Eskişehir	Kentsel yeniden geliştirme	Yerel yönetim, hak sahipleri	Atölye çalışmaları	Bilgilendirme danışma Dahil etme
Yeldeğirmeni Mahallesi Yenileme Projesi	İstanbul	Mahalle canlandırma	Kadıköy Belediyesi, STK (ÇEKÜL Vakfı), özel sektör, Koruma Yüksek Kurulu, İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, KUDEB, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Proje için farklı sosyal ve kültürel tesisler ve “mahalle evi” kurulması, mahallelilerle toplantılar	Bilgilendirme danışma Diyalog- Dahil etme
İzmir Kemeraltı Koruma Alanı	İzmir	Tarihi koruma	Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyesi, İzmir 1 Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, belediye meclisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İTO	Kemeraltı projesi halkın katılımı toplantıları (2863 sayılı kanuna göre 2 zorunlu toplantı)	Bilgilendirme Temsil etme
İzmit Yeni Kent Yerleşimleri Projesi	Kocaeli	Yeni gelişen yerleşim tasarımı	İzmit Belediyesi, vatandaşlar	Anketler, işçilerle ve hanelerle yüz yüze görüşmeler, sokak gruplarıyla tartışmalar, kooperatif mahalle birimi	Bilgilendirme danışma Anket diyalog Dahil etme
Tarsus Geleneksel Alışveriş Bölgesi	Mersin	Geleneksel bir semtin yenilenmesi	Tarsus Belediyesi, belediye meclisi, ticari kent merkezi esnafı	Alan kullanıcıları ile anket, bölgedeki işletme sahipleri ile sözlü tarih çalışmalar	Bilgilendirme Danışma Anket Diyalog Dahil Etme
Dikmen Vadisi Projesi	Ankara	Kentsel dönüşüm	Halk, belediye, mahalle sakinleri	Toplantı fikir alışverişi, halk okulu açılması	Bilgilendirme Danışma Anket Diyalog Dahil Etme
Portakal Vadisi Projesi	Çankaya	Kentsel yenileme	Belediye, arsa sahipleri ve gecekondü sahipleri	Proje senaryosu	Dahil Etme Bilgilendirme
Düzce Umut Evleri	Düzce	Toplu konut tasarımı	Belediye, Tapu Müdürlüğü, Mühendis ve Mimarlar, TOKİ, STK'lar	Analiz-sentez- tasarım süreci, anketler, atölye çalışmaları ve fikir alışverişi	Bilgilendirme Diyalog Dahil Etme
Oyun Engel Tanımaz	Bursa	Park projesi	Belediye, kent konseyi, İTÜ, UÜ, Mimar ve Peyzaj Mimarları Odaları, Engelli ve engelsiz çocuklar, Psikologlar, Sosyologlar	Seminerler, tasarım çalışmaları, tasarım eğitimi, oyunlar	Bilgilendirme- Danışma Dahil Etme- İş Birliği Yetkilendirme
Hasanpaşa Gazhanesi	İstanbul	Yeniden işlevlendirme	Yerel halk, STK'lar, İTÜ, Çevre Gönüllüleri, Yerel Belediye	Şenlik ve festivaller, tasarım yarışmaları, kooperatif kurulması	Yetki Devri Ortak Tasarım İş Birliği- Karar Verme

Kaynak: (Arslan, 2021), (Esengil, 2009), (Yüksel & Savaş), (Akyol, 2004), (Sertbaş, 2013)

2.2.Endüstriyel Miras

Bu bölümde öncelikle endüstri tarihi üzerine kısa bir bilgilendirme yapılacaktır. sonrasında endüstriyel miras kavramı ve bu kavramın ortaya çıkış sürecinden bahsedilecektir. Endüstriyel miras alanlarının koruma yaklaşımları, miras alanlarının koruma nedenleri ve koruma değerleri, kentsel bellekteki yeri incelenecek, endüstriyel miras alanlarını korumamaya yönelik yaklaşımlar ele alınacaktır.

2.2.1.Endüstri, Endüstrileşme ve Endüstri Devrimi

Endüstri kelimesi sanayi kelimesi ile eş anlamlı olup; hammaddenin makine gücü ile işlenmesi ve enerji üretimi, üretimde kullanılan araçlar ve yöntemlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Url-2). Hammadde, kaynak, zaman işgücü, üretimde kullanılan tüm araçlar, üretim tekniği, üretimin toplumsallığı endüstriyi oluşturan temel taşlardır (Kaya, 2012).

Avcılık ve toplayıcılık üzerine kurulu üretim aşamasından endüstri toplumu aşamasına geçilmesi endüstrileşmeyi ifade etmektedir. Endüstrileşme, üretim aşamasında makine, teçhizat, vb. araçlara daha fazla yer verilmesi, toplumsal üretimde verimliliğin artırılması olarak da açıklanabilir (Kaya, 2012)

18.yüzyılı Avrupa’da buhar gücünün keşfi ile başlayan sanayi dönemi başta Avrupa olmak üzere tüm dünya toplumlarının tercihlerini ve yaşamını ve şehirlerin şeklini derinden etkilemiştir. Üretimde insan gücünün yerini makineler almaya başlamıştır. Bununla beraber şehirlerin nüfus ve büyüklüğü artmaya başlamıştır. Kentler birden çok merkezden oluşmaya başlamıştır (Nazik, 2021).

Endüstri devriminin etkileri 20.yüzyılın başlarına kadar sürmüştür bu zamana kadar olan süreçte sanayi alanları çevresinde kentleşme faaliyetleri görülmektedir ve bu alanlar zamanla kent merkezinde kalmışlardır (Nazik, 2021). Ayrıca bu süreçte işçi sınıfı orta sınıf ve üst sınıf gibi toplumsal sınıflar oluşmuştur. Kentlerde meydana gelen hızlı nüfus artışı ve kentleşme hareketi beraberinde kentlerin güvensizliği, yetersiz konut alanları, altyapı eksikliği gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda ise orta ve üst sınıf kent merkezlerinden uzaklaşmayı tercih etmiş böylece kent merkezleri çöküntü alanlarına dönüşmeye başlamıştır (Kaya, 2012).

20.yüzyılın ikinci yarısında gelişen teknoloji ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda sanayi kuruluşlarının yer seçim kriterleri değişime uğramıştır. Bu tarihten sonra sanayi alanları ucuz hammadde ve işgücü, ulaşım entegrasyonu ve çeşitliliği, daha geniş ve ekonomik alanlara yönelim söz konusu olmuştur. Zamanla kent merkezinde kalan sanayi alanları değişen ihtiyaçlara cevap verememekten dolayı terk edilmişlerdir (Uçar, 2013).

Endüstrileşme süreci düşünce, ekonomi, sosyal alanlarda olduğu gibi mekânsal ve çevresel alanlarda da değişkenliklere de yol açmıştır. Bu süreçte planlama kapsamında, boşalan sanayi alanlarının nasıl değerlendirileceğine dair tartışmalar ve bilimsel çalışmalar başlamış ve halen devam etmektedir.

2.2.2.Endüstriyel Miras Kavramı

Hızla büyüyen kentlerde endüstri alanlarının kent merkezinde kalması, kirletici etkileri ve değişen teknolojik koşullara uyum sağlamak için büyük alanlara ihtiyaç duymaları gibi sebeplerle taşınmaları ya da kapatılmaları söz konusu olmuştur. Kent içerisinde bir döneme ait ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın göstergeleri niteliğinde olan bu yapıların kaderine terk edilmeksizin tekrar kentin çağdaş yaşam koşullarına adapte edilebilme arayışları endüstriyel miras kavramı içerisinde kendisine yer bulmuştur.

Literatürde sanayi araçlarının ve alanlarının teknoloji alanında yaşanan gelişmeler doğrultusunda çürümeye terk edilmesi nedeniyle 1955 yılında Michael Rix tarafından ilk defa “*endüstri arkeolojisi*” olarak gündeme gelerek kullanılmaya başlanmıştır. Kavram çok geniş olmasa da “endüstriyel devrimin kalıntılarını çıkarmak” olarak tanımlanmıştır (Tanyeli, 2000). Endüstri arkeolojisi; endüstriyel üretim içinde olan maddi veya maddi olmayan tüm bilgi ve belgeler, araçlar, yapılar ve yerleşimleri inceleyen, disiplinler arası bir kavramdır (Nazik, 2021).

Günümüzde ve çalışmanın geri kalan kısmında “endüstriyel miras” olarak adlandırılan endüstri mirası kavramı, İngiltere’de 1960’larda kültürel mirası koruma çabaları sonucunda kültürel miras niteliği taşıyan endüstriyel yapıların yok olması tehdidi üzerine ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu dönemde endüstriyel miras kavramı bilimsel nitelik taşımaktan çok endüstri yapılarının yok olmasına karşı tepki ve kaygının ifadesi olarak görülmektedir. Tarihi nitelik ve öneme sahip endüstri yapı, endüstriyel alanları ve bunlarla ilişkili her türlü envanterleri; endüstri arkeolojisi ise endüstriye ait olan her türlü envanteri bulma, araştırma, kayda alma çalışmalarını ve çalışma aşamalarını ifade etmek için kullanılmaktadır (Saner, 2012).

Kültürel miras kavramının şekillenmesinde önemli rol üstlenen endüstriyel miras kavramı, kent ve kamu yararı ilkesinden hareketle, yapıların yeniden kullanılabilirliğine işaret etmektedir (Şimşek, 2006).

Endüstriyel miras; madencilik, enerji kaynakları, yel değirmenleri, üretim endüstrileri, köprü, yol, kanal, demiryolu, taş ocağı, tuğla atölyesi, işçi ve yöneticiler için yapılan konutları, sosyal tesisler, altyapı hizmetleri vb. alanları içinde barındıran,

mimari ve bilimsel değere sahip, dönemin tarihi, sosyal, teknolojik değerlerini yansıtan endüstriyel alanlar/ binalar/ manzaralar olarak tanımlanmaktadır (Mutlu Kaya, 2018). Endüstriyel miras kavramında söz konusu olan bir yapı değil endüstriyel faaliyetlerin oluşturduğu yapı, yapı grubu, ekipman ve donanımın bütünüdür. Bu kapsamda üretim ve sosyo-kültürel tarihin bir parçası haline gelmiş her şey endüstriyel miras niteliği taşımaktadır (Köksal, 2012). Nitekim, Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi'nce 2003 yılında hazırlanan tüzükte endüstriyel miras kavramı; “sanayi kültürünün mimari, teknolojik, sosyal ve kültürel değerlere sahip binaları, atölyeleri fabrikaları, barınma yerlerini, ibadet ve kültürel tesislerini, altyapı ve depolarını içeren kalıntılarıdır” şeklinde de tanımlamaktadır (Url-3).

1970'li yıllardan itibaren dönüşüm projeleri ile şekillenmeye başlayan kent mekânında, endüstriyel miras kavramı ortaya atıldıktan sonra bu konu üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiş ve 1973 yılında Uluslararası Endüstriyel Miras Kongresinin birinci oturumu düzenlenmiştir. Burada endüstriyel miras yapılarını araştırma, belgeleme ve korunma amacı taşıyan TICCIH (Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi) kurulmuştur. 1978 yılında Polonya'da bulunan Wieliczka ve Bochnia Tuz Madenleri UNESCO tarafından dünya mirası listesine alınmış böylece endüstriyel miras alanlarının farkındalığı arttırılmıştır. Ayrıca endüstriyel miras yapıları 90'lı yıllardan sonra turizme konu edilmiştir. 21.yüzyılın başlarından itibaren ise endüstriyel miras çalışmaları giderek hızlanmıştır. Günümüze kadar olan süreçte 2006 yılı UNESCO ve TICCIH tarafından endüstriyel miras yılı, 2015 yılı ise Avrupa konseyi tarafından endüstriyel ve teknik miras yılı ilan edilmiştir (Uysal, 2018).

Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi'nce 2003 yılında hazırlanan tüzüğe göre endüstriyel miras kavramı; “sanayi kültürünün mimari, teknolojik, sosyal ve kültürel değerlere sahip binaları, atölyeleri fabrikaları, barınma yerlerini, ibadet ve kültürel tesislerini, altyapı ve depolarını içeren kalıntılarıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Url-3).

Kültürel açıdan bakıldığında endüstriyel miras kavramı sanayi tarihinin tüm zamanını, çalışmalarını, kapsar. Endüstri mirası terimi her ne kadar sanayi ile ilgili gibi görünse de sanayi öncesi çağın üretim, mimari, teçhizat, ürün gibi konuları içerecek kadar geniştir (Büyükarıslan & Güney, 2013).

Endüstri mirası, sıradan teçhizatlardan başlayarak büyük endüstri alanlarına kadar uzanan her ölçekteki fiziki elemanları kapsamaktadır. Fakat bu kapsam fizik elemanlardan daha fazlasını da ifade etmektedir. Miras niteliği taşın her türlü endüstri

yapısı, ürünü, eklentileri bulunduğu toplumun ortak belleğinde, süreç içerisindeki sanayi alanındaki gelişmelere bununla beraber toplum hayatındaki sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmelere tanık ve kanıt olarak durmaktadır. Endüstri mirası; endüstrileşme toplumun bütün alanına etki etmesinden dolayı tarihi bir değer taşıması nedeniyle gelecek nesillerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlaması ve tarihsel sürecin tanığı olduğu için toplumun ihtiyaç duyduğu bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Delice, 2012).

Endüstriyel miras üzerinde önemli çalışmalara imza atmış ülkelerin envanter çalışmalarından yola çıkarak oluşturulan başlıklar incelendiğinde; Madencilik Enerji kaynakları (yel değirmenleri buhar makineleri vb.), Üretim Sanayileri (tekstil, çömlek vb.), Ulaşım Öğeleri (demiryolu, köprü vb.), Yapı Malzemesi (tuğla, bıçkı vb.), Destek Üniteleri (işçi evleri, sosyal tesisler vb.), Altyapı Hizmetleri gibi başlıklar altında incelemişlerdir. Bu başlıklar ülkelerin üretim çeşitliliğine ve üretim niteliğine göre değişebilir (Kaya, 2012). Sonuç olarak endüstriyel miras kavramının kapsamının daha net anlaşılması adına Çizelge 2.4’de UNESCO’nun Endüstriyel Yapıların Kabul Edilme Kriterleri ve Çizelge 2.5’te UNESCO’nun Dünya Kültür Mirası Listesi incelendiğinde endüstri mirası örnekleri endüstri devrimi sonrasına ait yapı ya da yapı grupları ile sınırlandırılmadığı, fabrika, demiryolları, ulaşım araçları, köprüler, ocaklar, peyzajlar, sulama sistemleri gibi yapıların dahil edildiği görülmektedir (Özüdoğru, 2010).

Çizelge 2. 4. Unesco Kültür Mirası Listesi Kabul Kriterleri

1	İnsanoğlunun yaratıcı dehasını gösteren bir başyapıt olması
2	Şehir planlaması veya peyzaj düzenlemesi, anıtsal sanatlar, mimari veya teknoloji alanlarındaki gelişmeler üzerinde, dünyanın belli bir kültür alanı veya zaman dilimi içerisinde, kayda değer bir insani değer etkileşimi sergilemesi
3	Eşsiz veya nadir görülen, yaşayan veya yok olmuş bir medeniyete ya da bir kültürel geleneğe ait özellikler taşıması;
4	İnsanlık tarihinin belli bir dönemi veya dönemlerini gösteren, üstün bir bina çeşidi, mimari, teknoloji veya peyzaj örneği olması;
5	Geleneksel insan yerleşiminin, bir kültür veya kültürlerle has kara veya deniz kullanımına veya özellikle de geri döndürülemez değişimlerin etkisi altında savunmasız hale gelen doğayla insan etkileşimine üstün bir örnek olması;
6	Üstün evrensel değere sahip yaşayan gelenekler veya etkinliklerle, fikirler veya inançlarla, sanatsal veya edebi çalışmalarla doğrudan veya somut bir şekilde bağlantılı olması
7	Üstün doğa olayı veya üstün doğal güzelliğe ve estetik öneme sahip alanları içermesi;
8	Yaşam kaydı, arazi şekillerinin gelişmesinde süregelen önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfik veya fizyografik özellikler de dâhil, dünya tarihinin temel aşamalarını temsil edecek nitelikte üstün örneklerle sahip olması;
9	Karasal, tatlı su, kıyısı ve denizel ekosistemlerde, bitki ve hayvan topluluklarında süregelen ekolojik ve biyolojik sürece ve gelişimine üstün örneklerle sahip olması;
10	Bilimsel açıdan üstün evrensel değere sahip ve tehlike altındaki türleri içeren, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve kayda değer doğal habitatları içermesi.

Kaynak: (Url-4)

Çizelge 2. 5. UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesindeki Endüstriyel Miraslar

1	1978	Polonya	Wieliczka Tuz Ocağı	4
2	1980	Norveç	Røros	4, 5
3	1980	Brezilya	OuroPreto tarihi kenti	1, 3
4	1982	Fransa	Arc-et-SenansRoyalSaltworks	1, 2, 4
5	1985	Fransa	Pontdu Gard (Roma Sükmeri)	1, 3, 4
6	1985	İspanya	Segovia Tarihi Kenti ve Sükmeri	1, 3, 4
7	1986	İngiltere Kuzey İrlanda	IronbridgeGorge	1, 2, 4
8	1987	Bolivya	Potosi Kenti Maden Ocakları	2, 4, 6
9	1988	Küba	Trinidad şeker fabrikaları vadisi	4, 5
10	1988	Meksika	Guanajuato Tarihi Kenti ve maden ocakları	1, 2, 4
11	1992	Almanya	Rammelsberg Madenleri ve tarihi kenti	1, 4
12	1993	İsveç	Engelsberg Demir İşletmeleri	4
13	1993	Meksika	Zacatecas Tarihi Merkezi	2, 4
14	1993	Slovakya	BanskaStiavnica (gümüş madeni çıkarılan bir kasaba)	4, 5
15	1993	Venezuela	Coro ve Limanı	4, 5
16	1994	Almanya	Völklingen Demir İşletmesi	2, 4
17	1995	İtalya	Crespid'Adda	4, 5
18	1995	Çek Cumhuriyeti	Kutná Hora: St. Barbara Kilisesi ve SedlecOurLady Katedrali ile birlikte tarihi kent merkezi (endüstri kasabası)	2, 4
19	1996	Fransa	Canal du Midi	1, 2, 4
20	1996	Finlandiya	Verla Değirmeni	4
21	1997	Avusturya	Hallstatt-DachsteinSalzkammergut Kültürel Peyzajı	2, 3, 6
22	1997	Hollanda	Kinderdijk-Elshout Fabrika Bağlantısı	1, 2, 4
23	1997	İspanya	LasMédulas	1, 2, 3
24	1998	Avusturya	Semmering Demiryolu	2, 4
25	1998	Belçika	Canal duCentre ve çevresindeki 4 adet kaldırma sistemi, La Louvière ve Le Roeulx (Hainault)	3, 4
26	1998	Hollanda	Ir. D. F. Woudagemaal (D. F. Wouda Buhar Pompa İstasyonu)	1, 2, 4
27	1998	İsveç	Karlkrona Limanı	2, 4
28	1999	Hindistan	Darjeeling Himalaya Demiryolu	2, 4
29	2000	Belçika	Spiennes (Mons) Neolitik Çakmaktaşı Ocağı	1, 3, 4
30	2000	Çin	Qincheng Dağı ve Dujiangyan Sulama Sistemi	2, 4, 6
31	2000	İngiltere İrlanda	Blaenavon Endüstri Yerleşmesi	3, 4
32	2001	Almanya	Zollverein Kömür Madeni Essen,	2, 3
33	2001	Brezilya	Goiás Kasabası Tarihi Merkezi (maden kasabası)	2, 4
34	2001	İngiltere Kuzey İrlanda	Derwent Vadisi (endüstri yerleşkesi)	2, 4
35	2001	İngiltere Kuzey İrlanda	New Lanark	2, 4, 6
36	2001	İngiltere Kuzey İrlanda	Saltaire	2, 4
37	2001	İsveç	Büyük Bakır Dağı Maden Ocağı (Falun)	2, 3, 5
38	2006	İspanya	Vizcaya Köprüsü	1, 2
39	2006	Meksika	Agav Peyzajı ve Tekila Üretimi	2, 4, 5, 6

40	2007	Japonya	İwamiGinzan Gümüş Madeni ve Kültürel Peyzajı	2, 3, 5
41	2008	İsviçre	Rhaetian Demiryolu İtalya,	2, 4
42	2009	İsviçre	La Chaux de Fonds/ Le Locle watchmaking kent planı	4
43	2009	İran	Shushtar Tarihi Sulama Sistemi	1, 2, 5

Kaynak: (Özüdoğru, 2010)

2.2.3.Endüstriyel Mirası Koruma ve Planlama Yaklaşımları

Koruma; geçmişin deneyimlerini, sanat eserlerini, anıt niteliği taşıyan yapılarını hem sosyal ve kültürel mirası hem de toplumsal bağlantılarını sürdürülebilmek için kentsel belleğin gelecek nesillere aktarılması olarak açıklanabilir (Karademir, 2019). Tarihi koruma anlayışı, geçmişi dondurmak değil; geleceğin geçmiş ile ‘sürekliliğinin’ sağlanması anlamına gelmektedir (Tekeli, 2009). Kent kimliği ve belleğini korumak için tarihi dokuların yeniden canlandırılması sosyal-ekonomik-fiziki çevrenin bütüncül ele alınması gerekmektedir. Tarihi, kültürel ve çevresel zenginliklerin korunabilmesi planlama ile mümkündür (Özden & Görgülü, 2006).

Toplumsal geçmişinde önemli yer tutan endüstriyel alanların yıkılmasına karşı konulan bir tavır olarak ortaya çıkan endüstriyel miras kavramının temelinde söz konusu sanayi alanlarının günümüz koşullarına uyum sağlayacak şekilde farklı işlevlerle korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hedefi vardır.

Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde endüstriyel miras alanlarının korunmasının gerekliliği, koruma yaklaşımları, miras alanlarının kentsel bellek ile olan ilişkisi ve bu alanların yeniden işlevlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

2.2.3.1.Endüstriyel Mirası Koruma Nedeni ve Değerleri

Endüstriyel miras ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerinin temelinde yer alması, üretim sürecindeki gelişmelerin izlerini taşıması, mimari özgünlüğünün olması, kentsel belleğin sürdürülebilirliği ve ekonomi açısından korunması gerekmektedir.

Endüstriyel mirasın koruma değerleri kültürel mirasın koruma değerleri ile paralellik göstermektedir(Kaya, 2012). Bu kapsamda endüstriyel miras alanların koruma değerleri aşağıdaki gibi başlıklar altına incelenebilir:

Tarihi Değer: Tarihsel süreç içerisindeki rolü ve tarihi izleri taşıması

Mimari Değer: Yapıldığı dönemin mimari üslubunu göstermesi, günümüz mimarisine göre özgün olması, zengin cephe ve iç düzen/kullanım özelliklerine sahip olmasının yanında (Kaya, 2012), kentin simgesi konumunda olan bu yapılar turistik

açından da önemli potansiyel taşımaktadır. Ayrıca gelecek nesle yapıldığı dönemin mimari özellikleri, mimari teknikleri hakkında bilgi vermesi de koruma açısından önemlidir (Aydın & Okuyucu, 2009).

Çevresel Değer: Kuruldukları dönemde çevresi ile fiziki ve sosyal ilişkileri ile tesislerin ulusal ve uluslararası ölçekteki önemini yansıması açısından önemlidir (Kaya, 2012).

Teknik Değer: Endüstriyel mirasın yapımında kullanılan malzemeler, yapım teknikleri ve strüktürel kurguları kullanım amacı doğrultusunda değişiklik göstermektedir. Bu kapsamda yapılar dönemine özgü teknik değere sahiptir (Kaya, 2012).

Belgesel Değer: toplum hayatının aynası olan yapılar, değişik dönemde yaşayan insanlar ve onların sosyal, ekonomik, siyasi ve teknolojileri hakkında bilgi veren kaynaklardır (ICOMOS, 2013).

Anıtsal Değer: Endüstriyel mirasın işlev ve temsil ettiği üretim çeşidinin enderliği, çevresinin kültürel gelişiminde etkin rol alması, donanım ve iç özellikleri bakımından özgün olmasından kaynaklanan değerdir (Kaya, 2012).

İşlevsel Değer: Endüstriyel miras kapsamında değerlendirilen alanların yeni bir işlevde kullanılabilir olma potansiyeli ve kullanıldığı dönemdeki özgün işlevin izlerini taşımasından kaynaklanan değerdir (Kaya, 2012).

Bütünlük Değeri: mirasın içinde değer kazandığı çevre ve diğer miras unsurları ile birlikte süreklilik göstermesi veya miras olma durumunu belgeleyen her özelliği ile a-var olması durumudur (ICOMOS, 2013).

Kullanım Değeri: miras yapısının kullanımının sürmesi ve kendine modern toplumda yer bulması kapsamında yapının kullanılarak korunması, modern hayatta yer alarak gelecek nesillere kalması durumudur. Yapının özgün kullanımının ya da ait olduğu toplum tarafından öngörülen işlev ile kullanımın yapıya kattığı değerdir (ICOMOS, 2013).

Folklorik Değer: toplumun sosyal hayatı, örf ve adetleri, inanç ve alışkanlıklarının mekanlarla birlikte var olmasının yarattığı değerdir.

2.2.3.2.Endüstriyel Miras ve Kentsel Bellek

Bellek, geçmiş tecrübeleri şimdi değerlendiren ve gelecek için koruyan bir yapıdır. Dolayısıyla bellek, zaman ve zamanın süreçleri içerisinde sahip olunan verilerle

ilişkilidir. Zamansal süreç içerisinde çeşitli verilerle beslenme ve yaşama özelliklerinden ötürü kentlerde de bellek söz konusudur. Kentsel bellek, toplumun kültürel değerleri ile fiziki çevreye yansması ve gelişmesidir (Delice, 2012).

Kentsel bellek; mekânsal deneyim, algı ve duyumların, mekânda geçen olaylar, mekânın özellikleri ve yaşamla birlikte beyne kaydedilmesidir. Mekânsal bellek sadece fiziksel bir yapıdan ziyade içerisinde kültürel, sosyal ve psikolojik değerleri de içinde barındırmaktadır. Kentsel hafızanın oluşumunda; şehrin tarihi, kültürü, karakteri ve kimliği gibi durumlar birikerek kentsel hafızayı oluşturmaktadır. Yöresel kelimeler, törenler, etkinlikler, nesneler ve tarihi mekânlar kentsel bellek kapsamında değerlendirilmektedir (Avsan ve ark., 2020).

Endüstriyel miras niteliği taşıyan yapı ve alanlar toplumun ortak yaşantısının mekânsal yansmasıdır. Kimliğin üretilmesi ve devamlılığı toplumun ortak deneyimlerine bağlıdır; belleğimizdeki mekânsal çevre ile yaşanmışlığın, bilgi birikiminin nesnelleşmiş halidir. Bu tür anlamlara sahip olan mekânlar, alanlar, yapılar toplum yapısını oluşturan esas değerler, kentsel kimliğin kendisidir. Yani endüstriyel miraslar sadece üretim bazlı yapı ya da yapı alanları değil toplumun süregelen yaşayışının, alışkanlıklarının, deneyimlerinin bilgi birikimlerinin bulunduğu mekânlardır (Delice, 2012).

Miras kavramının zamanla kültürel alana doğru genişlemesi endüstri mirası kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eski sanayi alanlarının yapı ve yapı gruplarının fark edilmesi, miras kavramı ile beraber düşünülmesi ile mümkün olmuştur. Miras; aile yakınlığı, köprü-devralma gibi önemli iki kavramı içinde barındırır. Geçmiş devralmak, geleceğe devretmektir. Miras doğru bir şekilde değerlendirilir ve işletilirse toplumun sosyal ve kültürel anlamda beslenmesi ve üretmesine büyük katkı sağlar. Kültür, geçmişten günümüze ortak yaşamın oluşturduğu değer, sanat, teknoloji davranış maddi ve manevi varlıkların tümüdür. Bu nedenle her topluluğun kendine özgü kültürel birikimi vardır. Zamanla yenilikler bu kültürel birikimi şekillendirir. Ancak var olan temel kültür gelecek kuşaklara aktarımı devam eder. Bu kapsamda endüstriyel alanların terk edilme, bakımsızlık, koruma eksikliği gibi nedenlerden dolayı yok olmaları kültürel devamlılığın sürmesi açısından sorun yaratmakta, kültürel birikim tehlike altında kalmaktadır (Karıtaş, 2019).

Endüstriyel alanların kurulduğu bölgenin yakın çevresinde toplumsal ekonomik ve fiziksel değişimleri de beraberinde getirmektedir. Önce yakın çevresinde konutlar üretilmekte, sonrasında konutlarda yaşayanları ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla farklı

hizmet kolları gelişmekte ve bir işleyiş meydana getirmektedir. Böylece toplum için yeni ve öncelikli öneme sahip mekanlar oluşmaktadır. Dolayısıyla endüstriyel alanlar kuruldukları yerel çevrede bir sembol ve anı değeri taşıması anlamında toplumsal belleğin sonrasında ise kentin gelişiminde rol aldığı için kentsel belleğin, ülke ekonomisinin lokomotif olma özelliğinden dolayı ise ülkesel belleğin mekânsal yansımaları olmaktadır (Delice, 2012).

İşlevini yitirmiş âtıl kalmış endüstriyel yapılar ile kent ve toplumsal hafıza arasındaki ilişkinin sürdürülebilmesi için koruma yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Sadece fiziksel korumadan ziyade endüstriyel yapıları anlamlı kılan özelliklerini yansıtan değerlerin korunması gerekmektedir. Böylece fiziksel devamlılığın yanı sıra kent ve kentli ile kurduğu ilişki, anlam, algı da korunmuş olacak böylece kentsel belleğin devamlılığı sağlanmış olacaktır (Avsan, 2020).

Endüstriyel miras yapıları, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik değerlerinin gelişmesinde önemli mihenk taşı olmuş ve gelişim sürecinde maddi ve manevi değeri yansıtan bir belge niteliği taşımaktadırlar. Bu yapılar kentin ihtiyaç duyduğu işlevleri doğrultusunda değerlendirilmeli yeni bir işlev verilen yapının anlamı değişen ve gelişen çevre içerisinde tekrar yorumlanmalıdır. Böylece yapıların çevresi ile ilişkide devam ettirilmiş olur ve kent belleğindeki yeri korunmuş olur (Delice, 2012).

Endüstriyel yapıların yıkılması kentsel belleğin yitimine neden olacak kentin mekânsal ve toplumsal yaşamında bir süreksizliğe yol açacaktır. Endüstriyel miras yapılarının yıkılması ile oluşan bellek yitimi ile; toplumsal izler silinecek, alışkanlıklar ve toplumsal deneyimler unutulacak ve bu deneyimler gelecek nesillere aktarılamayacaktır (Avsan ve ark., 2020).

2.2.3.3. Endüstriyel Miras Alanlarını Korumaya Yönelik Yaklaşımlar

Koruma sanatsal, mimari, tarihe ve estetik değerlere sahip yapıları koruma gibi anlaşılrsa günümüzde belge değeri, anı değeri ve sosyal değerler gibi değerlere sahip olan yapılar da koruma kapsamına alınmaya başlanmıştır (Uzunoğlu, 2018).

Endüstriyel alanlar ya da yapılar sadece mimari değerleri ile değil yukarıda bahsi geçen birçok değer nedeni ile korunmalı ve gelecek nesillere aktarılmalıdır. Endüstri yapılarını korumak için çalışmalar yapan Wehdorn miras yapılarını koruma yaklaşımlarını 3 ana başlıkta değerlendirmiştir (Wehdorn, 1985).

1.Özgün işlevinin devamının sağlanması yöntemiyle koruma.

-*Eski teknolojinin devalı ile:* Miras alanlarını korumada en uygun yöntem olmasına karşın en az uygulanan koruma yöntemidir.

-*Yeni teknoloji kullanılarak:* aynı ürünün yeni teknoloji inin kullanılmasıyla üretim yapılarak yapının korunması yöntemidir.

2.Üretimin durdurulması yöntemi ile koruma.

-*Yerinde koruma:* Mevcut işlevinin sona ermesinden dolayı yapının atıl durumda kalmasını engellemek amacıyla ve yaşadığı toplumdaki yerini korumak amacıyla yapılan koruma yaklaşımıdır.

-*Konumu değiştirilerek koruma:* çeşitli nedenlerden dolayı yerinde korumanın mümkün olmadığı durumlarda fiziksel ve ekonomik koşulların el verdiği koşullarda yapının devamlılığını sağlamak amacıyla başka bir yere taşınması ile koruma yaklaşımıdır.

-*Kurtarılabilen parçaların tasfiye edilerek müzede sergilenmesi:* dönemin ekonomik, sosyal, üretim gibi özelliklerini yansıtan ve korunması gerekli görülen her parçanın bir müzede veya yapının çevresinde sergilenerek korunması durumudur.

3.Yeniden İşlevlendirme: mevcut işlevini sona ermiş olan yapılara yeni işlev verilerek devamlılığının sağlanması yöntemi ile korunması durumudur. İlerleyen bölümde Yeniden işlevlendirme uygulaması detaylandırılacaktır.

2.2.3.4.Endüstriyel Mirası Koruma Sorunları

Taşınmaz kültür varlıklarının yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalmalarının en önemli nedeni işlev kaybıdır. Gelişen teknolojiye ve ihtiyaçlara uyum sağlayamama, üretim aşamasında yarattığı çevre kirliliği, altyapı eksiklikleri, kent merkezinde kaldıklarından dolayı genişleme alanının kısıtlı olması ve kent yöneticilerinin yeni gelişim politikaları üretmesi gibi nedenlerden dolayı bu yapılar işlevsiz kalabilmektedir (Kaya, 2012).

Endüstriyel mirasın koruma değeri ile kültürel mirasın koruma değerleri nasıl paralellik gösteriyor ise koruma sorunlarında aynı oranda paralellik göstermektedir.

Türkiye’de endüstriyel miras yapılarını koruma sorunları başlıca şunlardır:

- Endüstriyel miras kavramının uluslararası platformlarda tanımı, kapsamı, ilkeleri tanımlanmış olmasına rağmen Türkiye’de herhangi bir yasal zemine oturtulamaması.

- Miras niteliği taşıyan yapıların envanterlerinin çıkartılmamış olması ve koruma altına alınmamış olması.
- Bazı özel uygulamalar dışında genel olarak yasal koruma altına alınmamış yapılar hakkında belgeleme yapılmaması.
- Yasal koruma altına alınan miras alanlarının yeterli ve düzenli bakımları yapılmaması.
- Endüstriyel miras niteliği taşıyan yapılara mimari biçimleri gereği diğer yapılara oranla az değer verilmesi.
- Zamanla kent merkezinde kalan miras alanları yeni projeler ve yol genişletmesi gibi uygulamalardan sonra yıkılması.
- Ekonomik nedenler.
- Koruma yenileme restorasyon bilgi işlemlerin maliyetli olması.
- Büyük alanları kaplayan endüstriyel miras arsalarının ranta açılması.
- İşlevini yitiren ve atıl duruma kalan fabrikaların içinde bulunan makine ve teçhizatlarına hurda olarak satılması (Aslan, 2019).

2.3.Yeniden İşlevlendirme

Sanayi ülkelerinin farklı alanlardan yaşadıkları değişimlerin hem nedeni hem de bu değişimlere tanıklık etmiş olan endüstri yapı ve alanlarının şehir ve kamu yararı için yeniden değerlendirilmesinde “yeniden işlevlendirme” önemli bir uygulamadır.

Yeniden işlevlendirme kavramı kısaca yapı veya yapı grubuna yeni bir kullanım kararı alınması olarak tanımlanabilir (Delice, 2012). Mevcut durumda atıl kalmış ve kullanım amacından uzaklaşmış, yapılış amacına uygun faaliyetleri yerine getiremeyen ama korumaya değer yapı veya yapı grubuna herhangi bir faaliyet alanında yeni işlev kazandırılmasına yeniden işlevlendirme denir (Uçar, 2013).

Kavram sanayi devrimini hızla tamamlamış ülkelerde daha önce ortaya atılmış ve büyük çaplı uygulamalar yapılmıştır. Tarihte en eski işlevlendirme uygulamalarında tescilli olan yapıyı ve sayıyı korumakla başlamıştır. Endüstriyel miras kavramları üzerine çalışmaların yapılmasından sonra bu yapıların korunması tescillenmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır (Karıptaş, 2019).

Yeniden işlevlendirme, kullanım amacını ve özelliğini yitirmiş yapılara mekânsal ve yapısal değeri ile örtüşen yeni kullanım kararlarının alınması olarak tanımlanabilir. Gelişen teknoloji ihtiyaçlarını karşılayamama, ekonomik ve işlevsel ömrün bitmesi gibi nedenlerden dolayı kullanılmayan yapı veya yapı gruplarının

yeniden işlevlendirilmesi ile sosyo-kültürel, tarihsel ve mimari değerlere sahip yapıların kent belleğindeki yeri yeniden canlanır. Bu doğrultuda hem ekonomik hem de kültürel ve tarihsel sürdürülebilirlik yakalanmış olur (Url-3). Yapıların işlevsiz ve atıl durumda kalmaları endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesindeki en önemli nedendir. Zaman içerisinde değişen depolama ihtiyaçlarına, gelişen teknolojiye ve daha büyük ekonomik durumlara uyum sağlayamayan yapılar yeniden işlevlendirilmeye ihtiyaç duyarlar. Böylece farklı işlevlerle yeniden kullanım yaygınlaşmaya başlamıştır (Konak, 2019).

Elhan (2019), Machin ve Powel (1990)'in sanayi alanlarını yeniden işlevlendirme uygulamalarının faydaları üzerine yaptığı çalışma sonucunu şu şekilde açıklamıştır:

- Sanayi yapıları sağlam yapılarıdır ve sağlıklı bakıldıkları takdirde uzun süre yıkılmadan ayakta kalabilecek özelliğe sahiptir ve yeniden kullanıma uygundur
- Ebat ve konumu itibarıyla çok çeşitli işleve ve çevresine uygundur.
- Endüstriyel alanlar birçok sektörün yer edinme sebebi sayılabilecek alana ve prestije sahiptir bu da alanın gelişimi destekler özeliğidir.
- Endüstri yapıları konumu gereği pazara yakınlığı, önemli ulaşım aksları üzerinde olması gibi özellikleri sayesinde büyük ölçekli kentsel projelerde önemli yer edinebilirler.

2.3.1. Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Nedenler

Tarihsel ve Kültürel Nedenler

Toplumsal değerlerin sürekli değiştiği günümüzde endüstriyel miras alanlarının korunması ile toplumun geçmiş ve gelecek arasındaki kültürel çeşitlilik korunup tanınabilecek, yapının özgün kimliğinin ve kent belleğindeki yeri korunmuş olacak, yerel, ulusal kimlik duygusunun gelişimde önemli bir yere sahip olacak ve toplumun bölgeye aidiyet duygusunun güçlenmesi sağlanabilecek (Konak, 2019).

Ekonomik Nedenler

Yeniden işlevlendirmenin en önemli faydalarında biri de ekonomik faydadır. Mevcutta bulunan bir binanın yıkılması ve yerine yeniden bir bina yapılması yeniden işlevlendirmeye göre daha maliyetli bir yaklaşımdır. Mevcut yapıyı korumak ve yeniden işlevlendirmek %70lere varan bir tasarrufu beraberinde getirecektir. Yapılacak olan yeniden işlevin proje kapsamı ve teknikleri de işin maliyetini arttırıcı ya da azaltıcı etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ekonomik kazanç avantaj olmasına

rağmen tek başına endüstri mirasının işlevlendirilmesi gerekliliği için sebep olamaz (Konak, 2019).

Endüstriyel mirasının kent ekonomisi özelinde yerel istihdamı arttırması, yöredeki gelirleri arttırması ve bulunduğu kültüre katkı verebilmesi için yeniden kente kazandırılması gereklidir. Kazanım, mirasın yeniden kullanılması ile ilişkilidir. Yapının kullanılması ise yeniden işlevlendirilmesi ile olabilir (Uğursal, 2011).

Çevresel Nedenler

Endüstri yapıları büyük alana kurulmuşlardır. Günümüz kentlerde merkezde bu denli büyük geniş araziler bulmak çok zor olmaktadır. Bu alanların kente kazandırılmasıyla kentlere bir açık alan yaratmak, toplanma merkezi olarak düzenlemek kentin nefes almasını sağlayacaktır (Aydın & Okuyucu, 2009).

2.3.2.Doğru İşlevlendirme Süreci

Yeni işlev ile birlikte alanın fiziksel, mimari, altyapı gibi değişen niteliklerinden ziyade alanda yaşayan toplumunda yaşantıları büyük oranda değişikliğe uğrayacaktır. Burada önemli olan işlev verme sürecinde toplum katılımının sağlanması gerekmektedir.

Endüstriyel alanda yapılacak yeniden işlevlendirme sürecinde;

- Endüstriyel yapıların analizi
- İşlevini yitirmiş yapıların fiziksel durumu
- Alanı kullananların özellikleri
- Yeni işlevler için analiz
- Mimari analiz ve raporlar
- Öneri projeler ve olumlu olumsuz yanlarının ortaya konulması
- Uygulamaya yönelik hedef ve stratejilerin belirlenmesi yöntem olarak belirlenmiştir (Kazas, 2008).

Bu yöntem doğrultusunda endüstriyel alanlarda işlevlendirme kapsamında endüstriyel yapı ve bulunduğu çevrede;

- Çevresel değerler tespit edilmeli ve sağlaştırılmalı.
- Miras korunmalı ve devamlılığı sağlanmalı.
- Kent ile bütünleştirilmeli.
- Merkezde kalan endüstriyel yapıların eski kimliği vurgulanmalı.
- Alanın cazibe merkezi konumuna getirilmeli.
- Yeni nitelikli doku yaratmak ve çöküş engellenmeli.

- Altyapı ve üst yapının iyileştirilmeli.
- Disiplinler arasında iş birliği ile çevresel ve kentsel kalitenin en yüksek seviyeye çıkarılmalı.
- Endüstriyel yapıların bulundukları bölgelerin gelişme planları ve stratejileri doğrultusunda yenileme ile sosyal kültürel ekonomik mekânsal gelişmesinde dinamikleri harekete geçirilmeli.
- Endüstriyel alanların kent içi ulaşımında erişilebilir bir noktaya getirmek ve yaya akları ile alanı desteklenmeli.
- Alan içinde ya da çevresinde sosyal donatı alanları üretilmeli.
- Değişen ve gelişen toplumun zaman içinde farklı ihtiyaçlarına cevap verebilecek aktif mekânlar yaratılmalı.
- Mevcut potansiyeller ortaya çıkarılarak en etkin şekilde kullanılmalı.
- Alanların rekreasyon ve turizm gibi önemli işlevlerle desteklenip ekonomiye kazandırılmalı.
- İşlevin rekreasyon ve turizm unsurları ile güçlendirilip, zenginleştirilmeli (Kazas, 2008).

Endüstriyel yapıların özelleştirilmesi sonucu yaşanan çöküş ve mirasın yok olma olasılığına tavrı olarak sürdürülebilir ve çevresel değerlerin iyileştirildiği bütüncül planlama yaklaşımı hedeflenmektedir. Bu tür alanlarda yapılan uygulamalarda sadece endüstriyel bölgeleri iyileştirme değil aynı zamanda doku, konut alanları, sosyal mekânlar ve yeni oluşum alanlarını da değerlendirme kapsamına alınmaktadır. Bu kapsamda kentsel doku ile uyum, mevcut dokuyu korumak önemli ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı projelerde radikal kararlar alınarak simgesel bir proje çevresel bütünlüğe zarar verse de mekânın sürekliliğinin sağlanmasında faydalı olmaktadır (Erden, 2003).

Kent içinde çöküntü olarak kalmış alanları işlevlendirme aşmasında plan ve program geliştirilirken kentin stratejik planlarına ve kentin vizyonuna hâkim olmak müdahaleyi başarılı kılmaktadır. Kentin gelişim stratejilerini ve kullanıcıları yok sayan planlama anlayışı müdahale ve yeni işlev vermede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Kevseroğlu, 2011).

Miras alanlarında yapılan uygulamalar çoğu zaman faydacı yaklaşımları beraberinde getirmekte bu alanlarda para ve zaman kazanmak mirasın korunması kadar önemli hale gelmektedir. Endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesi konusunda

ekonomik kazanç ve koruma arasında hassas denge korunmalıdır. Ekonomik kaygılarla yapılan uygulamaların sınırları ekonomik boyuta göre biçimlendirilir ve bütüncül bir planlamadan uzaklaşılabilir. Bu kapsamda yapılan uygulamalar sonucu bölgenin tarihsel ve peyzaj değeri olduğu gibi değil tasarlandığı ölçüde görülür. Bu durumun miras projelerinin yerel planlama ile bütünleşmesi gerektiğini kamu özel sektör ve halk arasında iş birliğinin lüzumunu gösterir (Altanlar ve ark.,2020).

2.4.Endüstriyel Miras Kapsamında Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Endüstriyel miras kapsamında yeniden işlevlendirme uygulamaları bölgesel veya tek yapı ölçeğinde yapılmaktadır. Bu bölümde endüstriyel alanların yeniden işlevlendirme uygulamaları kapsamında dünyadan ve Türkiye’den önemli örneklerle değinilecektir.

2.4.1.Dünyadan Örnekler

Madrid; Atocha Garı

İspanya, Madrid şehrinin en eski ve en büyük garı olan Atocha Garı halen hizmet vermektedir. Eski Atocha Gar binası 1992 yılında gece kulüplerinin, kafelerin ve dükkânların olduğu bir tesise çevrilmiştir. Eski gara eklenen modern bir gar yapılmış ve ulaşım hizmetleri buradan devam etmektedir (Başman, 2009).

Şekil 2. 3. Atocha Garı dış görünümü (Url-5)

Şekil 2. 4. Atocha Garı iç görünümü

Eski gar binası ve çevresine 4000m²'lik bir tropikal bahçe de yapılmıştır. Ayrıca gar ve çevresine dahil edilmiş bir müzede bulunmaktadır (Başman, 2009).

Beltline Projesi

Amerika, Atlanta'da uygulanan projede kullanım dışı kalmış olan tren yolu koridorunun yeniden işlevlendirme projesidir. Yapılan uygulamalarla 45 adet semti birbirine bağlayan yay odaklı ve kamusal alanlar için ayrılmış kentsel yenileme ve yeniden işlevlendirme projesidir. Yapılanacak olan yeşil düzenlemelerle şehrin yeşil oranını %40 oranında arttırmak hedeflenmiştir (Kevseroğlu, 2011).

Şekil 2. 5. Beltline Projesi öncesi ve sonrası (Kevseroğlu, 2011).

Projenin şehre katkıları;

- 53km tren yolu şeridi tamamı mı dönüşmüş
- 130ha'lık bir yeşil alan

- Yaya kullanım odaklı sokak bağlantıları
- 45 semti birbirine bağlayan önemli bir kavşak
- 30.000 civarında işyeri
- Karma kullanım alanları
- Sokak sanatına ev sahipliği yapacak sokak ve bağlantıları
- Tarihi binaların korunması (Kevseroğlu, 2011).

Highline projesi

Amerika, New York'ta 1930 yılında inşa edilen tren yolu hattı, kentin batısında bulunan fabrika ve depolara hizmet etmekteydi. 1980lere kadar yoğun bir şekilde çalışan hat tren taşımacılığının son bulması ile işlevini yitirmiş ve atıl durumda kalmıştır. Bir dönem yıkım kararı alınan hat, sivil toplum örgütlerince mahkeme kararı ile korunmuştur. Alanın korunması ve iyileştirilmesi üzerine düzenlenen proje yarışmasında kalan projenin ana teması 2.5km uzunluğundaki tren yolunun sokak seviyesinden yükseltilerek kent parkına dönüştürmek olmuştur (Kevseroğlu, 2011).

Highline Projesi kent merkezinde kalmış doğa parçası olarak değerlendiren tasarımcıların hedefi, alanın özgün dokusuna zarar vermeden korumak ve kent içi yeşil alana yönelik talepleri arttırabilmek için yeniden kullanım önerileri getirmek olmuştur (Kevseroğlu, 2011)

Proje detayları şu şekildedir:

- Doğayla iç içe, doğala yakın bir yeşillendirme uygulaması yapılmıştır.

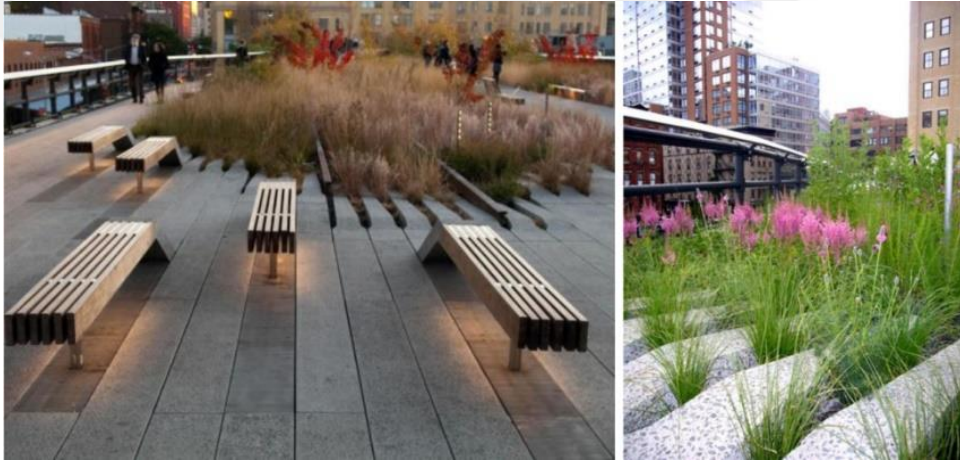
Şekil 2. 6. Alana ait bitkilendirme örneği

- Tasarımda tren yolunun izleri raylar ve eklentileri korunarak kullanılmıştır.

Şekil 2. 7. Korunan raylar

•Rayların arasında yapılan bitkilendirme ile tasarımda doğallık sağlanmıştır (Kevseroğlu, 2011).

Şekil 2. 8. Tasarımda yapılan bitkilendirme örneği

Haslach Dokuma Müzesi

Şekil 2. 9. Haslach Dokuma Sanayi Müzesi (Avusturya)

Haslach dokuma müzesi; müze olmadan önce keten yapmakla ünlü dokuma fabrikasıdır. Günümüzde ise ketenin elde edilme sürecinin tüm adımlarını ve el tezgahlarının gelişimini gösteren bir müzedir. Müze 1971 yılında kurulmuş olup 2012 yılında Haslach'a taşınmıştır. Ziyaretçiler keten, dokuma malzemelerini ve el

tezgahların hakkında hemen hemen her türlü bilgiye ulaşabildiği bir alandır. Ayrıca modern makinelerde bulunmaktadır (Url-6).

Pact Zollverein

Eski bir depolama alanı olan yapı 2002 yılında endüstriyel miras kapsamında yenilenerek kültür sanat merkezine dönüştürülmüştür. Seminerler, sahne gösterileri, performans ve sanat etkinlikleri gibi faaliyetlere de ev sahipliği yapmaktadır (Bayram, 2019).

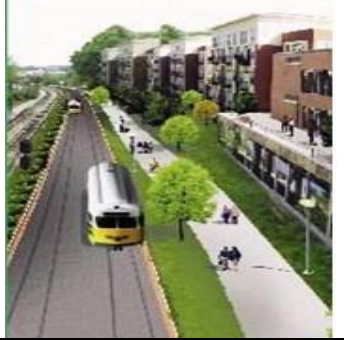
Ulusal ve uluslararası etkinliklerle kullanımı ile miras alanlarının kültürel alanda dönüşümünde dikkatleri üzerine çekmekte ve alana olan ilgi gün geçtikçe güçlenmektedir. Ayrıca farklı sanat dallarından birçok akademisyen ile çalışmalar yapılarak öğrencilerle birlikte hem eğitim hem kültürel anlamda kullanım sağlanmaktadır. Böylece alanın kullanım devamlılığı sağlanmıştır (Bayram, 2019).

Şekil 2. 10. Pact Zollverein

Yukarıda uluslararası endüstriyel miras alanlarında yapılan yeniden işlevlendirme örneklerine değinilmiş ve detaylandırılmıştır. Yukarıdaki örneklerin özeti niteliğinde bütün örnekler Çizelge 2.6'da özetlenmiştir.

Çizelge 2. 6. Uluslararası yeniden işlevlendirme örnekleri özet tablosu

ADI	YERİ	ESKİ İŞLEVİ	ESKİ RESİMLERİ	YENİ İŞLEVİ	YENİ RESİMLERİ
ATOCHA GARI	İspanya	Tren Garı		1992 Yılında Yeniden İşlevlendirilmiştir. 4.000m ² 'Lik Tropikal Bahçe Müze Kafe Dükkân Gece Kulüpleri	
BELTLİNE PROJESİ	Amerika	Tren Yolu Hattı		130ha'lık Bir Yeşil Alan Yaya Kullanım Odaklı Sokak Bağlantıları 30.000 Civarında İşyeri Karma Kullanım Alanları Sokak Sanatına Ev Sahipliği Yapacak Sokak ve Bağlantıları	
HİGLİNE PROJESİ	Amerika	Tren Yolu Hattı		Alanın özgün dokusuna zarar vermeden korumak ve kent içi yeşil alana yönelik talepleri arttırabilmek	
HASLACH DOKUMA MÜZESİ	Avusturya	Dokuma Fabrikası		Ketenin elde edilme sürecinin tüm adımlarını ve el tezgahlarının gelişimini gösteren bir müzedir	
PACT ZOLLVEREİN	Almanya	Depolama Alanı		Kültür sanat merkezine dönüştürülmüştür. Seminerler, sahne gösterileri, performans ve sanat etkinlikleri gibi faaliyetlere de ev sahipliği yapmaktadır	

2.4.2. Türkiye’den Örnekler

Türkiye’de, teknoloji tarihine ait belge ve verilerin bir araya getirilerek yazılması çok eski bir geçmişe sahip değildir. Bu sebeple endüstri mirası tanımının bilimsel bir alan olarak kuramsallaştırılması, değerlendirilmesi ve koruma yöntemlerinin belirlenerek birçok örnekte uygulanmış olması bu uygulamaların Türkiye’de bilimsel olarak yapıp başarılı sonuçlar elde edilmesi adına önemli bir fırsattır (Mutlu & Yılmaz, 2018).

Türkiye’de; İstanbul’da Hasköy Lengerhane ve Şirket-i Hayriye Tersanesi’nin Rahmi Koç Müzesi’ne, Cibali Tütün Fabrikası’nın Kadir Has Üniversitesi’ne, Silahtar Ağa elektrik santralinin Santralistanbul Kültür Merkezine, İzmit’teki SEKA’nın Kağıt Müzesine, Samsun Tütün Fabrikası’nın Bulvar Yaşam Merkezi’ne, İzmir Halkapınar Un Fabrikası’nın bir iş eğitimi merkezine, Darphane-i Amire’nin İstanbul Müzesi’ne, Tophane-i Amire’nin Mimar Sinan Üniversitesi Kültür ve Sanat Merkezi’ne, Bakırköy Baruthane-i Amire’nin Yunus Emre Kültür Merkezi’ne, Bakırköy İspirtohanesi’nin İstanbul Teknik Üniversitesi İspirtohane Konservatuvarı ve Kültür Merkezi’ne dönüştürülmesi endüstriyel miras konusunda başarılı çalışmalardır (Mutlu & Yılmaz, 2018).

Bu bölümde Rahmi Koç Müzesi, SEKA kâğıt fabrikası, Santralistanbul, örnekleri incelenmiştir.

Rahmi Koç Müzesi

Şekil 2. 11. Rahmi koç müzesi dış mekân

Rahmi Koç Müzesi 1994 yılında açılmış, endüstri ve iletişim temalı bir müzedir. Müzede tramvay, uçak, gemi, motosiklet, feribot gibi araçlarda sergilenmektedir. Ayrıca Atatürk koleksiyonu, gözlem ve ölçme araçları, eski buharlı motorlar, tamir atölyeleri gibi bölümlere bulunmaktadır. Müzenin içinde restoranda bulunmaktadır (Url-8).

Şekil 2. 12. Rahmi Koç Müzesi iç mekân (Url-8).

Türkiye'nin endüstri müzesi olarak ilki teşkil eden Rahmi Koç Müzesinin içerisindeki yapılara yeterli değerin verilmemesinden dolayı eleştirilmektedir. Yapının restorasyon aşamasında bazı detaylar kaybedilerek göz ardı edilmiştir (Uçar, 2013).

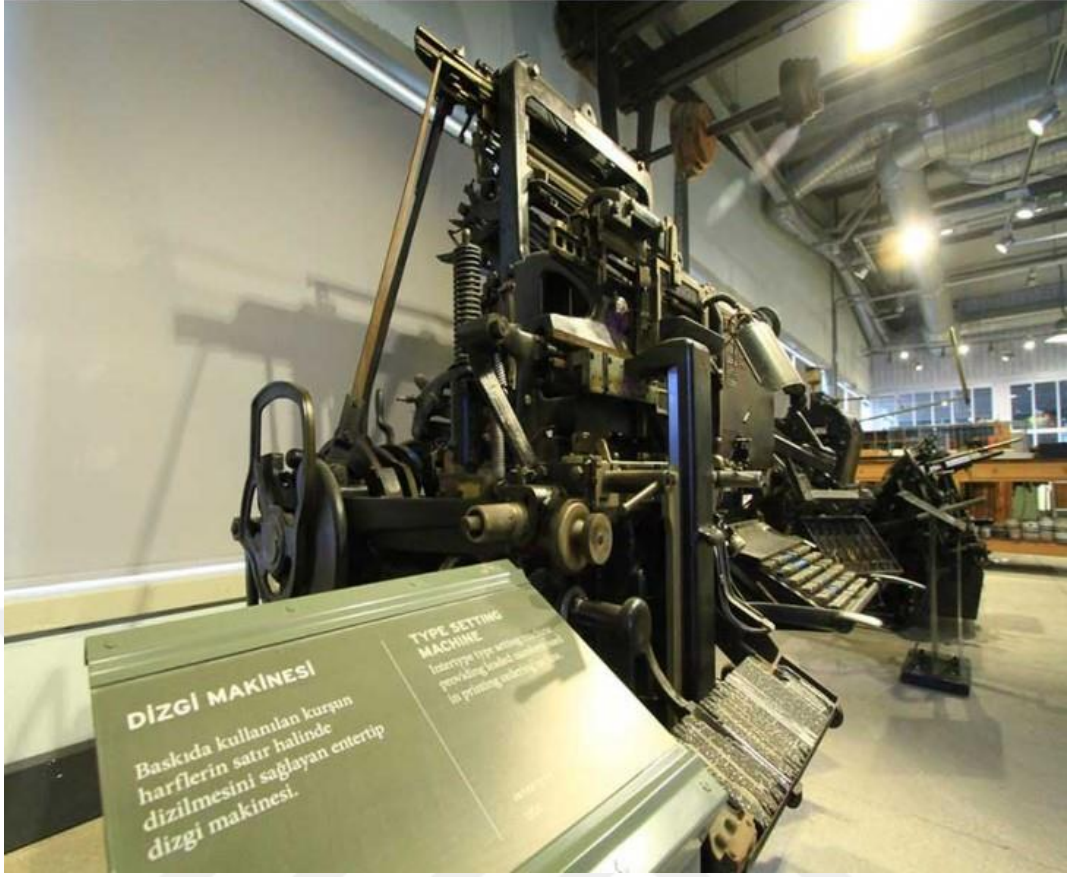
SEKA Kâğıt Müzesi

Şekil 2. 13. SEKA Kâğıt Müzesi iç ve dış görünümü

Bu müze İzmit/Kocaeli'nde bulunmaktadır. 2005 yılında müzeye dönüştürülmüştür ve 80 yıl kâğıt üretim fabrikası olarak kullanılmıştır. Kâğıdın tarihi ve üretim sürecini tema edinmiştir. Yaş gruplarına göre uygun sergiler bulunmaktadır (Url-9).

SEKA Kâğıt Fabrikası yeniden işlevlendirme uygulamasındaki amaç hem İzmit hem de İstanbul ulaşım bağlantıları olan ve kullanıcı tercihlerini karşılayabilecek, körfez boyunca uzanan yeşil sürekliliğin sağlayabilecek karma bir yapı oluşturmaktır. Toplam 3 etaptan oluşan tasarımın ilk etabı 2007 yılında tamamlanmış ve halka açılmıştır (Kevseroğlu, 2011).

Şekil 2. 14. SEKA kâğıt fabrikası sergisinden

SEKA Kâğıt Müzesi, sergi salonu, sinema, sanat atölyeleri, görsel sanatlar merkezi, modern dans atölyeleri, fotoğrafçılık, tiyatro, galeri, eğitim merkezi, kafeler, toplantı salonları, kitap ve müzik satış yerleri, eğlence merkezi, nikâh salonu gibi pek çok birimden oluşmaktadır. Ayrıca SEKA park içerisinde nirengi, buluşma noktaları da bulunmaktadır. Güneş saati, uçurtma tepesi, tırmanış duvarı, sazlı iskele bunlardan bazılarıdır (Kevseroğlu, 2011).

Santralistanbul

Osmanlı devletinin kent ölçeğindeki ilk elektrik üretim tesisidir. Yapımı 1910 yılında olan ve elektrik üretmek amacıyla yapılmış olan yapı, teknolojisinin yetersiz kalması, enerji talebinin artması sonucu bozulmaya başlayan sistem 1983 yılı itibarıyla kapatılmıştır (Aslan, 2019). Tesis 2007 yılında kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının katkıları ile müzeye dönüştürülmüştür.

Yapıldığı dönemde kullanılan makine dairelerinin korunmasıyla oluşturulmuş olan Türkiye'nin ilk endüstriyel arkeoloji müzesi 2012 yılında Avrupa Müze Akademisinde DASA ödülüne layık görülmüştür. Santralistanbul enerji müzesinde kültürel ve sanatsal sergilerin yapıldığı "International Architecture Awards 2010" ödüllü Ana Galeri bölümü de bulunmaktadır (Url-10).

Şekil 2. 15. Santralistanbul

Çizelge 2.7’de Türkiye’de yeniden işlevlendirilen ve yukarıda değinilen endüstriyel miras yapıları özetlenmiştir.

Çizelge 2. 7. Türkiye’de yeniden işlevlendirilen endüstriyel miras yapıları özet tablosu

ADI	YERİ	ESKİ İŞLEVİ	ESKİ RESİMLERİ	YENİ İŞLEVİ	YENİ RESİMLERİ
RAHMI KOÇ MÜZESİ	İstanbul	Vapurların Bakım ve Onarım Tesisi		Rahmi Koç Müzesi 1994 yılında açılmış, endüstri ve iletişim temalı bir müzedir. Müzede tramvay, uçak, gemi, motosiklet, feribot gibi araçlarda sergilenmektedir. Ayrıca Atatürk koleksiyonu, gözlem ve ölçme araçları, eski buharlı motorlar, tamir atölyeleri gibi bölümlere bulunmaktadır.	
SEKA KAĞIT MÜZESİ	Kocaeli	Kâğıt Fabrikası		Bu müze İzmit/Kocaeli’nde bulunmaktadır. 2005 yılında müzeye dönüştürülmüştür ve 80 yıl kâğıt üretim fabrikası olarak kullanılmıştır. Kâğıdın tarihi ve üretim sürecini tema edinmiştir. Yaş gruplarına göre uygun sergiler bulunmaktadır	
SANTRAL İSTANBUL	İstanbul	Elektrik Üretim Tesisi		Yapıldığı dönemde kullanılan makine dairelerinin korunmasıyla oluşturulmuş olan Türkiye’nin ilk endüstriyel arkeoloji müzesi 2012 yılında Avrupa Müze Akademisinde DASA ödülüne layık görülmüştür. Santralistanbul enerji müzesinde kültürel ve sanatsal sergilerin yapıldığı “International Architecture Awards 2010” ödüllü Ana Galerisi bölümü de bulunmaktadır	

2.5. Türkiye’de Atıl Durumda Kalmış Demiryollarına Ait Taşınmazları Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Sümerbank Dokuma Fabrikalarının yer seçiminde demiryolunun varlığı önemli kriterlerin başında gelmiştir. Fabrikaların çoğunluğu demiryoluna yakın yerde kurulmuş olup hammadde temini, pazara hızlı sevkiyat ve işçilerin ulaşımı demiryolu hatları üzerinden sağlanmıştır. Yapılış tarihleri itibariyle ilk olarak Osmanlı döneminde kurulan hatlar günümüze kadar önemli gelişmeler göstermiştir.

Türkiye ilk olarak Osmanlı devleti döneminde demiryolu ile tanışmıştır. Bu dönemde demiryolları devlet için güvenlik ve merkezden uzak alanları kontrol altında tutmak amaçlı inşa edilmiştir. Ayrıca demiryolları Osmanlı için ekonomik kalkınmanın ve merkezileşmenin-bütünleşmenin en önemli araçlarından biri olarak görülmüştür. Devletin askeri yönden gelişeceği, isyan ve ayaklanmaların askerin hızlı sevkiyatı sayesinde hemen bastırılabilme ihtimalini artırılması, tarım ürünlerinin pazara kolay ve hızlı sevkiyatı sayesinde daha bol ve ucuz ürüne erişimin kolaylaşacağı düşünülmüştür (Öztürk, 2009).

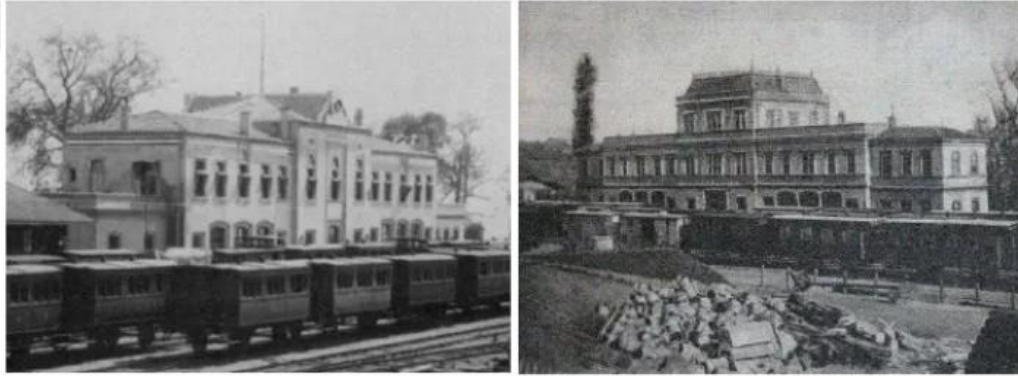
Şekil 2. 16. 1938 yılına kadar inşa edilen demir yolları

Şekil 2.16’da gösterilen yeşil kesik çizgili hatlar Osmanlı dönemi yapılan hatları göstermektedir. Osmanlı döneminde yapılan hatlar şekilde de görüldüğü üzere liman kentlerden başlayarak ovalara doğru ilerlemektedir. Demiryolu yapımında hatların ucuza mal olması için yarma ve tünellerden kaçınarak araziye göre kıvrımlar oluşturarak hatların uzunluğunu arttırılmıştır (Öztürk, 2009).

Bu bölümde incelenecek olan örnekler Osmanlı döneminde yapılmış garların zamanla gelişen tren hatları, değişen güzergahlar ve ihtiyaçlar sebebiyle âtıl kalmış ya da atıl kalmasa da işlev değişikliğine uğramış önemli endüstriyel miras örnekleri incelenecektir.

2.5.1. Haydarpaşa Garı

İstanbul’u Anadolu’ya bağlayan ve Anadolu demiryolu hattının ilk başlangıç noktası olan Haydarpaşa Garı 1872 yılında hizmete açılmıştır. İlk yıllarında iki katı yapı niteliğinde olan bina 1890 yılında geçirdiği tadilat ile 3 katlı bir yapı olmuştur. Zamanla artan nüfus ve ulaşım sıklığı neticesinde 1906-1909 yılları arasında alman mimarlar Otto Ritter ve Helmuth Cuno’nun projesi doğrultusunda bazı detaylar dışında günümüzdeki görünümüne yakın bir şekilde tasarlanmıştır (Uzunoğlu, 2018).

Şekil 2. 17. Haydarpaşa garının ilk tasarımı ve ikinci tasarımı (Uzunoğlu, 2018)

Haydarpaşa Garı 2010 yılında yangın sebebiyle önemli ölçüde zarar görmüştür. Özellikle çatı kısmında oluşan hasar sonrası yapının bir süre çatısız kullanılmasına sebep olmuştur. Günümüzde ise yeniden onarım işlemleri devam etmektedir (Url- 11).

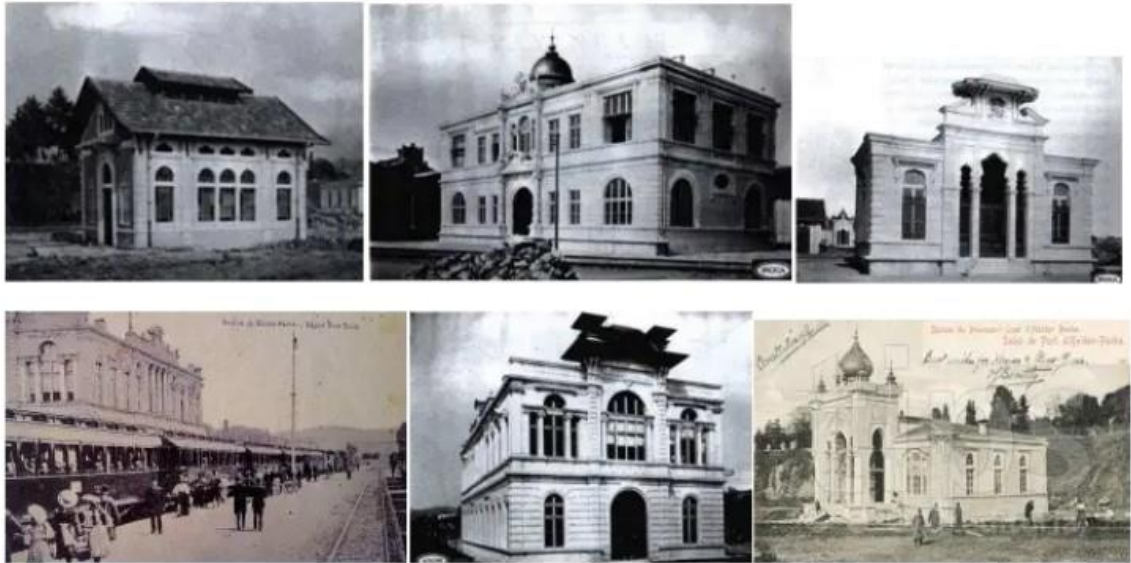
Şekil 2. 18. Haydarpaşa garı restorasyon çalışmaları (Url- 11).

Haydarpaşa Garı'nın yapımı ve önemi neticesinde çevresinde önemli yapıların yapılmasına vesile olmuştur. Yapılardan günümüze ulaşan şekil 2.20'de görüldüğü üzere Karakol, Elektrik Santrali, Muhacir Misafirhanesi, Yemekhane, Vapur İskelesi gibi yapılar geçmişte ve günümüzde bölgenin fiziksel kalitesini arttırmıştır (Sevgili, 2008).

Şekil 2. 19. Askeri Karakol, Elektrik Santrali, Muhacir Misafirhanesi, İşletme ve Vapur İskelesi (Sevgili, 2008)

Yukarıda bahsi geçen günümüze ulaşan yapıların dışında; Bekleme Salonu, Gümrük Binası, Liman ve Pasaport İdaresi, Polis Karakolu gibi yapılarda o dönemde yapılmış fakat bu yapılar günümüze ulaşamamışlardır.

Şekil 2. 20. Bekleme Salonu, Gümrük, Polis Karakolu, Liman İdaresi, Pasaport İdaresi Binaları (Sevgili, 2008)

Marmaray projesi sonrasında deniz ve demiryolu ulaşım entegrasyonunun önemli örneklerinden biri olan Haydarpaşa Tren Garı ve bölgedeki tesislerin âtıl hale geleceği öngörülmüştür. Bu gerekçe sonrasında Haydarpaşa tren garını da içine alan geniş bir alan için proje çalışmaları başlatılmıştır (Sevgili, 2008).

Şekil 2. 21. Haydarpaşa proje sahası (Sevgili, 2008)

Bu proje kapsamında ilk olarak bölgede bulunan mülkiyetlerin tek bir mülkiyet haline getirilmesi planlanmış ve bu kapsamda yapılan çalışmalar neticesinde yaklaşık 920 dönümlük alan TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü mülkiyetine verilmiştir. İstanbul 5.Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca 24.06.2006/167 tarih sayılı karar ile Haydarpaşa Gar ve sahası kentsel ve tarihi sit alanı olarak koruma altına alınarak bu tarihten itibaren alana dair koruma amaçlı imar planı çalışmaları başlatılmıştır (Sevgili, 2008).

Marmaray projesinin yapım çalışmaları sırasında 2013 yılında gar kapatılarak istasyona ait tüm hatlar 2019 yılında Söğütlüçeşme ve Halkalı Tren istasyonlarına devredilmiştir. Haydarpaşa Garının çevresinde yapılan kazılarda Helenistik döneme ait mezarlar, Osmanlı Dönemine ait çeşme, II. Dünya savaşı sırasında kazıldığı düşünülen sığınak, Roma Dönemine ait liman, Bizans Dönemine ait bir ayazma ve yine Bizans Dönemine ait maden ocağı bulunmuştur. Günümüzde kazılar devam etmekte olup kazı işleminin %90'ı tamamlanmıştır (Url-12).

Gar ve çevresi; Restorasyon projesinin ve kazı işlemlerinin tamamlanmasından sonra gar binası tekrar demiryolu faaliyetine devam edecek ayrıca Arkeopark Gar Kompleksi tasarım ile Türkiye ve dünyada bir ilk olarak tarih turizminin önemli merkezlerinden biri haline getirilmesi planlanmaktadır (Url-13).

2.5.2.Karaağaç Tren Garı (Edirne)

Yapım tarihi net bilinmese de Meşrutiyetin ilk yıllarında yapıldığı düşünülen Mimar Kemalettin Bey'in eseridir. Yapımı gerçekleşen bina I. Dünya Savaşı sonrasında gelişen siyasi gelişmeler yüzünden 1930 yılında hizmete açılabilmiştir (Url-14).

Şekil 2. 22. Edirne Gar Binası

Kemalettin Bey tarafında tasarlanan gar binası Neo-Klasik Türk mimarisi yaşatan en güzel örneklerden biridir.

Şekil 2. 23. Edirne garı giriş cephesi

1939 yılında iç kısmı onarılarak yeniden düzenlenen gar binası Edirne-İstanbul hattının değişmesi nedeniyle kullanım dışı kalmış ve 1971 yılında terk edilmiştir (Url-15). Terk edilen gar günümüze kadar olan süreçte birden çok işlevle kullanılmıştır. 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında karakol olarak kullanılmış, 1977 yılında devlet mühendislik ve mimarlık akademisine devredilmiştir. Trakya Üniversitesince misafirhane ve derslik olarak da kullanılmıştır. Günümüzde ise Güzel Sanatlar Fakültesi

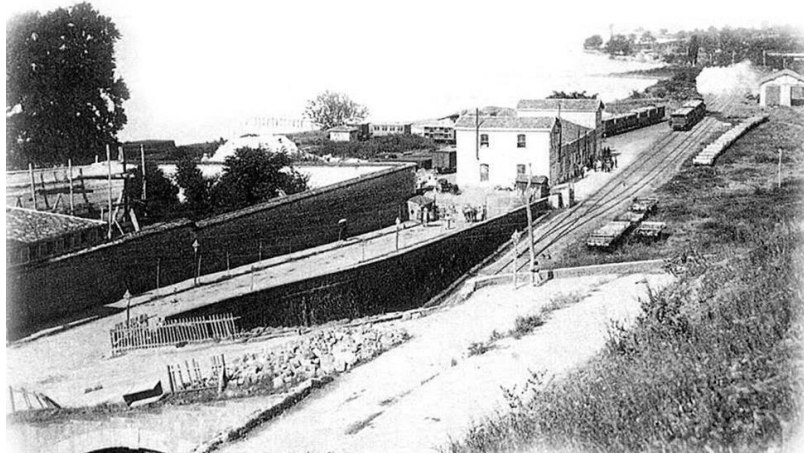
olarak hizmet vermektedir. Gar binası çevresinde bulunan ek istasyon binası da Lozan Müzesi olarak kullanılmaktadır (Uzunoğlu, 2018).

Şekil 2. 24. Lozan müzesi olarak kullanılan ek istasyon binası

2.5.3.İzmit Tren İstasyonu

Mimarı Otto Ritter'dir. Neo-Klasik mimarı üsluba sahip olan gar çevresindeki istasyon yapıları ile beraber 1873-1910 yılları arasında inşa edilmiştir. Döneminde başta Atatürk olmak üzere önemli kişileri karşılama merkezi olmasından dolayı İzmit'in önemli ve tarihi yapılarından biri olmuştur (Url-16).

Şekil 2. 25. İzmit tren istasyonu ilk yılları (Url-17)

Gar ve çevresinde ihtiyaç oldukça yeni binalar da yapılmıştır. Bunlar tamir atölyesi, su deposu, lojman binası ve ambar binalarıdır. 1999 yılında açılan yeni gar binası sonrası atıl durumda kalmaya başlayan yapılar zamanla işlevlendirilmiştir.

Şekil 2. 26. İzmit tren istasyonunda bulunan yapılar ve numaraları

Şekil 2.27 incelendiğinde 1 nolu yapı 1999 yılında yapılan yeni tren istasyonudur. 2 nolu yapı İzmit Tarihi Tren Garının Ana Binası, Kocaeli Valiliği tarafından 2006 yılında restore ettirilerek bir kısmı Kocaeli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü olarak diğer kısmı ise Kocaeli Valiliği Güzel Sanatlar Sergi Salonu olarak işlevlendirilmiştir. 3nolu yapı tarihi tren garının bir parçası olarak yapılmış günümüzde ise bir vakıf tarafından kullanılmaktadır. 4 nolu yapı ise gar binası eklentisi olan tamir atölyesi, lojman, su deposunun restore edilip birleştirilerek yapılmış olup günümüzde Arkeoloji ve Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır (Url-18).

Şekil 2. 27. İzmit tren istasyonu yeni işlevler sonrası görünümü

Ayrıca İzmit Gar alanında bulunan 5 nolu yapı Lokomotif Tamir Atölyesi olarak inşa edilmiş olup günümüzde Arkeolojik Eser Deposu olarak kullanılmaktadır. 6 nolu yapılar Müdürlük Binası ve Müştemilatı günümüzde Müze İdari Binası ve Eğitim Atölyesi olarak kullanılmaktadır (Url-19).

2.5.4.Çamlık Buharlı Lokomotif Açık Hava Müzesi

İzmir- Alsancak-Eğridir demiryolu hattında Aziziye adıyla 1866 yılında inşa edilmiştir. 1991 yılı da demiryolu hatlarında yapılan düzenlemeler neticesinde eski demiryolu tüneli ve istasyonu kapatılarak yeni istasyon inşa edilmiştir. Yeni istasyonun inşasından sonra eski yapıların atıl kalmaması adına 1991 yılından 1997 yılına kadar yapılan çalışmalar ile alanı Türkiye'nin en büyük açık hava buharlı lokomotif müzesi olarak kullanıma sunulmuştur (Url-20).

Şekil 2. 28. Buharlı lokomotif açık hava müzesine air bir fotoğraf (Url-20)

İstasyonunun müze yapılması aşamasında eskiden kullanılan hat korunarak müzeye kazandırılmıştır. Müze ve çevresinde bulunan taşınmazlar TCDD'ye ait olup işletmesi özel şahsa aittir. Müze de önemli demiryolu araçları sergilenmektedir. Sergilenen 125 ile 65 yıllık, 36 adet buharlı lokomotiften dünyada sadece 2 adet olan ve odunla çalışan lokomotif de sergilenmektedir. Ayrıca Atatürk'ün seyahat ettiği lokomotif, Hitler'in kullandığı 1943 yapımı lokomotif ve bunların yanında demiryolunda kullanılan birçok araç gereç, çeşitli vagonlar, vinçler vb. araçlar sergilenmektedir (Url-21).

Müze de tamir atölyesi, su cenderesi gibi yapıların yanında 900m²'lik bir tünel, sergi alanları, yaya yolları oyu parkları da bulunmaktadır (Url-21).

Şekil 2. 29. Çamlık lokomotif müzesinde bulunan bir lokomotif (Url-21).

2.5.5.Sirkeci Garı Demiryolu Müzesi

Osmanlı döneminde 2.Abdülhamit zamanında Alman mimar A. Jasmund tarafından çizilen bina 1890 yılında hizmete açılmıştır. Mimar Sirkeci garı tasarımı sırasında gar binasının İstanbul'da olması gerektiğinden hareketle, İstanbul doğu ile batının orta noktası olmasını tasarımda temel alarak, yapıyı oryantalist bir üslupla çizmiş, böylece yapı bölgesel ve ulusal mimari biçimlere sahip olmuştur (Url-22).

Osmanlı döneminde yapılan bu yapı prestij kazanmak amacıyla yapıldığında dolayı mimari açıdan diğer garlara göre farklılık göstermektedir (Kuban, 2002). Yapıldığı dönemde çok ses getiren yapı daha sonraki yıllarda orta Avrupa'da yapılacak olan gar projelerini de etkilemiştir (Başar & Erdoğan, 2009).

Şekil 2. 30. Sirkeci garından fotoğraf (Url-23)

Yapının giriş cephesinde bulunan ve girişe göre simetrik kuleler de bulunan üçgen alınlık ve kulelerin süslemeleri hem İslami mimari hem de Ortadoğu mimarisi etkileri taşıırken manastır tonozu, ortada bulunan daire gül bezek motif ve motifin yanındaki sivri bezekler Avrupa Gotik Mimari özellikleri taşımaktadır. Yapının diğer iki yanında bulunan bina pencereleri sıra sıra dizili at nalı kemerler ise erken Bizans ve Gürcü yapılarında bulunan pencere kullanımını yansıtmaktadır. Bu özellikleri ile birden çok mimari süslemeye sahip olan yapı oryantalist bir yapı olduğunun kanıtlar niteliktedir (Url-24).

Şekil 2. 31. Garın kuzey cephesine ait bir fotoğraf (Url-24).

Günümüzde Sirkeci garının bir kısmı demiryolu müzesi için kullanılmaktadır ayrıca yolcu giriş çıkışı için kullanılan alan ise Marmaray için kullanılmaktadır (Gören & Manisa,2021).

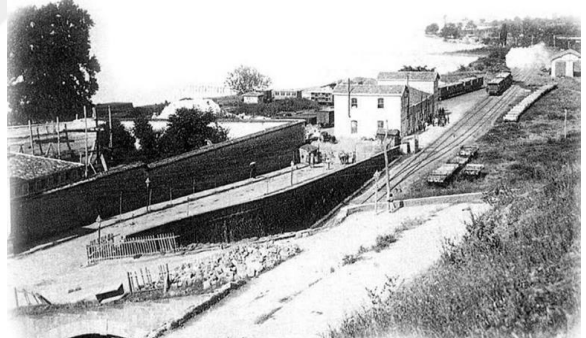
Demiryolu sevgisini halka aşlamak ve eski araç ve gereçlerin gelecek nesillerinde görmesi amacıyla 2005 yılında müzeye dönüştürülmüştür (Ekizoğlu, 2012).

Şekil 2. 32. Sirkeci demiryolu müzesi

Yukarıda bahsi geçen demiryolları işlevlendirme örnekleri tek bir tablo üzerinden özetlenerek aşağıdaki çizelge oluşturulmuştur (Çizelge 2.9). Çizelge 2.9'da yapıların ulaşılabilen en eski fotoğrafları ile işlevlendirme sonrası fotoğrafları karşılaştırılmış mimari üslupları ve yeni işlevlerinden kısaca bahsedilmiştir.

Çizelge 2. 8. Yeniden işlevlendirilen demiryolları yapıları ve özellikleri

ADI	YERİ	DÖNEMİNE AİT FOTOĞRAF	MİMARİ ÜSLUBU	YENİ İŞLEVİ	YENİ İŞLEVİNE AİT FOTOĞRAF
HAYDARPAŞA GARI 1972 hizmete açılmış. 1906-1909 Otto Ritetr ve Helmuth Cuno tarafından restore edilmiştir	İstanbul		Cepheler neo-rönesans özellik gösterirken süslemeler barok nitelikler sergilemektedir.	Arkeopark Gar Kompleksi olarak projelendirilmiş ve yapımı devam etmektedir.	
KARAAĞAÇ TREN GARI 1930 yılında hizmete açılmış ve mimari Mimar Kemalettin beydir.	Edirne		Neo klasik Türk mimari üslubu Taşımaktadır.	Güzel sanatlar fakültesi Ek bina ise Lozan müzesi olarak kullanılmaktadır.	
İZMİT TREN İSTASYONU 1910 yılında Hizmete açılmıştır. Mimarı Otto Ritter'dir	Kocaeli		Neo klasik üsluba sahiptir.	Çevresindeki yapılarla birlikte Güzel Sanatlar Sergi Salonu, Arkeoloji ve etnografya müzesi, Eğitim atölyesi olarak kullanılmaktadır.	
ÇAMLIK TREN İSTASYONU 1966 yılında hizmete açılmıştır.	İzmir			Buharlı lokomotif Açık hava müzesi	
SİRKECİ GARI 1890yılında hizmete açılmıştır. Mimarı alman A. Jasmund'dur.	İstanbul		Yapı oryantalist mimari üsluba sahiptir.	Kısmen demiryolu müzesi kısmen de Marmaray için kullanılmaktadır.	

2.6. Türkiye’de Atıl Durumda Kalmış Sümerbank Dokuma Fabrikalarını Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ülkenin ekonomik ve sosyal anlamda kalkınma arzusunu gerçeğe dönüştürebilmek için sanayileşme ilk adım olarak belirlenmiştir. Cumhuriyetin ilanından itibaren 1929 yılına kadar olan süreçte sanayileşme özel girişimcilerin ön planda olduğu yıllar olup, 1929 ile 1939 yılları arası ise devlet destekli sanayileşme döneminin olduğu yıllardır. 1930 yılında yaşanan Dünya Ekonomik Krizi ile özel girişimcilerin yatırımları büyük ölçüde durmuştur. Bu krizi devletler, devlet merkezli ekonomik politikalarla çözmeye çalışmış ve bu kapsamda devlet destekli sanayileşme çalışmaları hız kazanmıştır (Asıliskender, 2002).

Mustafa kemal Atatürk tarafından isimlendirilen Sümerbank 11 Temmuz 1933 yılında kurulmuştur. Hem tekstil sanayi hem de banka özelliği taşıyan Sümerbank’ın amacı sanayiler kurmak ve bunları yönetmek olarak belirlenmiştir (Url-25).

Şekil 2. 33. M. Kemal Atatürk bir fabrika ziyaretinde (Url- 26)

Sümerbank’ın kuruluşuyla beraber; Devlet Sanayi Ofisinden alınan fabrikaların işletilmesi, devlet eliyle inşa edilecek bütün sanayi yapıların proje ve etütlerini yapmak, yaptırmak ve bunları işletmek, özel sanayi işletmelerinde bulunan devlet hisselerini ilgili kanunlara göre idare etmek gibi görevlerinin yanında işletilen fabrikalarda istihdamı sağlamak için işçi ve mühendis yetiştirmek üzere okullar açmak, yetkin ve yetenekli elemanlar yetiştirmek için yurtdışı eğitim ve staj için öğrenci göndermek,

sanayi yatırımlarına kredi desteği sağlamak, milli sanayini gelişmesi için çalışmak ve raporlar sunmak gibi görevlerle de görevlendirilmiştir (Url-27).

Sümerbank fabrikalarının kurulacağı yerler için yurtiçi ve yurt dışı uzmanlarca çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaları Mustafa Kemal Atatürk itinayla takip etmiştir. Bu çalışmalar neticesinde fabrikaların açılacağı yerler, ne üretileceği, yer altı ve yer üstü kaynakları, pazar potansiyeli, üretim kolaylığına göre belirlenmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak da bilinen bu fabrikaların kurulduğu yerde hem sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın sağlanması amaçlanmıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında; 1934 yılında Sümerbank Bakırköy Pamuklu Fabrikası ve İzmit Selüloz Fabrikası, 1935 yılında Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası, Zonguldak Antrasit Fabrikası, Isparta Gülyağı Fabrikası, Keçiörlü Kükürt Fabrikası, İstanbul Cam ve Şişe Fabrikası, 1936 yılında İzmit Kağıt ve Karton Fabrikası, 1937 yılında Sümerbank Ereğli Bez Fabrikası, Sümerbank Nazilli Bez Fabrikası, 1938 yılında Sümerbank Bursa Merinos Fabrikası ve Sümerbank Gemlik Suni İpek Fabrikası, 1939 yılında Sümerbank Malatya Bez Fabrikası ve Karabük Demir – Çelik Fabrikası açılmıştır (Eldeş, 2019).

Kurulan bu fabrikaları sadece ekonomik kalkınmanın aracı olarak görmek Mustafa Kemal Atatürk'ün istediği modern Cumhuriyeti anlamak için yetersiz kalmaktadır. Bu fabrikalar kurulduğu şehirlerin simgesi olmuş, sosyal ekonomik, kentsel ve mekânsal bağlamda dönüşümün baş mimarı olmuştur (Eldeş, 2019).

Cumhuriyet sonrası sanayileşmede hem üretimde hemde sosyal anlamda modernleşmeyi destekleyecek yapıda sanayiler kurmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda Sümerbank sanayi yapıları modern üretim ve yaşamı destekleyen ilk yapılardır. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın baş aktörü olan Sümerbanklar kuruldukları şehrin hem fiziksel hemde sosyal anlamda gelişmesine direkt etki etmiştir. Bu yapıların kurulması ile yakın çevresinde yeni sanayi alanları, işçiler ve memurlar için konutlar/lojmanlar, çalışanların sosyal hayatının kolaylaşması ve fabrikaya olan aidiyet duygularını arttırmak için okullar, açık ve kapalı sinema salonları, tiyatro sahneleri, , spor alanları, büyük kullanım alanlı yeşil alanlar, bisiklet sundurmaları gibi yapılar inşaa edilmiştir (Çezik, 2014).

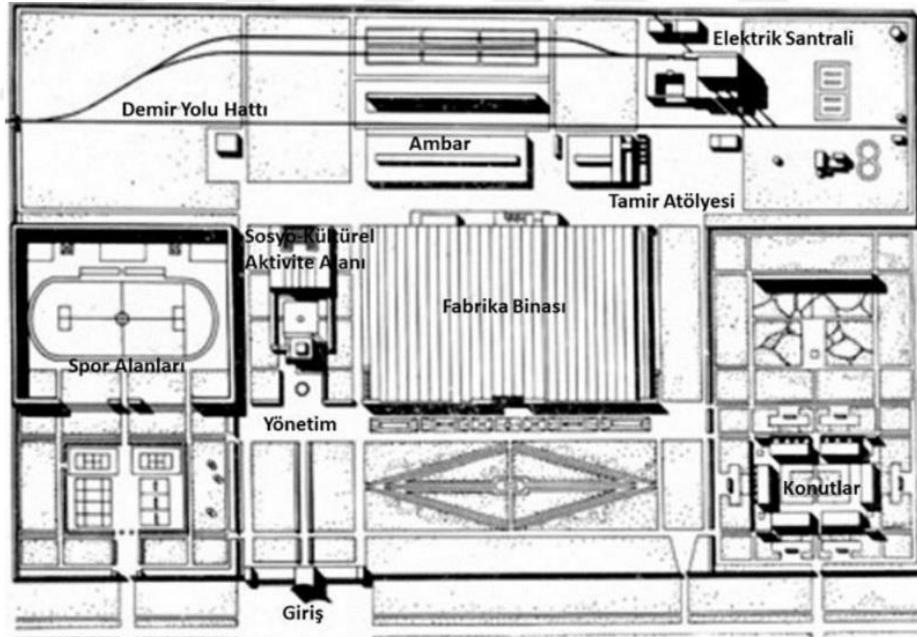
Bu bölümde Kayseri, Bursa, Nazilli, Malatya ve Antalya'da kurulan dokuma Fabrikalarının kuruluş tarihi ve aşamasına, yer seçim kriterlerine, vaziyet planlarına, fabrika ve komplekslerinin özelliklerine değinilecektir. Ayrıca bu fabrikaların kapandıktan sonra yaşadığı değişimler ve yeni işlevlendirme süreçlerinden bahsedilecektir.

2.6.1.Kayseri Bez Fabrikası

Tarih boyunca önemli ticaret yollarının kesiştiği ticari bir merkez konumunda olan Kayseri, SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) heyetince konumu dokuma fabrikası için uygun bulunmuştur. İlin ticari konumu, demiryoluna yakınlığı ve tekstil için gerekli hammadde üretimine uygunluğu sebebiyle dokuma fabrikasının burada kurulması kararının verilmesi sürecinde önemli kriterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayseri Sümerbank Dokuma Fabrikası'nın inşasına 20 Mayıs 1934 yılında başlanmış ve 1935 yılında açılarak faaliyete başlamıştır (Eldeş, 2019).

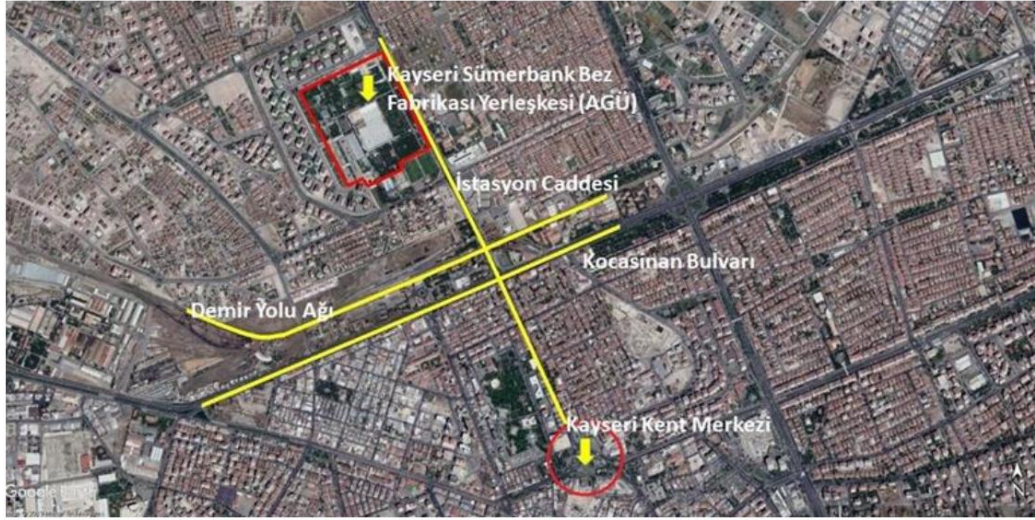
Kayseri Dokuma Fabrikası Sümerbank tarafından kurulan ilk fabrikadır. Ayrıca bu fabrika Kayseri'nin de ilk sanayi yapısı olma özelliğini taşımaktadır. Fabrikanın projesi Turkstroj firmasınca yapılmıştır. Ivan Sergeyeviç Nikoloyev tarafından detaylandırılmıştır (Eldeş, 2019).

Kayseri Sümerbank Dokuma Fabrika projesi; yolları, idari amaçlı yapıları, depolama alanları, yürüme mesafesindeki lojmanları, okulları, cami ve rekreasyon alanlarıyla sanayi kasabası niteliğinde tasarlanarak sadece üretim amaçlı değil sosyal bir kompleks olarak tasarlanmıştır (Tırnakçı, 2020).

Şekil 2. 34. Kayseri Sümerbank vaziyet planı (Tırnakçı, 2020)

Fabrika Kayseri kent merkezinin 2 km kuzey batısında bulunmaktadır. Alanın güneyinde doğu batı yönünde uzanan demiryolu hattı bulunmaktadır. Sümer bölgesi olarak da bilinen fabrika çevresinde emniyet, adalet sarayı, sosyal tesisler gibi önemli kamu kuruluşlarının bulunduğu bir bölge olduğundan bölgede yüksek kat ve nüfusun bulunduğu bölge olmuştur (Tırnakçı, 2020).

Şekil 2. 35. Fabrikanın kent merkezine göre konumu (Tırnakçı, 2020).

Fabrika yaklaşık 70 yıl üretime devam etmiş, 1980 yılında özelleştirilmiş ve 1999 yılına kadar üretime devam etmiştir. 1980 yılında özelleştirme kapsamına alınan fabrika daha sonra özelleştirme kapsamından çıkartılarak Erciyes Üniversitesi'ne devredilmiştir (Eldeş, 2019). Cumhuriyetin ilk yıllarının önemli endüstri yapılarından biri olan fabrika endüstri miras niteliği taşıyan modern ve sosyal bir fabrika kompleksidir. Hem yerel ölçekte hem de ulusal ölçekteki öneminden dolayı 2003 yılında anıt olarak tescillenmiş ve sit alanı içerisinde korumaya alınmıştır. 2012 yılında yaklaşık 3,5ha alanı Abdullah Gül Üniversitesine 49 yıllığına devredilmiştir (Tırnakçı, 2020).

Şekil 2. 36. Gül Üniversitesi Sümer Kampüsü planı (Tırnakçı, 2020).

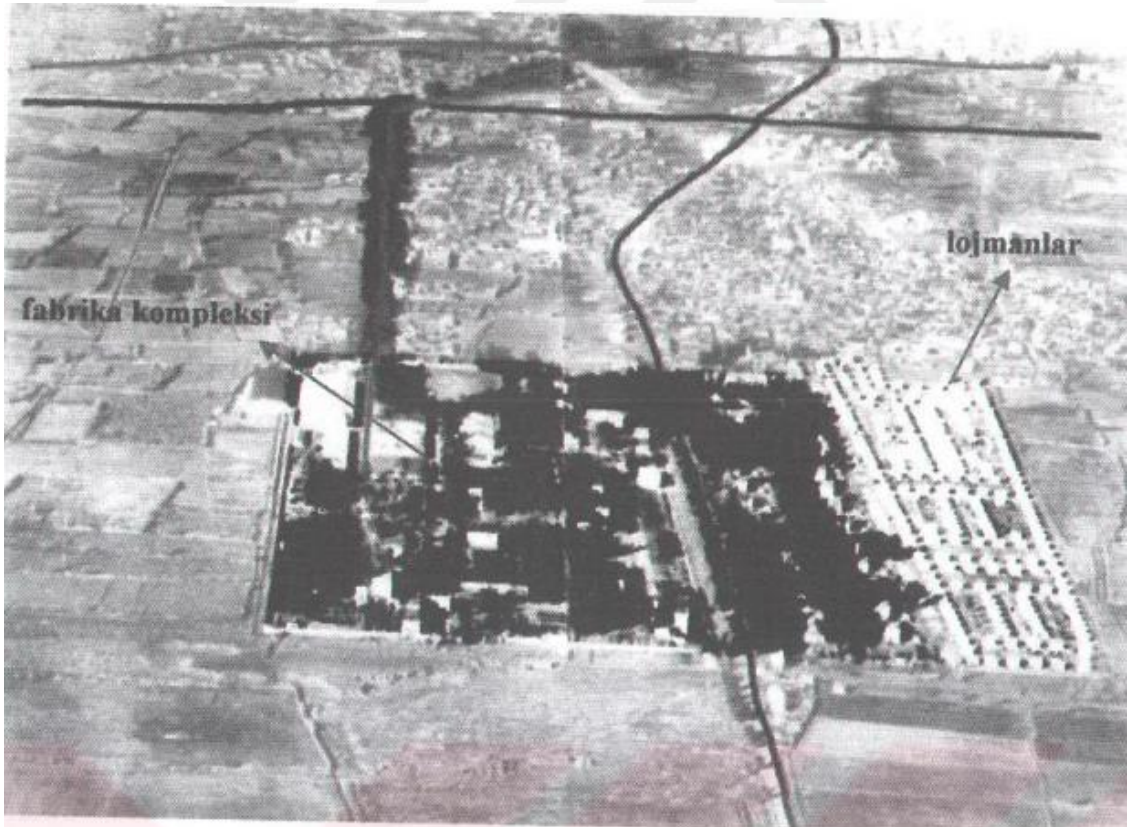
Fabrika yerleşkesi içindeki yapılara yeniden işlevlendirme kapsamında üniversite kampüsü, öğrenci köyü, kütüphane gibi kullanımlar tahsis edilmiştir. Abdullah Gül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Master Planı çerçevesinde çalışmalarda devam etmektedir (Tırnakçı, 2020).

Master planı incelendiğinde yapıların özgün mimari niteliklerinin korunduğu, açık yeşil alanlarının korunduğu üniversite ihtiyaçları doğrultusunda yeni kullanım alanlarının üretildiği görülmektedir (Tırnakçı, 2020).

2.6.2. Nazilli Basma Fabrikası

Nazilli, Aydın ilinin en büyük ilçesidir. Fabrikanın burada kurulmasında demiryolu hattının burada bulunması önemli bir etkindir. Şekil 2.39'da fabrika sahası ve demiryolu hatları gösterilmiştir.

Demiryolu hem mal sevkiyatı hem de çalışanların işçi konutlarına ve ilçe merkezine kolay ulaşımı sağlamasından dolayı önemlidir. Demiryolu ulaşımının yanında karayolu ulaşımının (E-24 karayolu) uygunluğu ayrıca pamuk yetiştirildiği içinde uygun olması fabrika yer seçiminde önemli etkenlerdir (Eldeş, 2019).

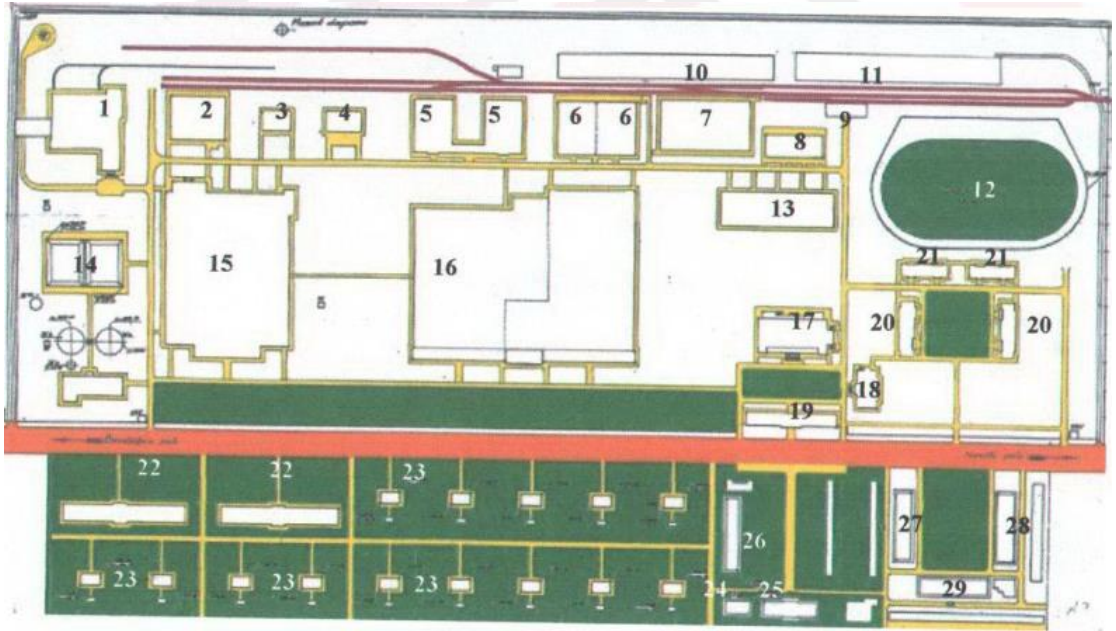

Şekil 2. 37. 1950 yılında çekilmiş hava fotoğrafı (Zeybekoğlu, 2002).

Şekil 2. 38. Fabrikanın konumu

Fabrikanın açılışını 9 Ekim 1937 yılında Kemal Atatürk yapmıştır. Fabrika için SSCB'den kredi desteği alınarak yapılmıştır. Fabrikanın projesi Turkstroj firmasının yapılmıştır. Ivan Sergeyeviç Nikoloyev tarafından detaylandırılmıştır. Fabrikanın yapımı aşamasında Türk mühendisleri burada eğitim almışlardır. Ayrıca bu fabrika Türkiye'nin ilk basma fabrikası olma özelliğini taşımaktadır (Eldeş, 2019).

Şekil 2. 39. Fabrikanın 1942 yılındaki vaziyet planı (Zeybekoğlu, 2002).

Yukarıdaki şekilde 1) Elektrik Santrali, 2-3-6-7-8-10-11) Ambar, 4) Garaj, 5) Tamirhane, 9) Tren İstasyonu, 12) Spor Sahası, 13) Sundurma, 14) Havuz, 15) Basma Fabrikası, 16) Dokuma Fabrikası, 17) Kantin, 18) Hastane, 19) Postane, 20-21) İç Apartmanlar, 22) İşçi Lokali, 23) İşçi, 24) Hal 25-26) Bekar Lojmanları 27-28-29 Dış Apartman olarak tasarlanmıştır. Şekilde sarı renkte işaretlenmiş yollar fabrika içi yaya

yolları olarak tasarlanmıştır. Şekilde yeşil bentler fabrika içindeki peyzaj alanları olarak gösterilmiş olup bu yeşil bant ile fabrika ile sosyal yaşam birbirinden ayrılmıştır. (Zeybekoğlu, 2002).

Fabrika kurulumu ile Nazilli kent merkezinin bütün sosyal ve kentsel yaşamını etkilemiştir. İlk sinema burada izlenmiştir. Hastane tüm kente hizmet etmiştir. Elektrik santrali tüm kentin ihtiyacını karşılamıştır. Fabrika 1980 yılında özelleştirilmiştir. 1998 yılında İzmir KKK'nin 7997 sayılı kararı ile sit alanı ilan edilmiştir. Fabrika binaları ve eklentileri tarihi eser olarak tescillenmiştir. 2002 yılında ise kapatılarak bedelsiz olarak Adnan Menderes Üniversitesine devredilmiştir. Üniversite için ayrılan alaların dışında kalan birimlere kilit vurulmuştur (Eldeş, 2019).

Fabrikanın ambar binaları dersliğe, yönetim ve hastane binası fabrika müzesine dönüştürülmüştür. Fabrikanın sınırlı bir bölümü meslek yüksekokulu tarafından kullanılmaktadır. Bu kullanım dışında kalan yapılar ise tescil sebebi ile bekletilmektedir. İşçi kontuarının bulunduğu alan Dr. Yüksel Yalova Rekreasyon Alanına dönüştürülmüştür. İşçi konutlarının hemen hemen hepsi yıkılmış olup rekreasyon projesi kapsamında yeniden işlevlendirilen birkaç konut kalmıştır (Eldeş, 2019).

Şekil 2. 40. Dr. Yüksel Yalova Rekreasyon Alanı (Eldeş, 2019).

2.6.3. Bursa Merinos Dokuma Fabrikası

Fabrikanın burada kurulmasındaki en önemli sebeplerden biri merinos koyunlarının burada yetişiyor olmasıdır. Fabrikanın inşasına 28 Kasım 1935 yılında başlanmış ve 1938 yılında Kemal Atatürk tarafından açılmıştır (Eldeş, 2019).

Şekil 2. 41. 2022 uydu fotoğrafı

Üretim noktaları, enerji santrali, atölye ve depolar, sosyal alanlar ve lojmanları ile planlanan fabrika kompleksi Alman mimarlarca tasarlanmıştır. Yapılar sade ve geometrik formlu hacimlerden oluşmaktadır. Fabrikaya, zamanla gelişmesinden dolayı 1944 yılında yeni binalar eklenmiştir (Deniz, 2022).

Şekil 2. 42. Bursa merinos fabrikası yerleşim planı (Dönmez, 2019)

Fabrika içerisinde bulunan sosyal tesisler ve kreş bütün bursa halkına hizmet vermiştir. Ayrıca Bursa'nın ihtiyacı olan elektrik ihtiyacı da buradaki elektrik santralinden karşılanmıştır. 1950'li yıllarda fabrika ABD'ye ilk yünlü kumaş ihracatını yapmıştır. 1972 yılına kadar ülkenin önemli fabrikalarından biri olan Merinos Fabrikası

bu tarihten sonra önemini kaybetmeye başlamıştır. Fabrikanın 1990 yılında özelleştirilmesi düşünülmüş ama satış kararı 2000 yılında alınmıştır. Satışı istenildiği gibi gerçekleştirilmeyen fabrika 2004 yılında Bursa Belediyesi'ne devredilmiştir (Deniz, 2022).

İlgili belediyenin alanı kamu yararı kapsamında değerlendirerek fabrika alanını kentsel dönüşüm projesi ile imara açmıştır. Günümüzde fabrika kompleksi yapılarından su kulesi ambar, santrali iplikhane ve atölyeler kullanılmaktadır. Fabrika ise Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Deniz, 2022).

Şekil 2. 43. Atatürk Kültür Müzesi (Eldeş, 2019).

Şekil 2. 44. Günümüzdeki kullanım (Deniz, 2022)

Fabrika işçileri için tasarlanan lojmanlar günümüzde konut işyerlerine dönüştürülmüştür. Fabrika zamanında işçilerin kullandığı alanlar gününüzde halkın kullanımında olan kültür parka dönüştürülmüştür (Deniz, 2022).

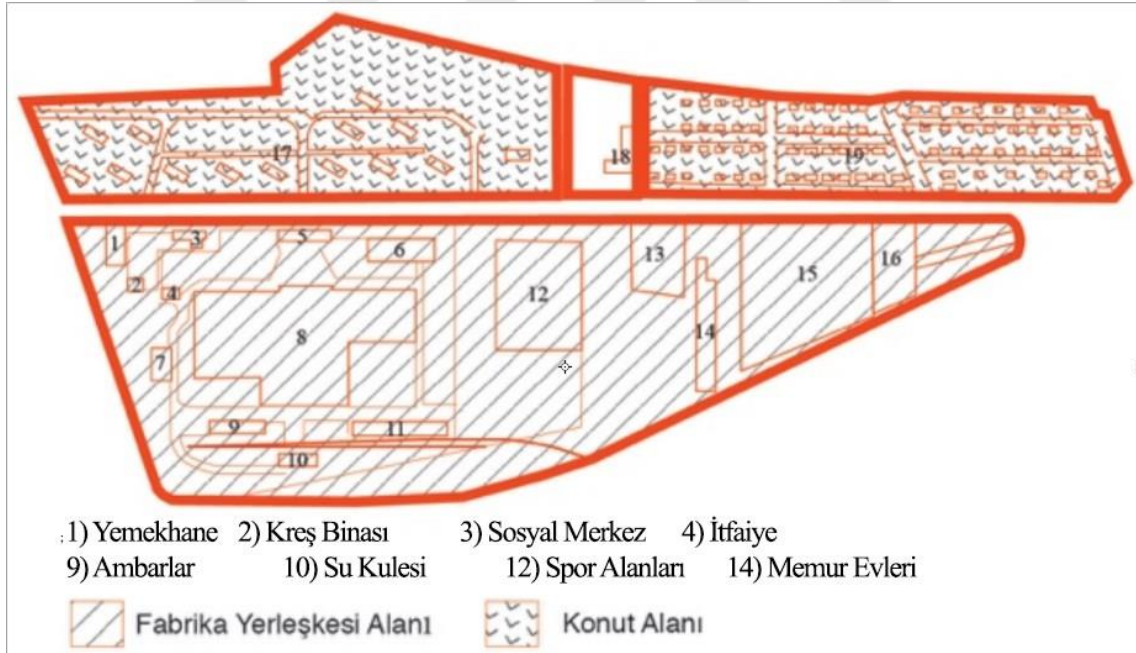
2.6.4. Malatya Dokuma Fabrikası

Cumhuriyetten sonra 1931 yılında şehre inşa edilen demiryolu ile birlikte Malatya'nın çehresi değişmiş ve gelişimi hızlanmıştır. 1939 yılına kadar olan süreçte

Malatya'ya kurulması düşünülen fabrika için tartışmaların çıktığı bilinmektedir. Fakat devlet buraya fabrika kurmayı Kayseri fabrikasının açılması esnasında halka duyurmuştur (Karabulut, 2016).

Fabrikanın Malatya'da nerede kurulacağına dair karar verme sürecinde çeşitli uzmanlarla etüt çalışmaları olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda İsmetpaşa Caddesi üzerinde küçük mezarlığın yanında kurulmasına karar verilmiştir. Buraya karar verilmesindeki en önemli etkenler arasında alanın demiryoluna yakınlığı ve çalışanların rahatlıkla fabrikaya ulaşabilme olanağı etkili olmuştur. Ayrıca yer seçiminde hammaddenin kolay ve ucuza temini de önemli olmuştur (Karabulut, 2016).

Malatya Sümerbank Dokuma Fabrikası Sümerbank, İş Bankası ve Ziraat Bankası ortaklığınca 25 Mayıs 1937 yılında temeli atılmış, 1939 yılında faaliyete başlamıştır. Fabrika diğer fabrikalar gibi sanayi üretimi dışında kentin bütün alanlarına dokunmuştur. İlk pastane, ilk itfaiye ilk duş tesisatının olduğu banyolar bu fabrikanın kurulması ile kullanıma açılmıştır. Bando ve spor takımları, ilin kütüphanesinden daha donanımlı kütüphane, ameliyat yapılabilen hastane, işçi ve memur konutları gibi yapı ve uygulamalar bu fabrikada hizmet vermiştir (Url-28).

Şekil 2. 45. Vaziyet planı (Eldeş, 2019)

Şekil 2.46'da fabrika yerleşkesi ve konut alanlarının yerleşim planı gösterilmiştir. Fabrika ve kompleksinden günümüze ilkokul binası kalmıştır. Konut alanları yerinde ise yeni konutlar ve dükkanlar inşa edilmiştir.

Malatya Fabrikası da diğer fabrikalar gibi 1998 yılında özelleştirilmiştir. Fabrika yerine Malatya Park AVM (Şekil 2.47) inşa edilmiştir (Eldeş, 2019).

Şekil 2. 46. Malatya Park A.V.M.

2.6.5. Antalya Dokuma Fabrikası

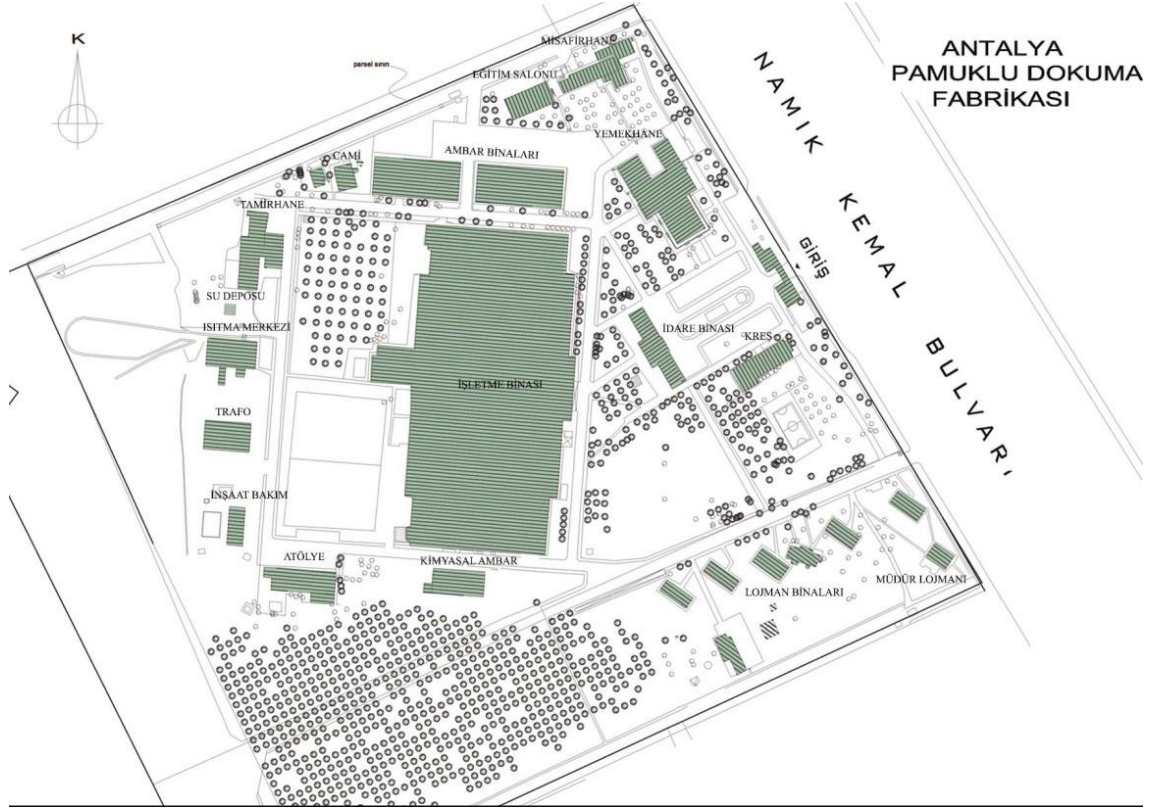
Antalya’da artan pamuk üretimini değerlendirmek ve artan işsizliği azaltmak amacıyla dokuma fabrikasının kurulması gerektiği kararlaştırılmıştır. 5 Ocak 1951 yılında temelleri atılan fabrika 1961 yılında faaliyete başlamıştır (Url-29).

Şekil 2. 47. Dokuma fabrikası alanı

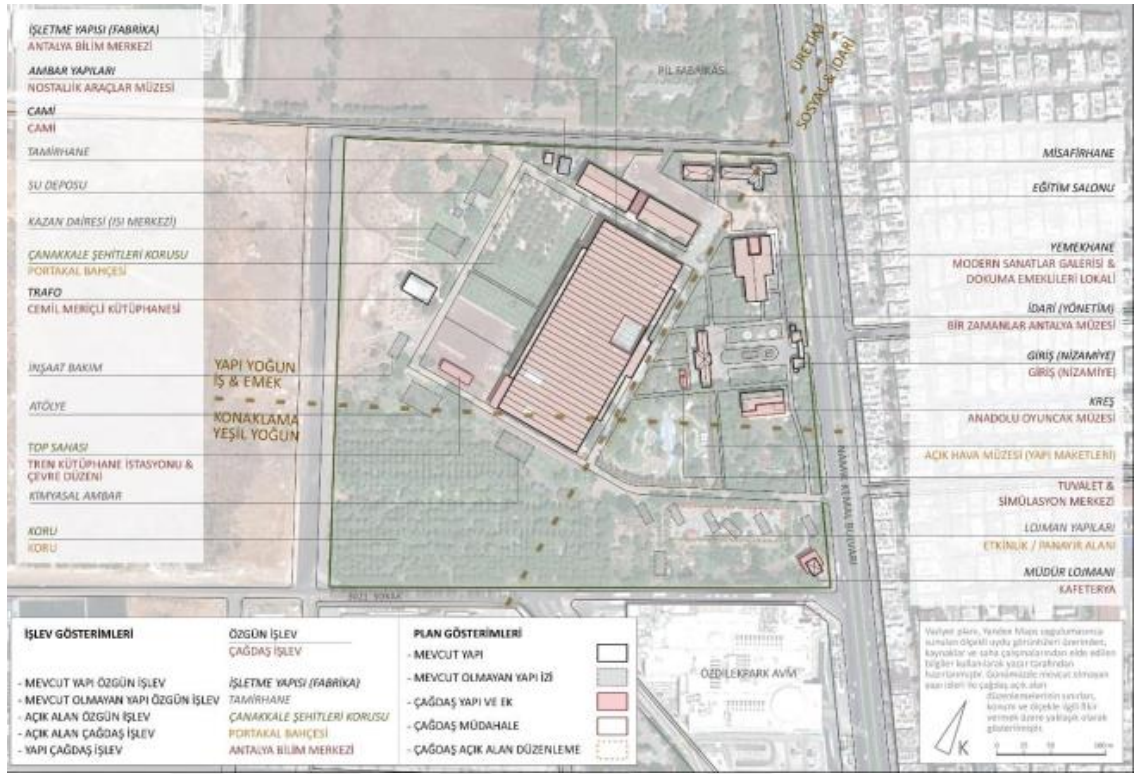
Kayseri, Nazilli, bursa ve Malatya da bulunan dokuma fabrikalarının devlet destekli yatırım olmasına rağmen Antalya dokuma fabrikası özel sektör ve devlet ortaklığı ile kurulmuştur. Ortaklığın %40 hissesi özel şirketler, hissenin kalan kısmı ise Sümerbank, Antbirlik, Ziraat ve İş Bankası arasında paylaşılmıştır. Daha sonra 1962 yılında Sümerbank sermaye artışı ile %80’lik bir paya sahip olmuştur (Karabağ, 2020)

Antalya dokuma fabrikası da diğer fabrikalar gibi üretimin yanında kurslar, sinema, balo, tiyatro gibi faaliyetlerde düzenlemiştir. Ayrıca Antalya dokuma fabrikası bisiklet, voleybol, güreş gibi alanlarda sporcularda yetiştirmiştir (Karabağ, 2020).

Şekil 2. 48. Vaziyet planı (Akış, 2018)

1980'lerden itibaren özelleştirme politikalarından Antalya Dokuma Fabrikası da nasibini almıştır. 2003 yılında üretimin karlı olmadığı belirtilmiş ve tasfiye süreci başlamıştır. Fabrika içerisinde bulunan makine ve teçhizatlar diğer fabrikalarda olduğu gibi hurda olarak satılmış fabrika mülkiyeti ise 2005 yılında Antalya Kepez Belediyesine devredilmiştir. Antalya Kepez Belediyesi fabrika alanını ticari ağırlıklı bir proje üzerinden kiralama düşünse de sivil toplumun büyük tepkisini üzerine çekmiştir. Tepki sonrası Kepez Belediyesi alanı kamu kullanımlı bir proje ile değerlendirme yoluna gitmiştir. Meslek odalarının girişimiyle birlikte 2015 yılında Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulunun 763 sayılı kararı ile giriş kapısı, idari bina, peyzajı, yemekhane ve depolarını kültür varlığı olarak fabrika ağaç dokusunu ise kent dokusunu tanımlayan kent imajına olumlu etkisi olan ağaç grubu olarak tescil etmiştir (Karabağ, 2020).

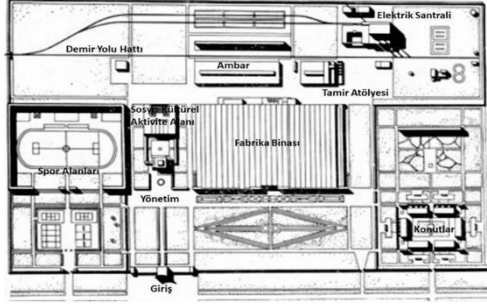
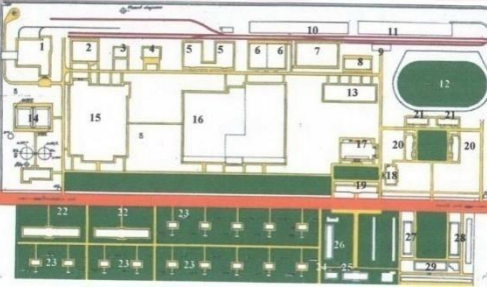
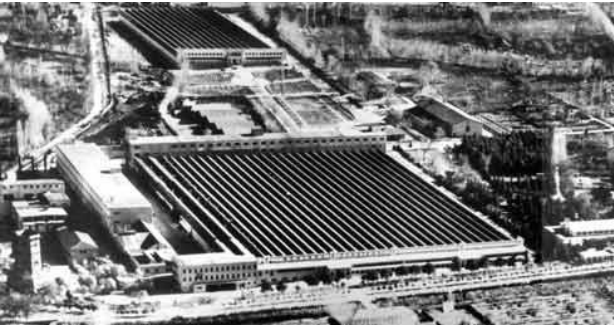
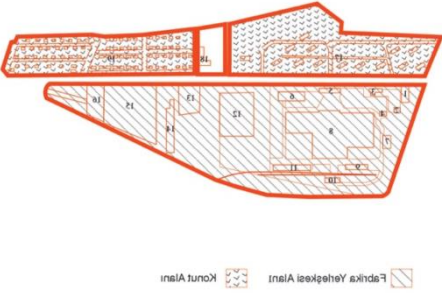

Şekil 2. 49. Fabrikanın eski ve yeni işlevleri (Karabağ, 2020).

Kepez Belediyesi dokuma fabrikası adını Dokuma Parka dönüştürmüştür. Yeniden işlevlendirme kapsamında; kreş alanını- Anadolu oyuncak Müzesi, müdür lojmanı- kafe, işçi yemekhanesi- sanat galerisi, memur yemekhanesi – emekli fabrika mensupları için lokal, idari bina – kent müzesine, fabrika-dokuma müzesi ve bilim merkezi olarak işlevlendirilmiştir (Karabağ, 2020).

Yukarıda bahsi geçen fabrikaların işlevlendirme örnekleri özetlenerek aşağıdaki Çizelge 2.9 oluşturulmuştur. Çizelgede yapıların konumu, yer seçim nedenleri, vaziyet planları yeni işlevi ve güncel resimler paylaşılmıştır.

Çizelge 2. 9. Yeniden işlevlendirilen fabrika yapıları ve yeni işlevleri

FABRİKA ADI	KENTTEKİ KONUMU	YER SEÇİM NEDENLERİ	VAZİYET PLANI	DÖNEMİNE AİT RESİMLER	YENİ İŞLEVİ	GÜNÜMÜZE AİT RESİMLER
KAYSERİ DOKUMA FABRİKASI		TİCARİ KONUM DEMİRYOLU HAMMADDE			ÜNİERSİTE ÖĞRENCİ KÖYÜ KÜTÜPHANE	
AYDIN NAZİLLİ BASMA FABRİKASI		DEMİRYOLU KARAYOLU			ÜNİVERSİTE MÜZE REKREASYON ALANI	
BURSA MERİNOS BEZ FABRİKASI		MERİNOS KOYUNU			MÜZE KAFFE RESTORAN SEYİR TERASI KONGRE MERE.	
MALATYA DOKUMA FABRİKASI		DEMİRYOLU HAMMADDE			A.V.M.	
ANTALYA PAMUKLU DOKUMA FABRİKASI		PAMUK ÜRETİMİNİ DEĞERLENDİRMEK İŞSİZLİĞİ AZALTMAK			MÜZE PARK GALERİ LOKAL KAFFE BİLİM MERKEZİ	

2.7.Bölüm Sonucu

Bu bölümde çalışmanın kavramsal şeması olan katılımcı planlama, endüstriyel miras ve yeniden işlevlendirme kavramları tanımlanmış,katılımcı planlama ve yeniden işlevlendirme kapsamında yapılan örnekler incelenmiş ayrıca çalışma alanı ile benzer nitelikte olan atıl durumda kalmış fabrika ve demiryolları yapılarının yeniden işlevlendirme uygulamaları detaylandırılmıştır.

Katılım kavramı 1960'lı yıllarda batı ülkelerinde yaşanan özgürlük yurttaşlık, eşitlik, kadın hakları temalı sosyal hareketlerle gündeme gelmiştir ve sonrasında planlama ve tasarıma konu olmuştur. Bu yıllara kadar yapılan planlama ve tasarım uygulamaları daha çok fiziksel mekân düşünülerek yapıldığından dolayı kentin sorunlarını çözmede ve kent dinamiklerini ortaya çıkarmada etkili olamadığı gözlenmiştir

Katılımın gündeme gelmesiyle beraber önce Amerika olmak üzere Avrupa'da planlama ve tasarımda katılım zorunlu olmasına yönelik yasalar hazırlanmış, önde gelen şehir plancıları ve sosyologlar bundan sonraki planlama sürecinde katılım gerekliliği konusunda çalışmalar yapmıştır. Yapılan yasalar ve çalışmaların ana fikri toplumun mekânsal deneyiminden faydalanılması gerektiği ve planlamada katılımı sağlayarak hem pratik çözümler üretileceği hem de toplumun mekâna olan aidiyetini arttıracığı yönündedir.

Türkiye'de katılım kavramı ise İstanbul'da düzenlenen Habitat II konferansı ile gündeme gelmiştir. Burada, kentsel konularda karar verme süreçlerine halkın dahil edilmesine dair strateji geliştirilmesi üzerine taahhütler verilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de katılımı şart koşan yasalar çıkartılmıştır. Bunlar Büyükşehir Belediye Kanunu, Belediye Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu'dur. Fakat çıkan yasalar katılımı desteklese hatta zorunlu kılssa da günümüzde planlama süreçleri ekonomik ve fiziksel gelişme odaklı katılımdan uzak bir şekilde devam etmektedir.

1960'lı yıllarda günümüze kadar olan süreçte katılım hakkında farklı tanımlar yapılmış, farklı katılım düzeyleri ortaya konmuş ve katılımcı planlama uygulamaları yapılmıştır. Literatür çalışmaları kapsamında katılımın tanımı fiziksel mekânın asıl sahibi olan toplumun mekânsal kararlarda bilgi sahibi olması, karar alma süreçleri ve uygulama sonrası dahil her süreçte aktif rol almasıdır. Toplumun yaşam mekanları olan ketlerde, toplum ve kent maddi manevi bir bağa sahip olduğundan dolayı kentler alınacak her türlü kararda aktif rol alması toplumun hakkıdır.

Katılımcı planlamada, toplumun katılım hakları katılımın düzeyini belirlemektedir. Karar hakkında bilgilendirme, katılımın en düşük düzeyi olarak karşımıza çıkmaktadır. En üst düzey ise; son kararın halka bırakıldığı yetkilendirme düzeyidir. Bu iki düzey arasında danışma, dahil etme ve iş birliği düzeyleri bulunmaktadır.

Katılımcı yaklaşım ile yapılan örnekler incelendiğinde, projeler kentsel dönüşüm, yeniden canlandırma, tasarım gibi uygulamalardır. Projelerin hemen hemen hepsinde yerel yönetim ve halk (mahalle sakinler) önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. En sık başvurulmuş katılım yöntemi ise halk ile toplantı ve istişarelerdir. Geleneksel yöntemlerin dışında medyanın kullanımı, bisiklet turları ve özel etkinlikleri de yapılmıştır. Projelerin katılım düzeylerinde ise diyalog, dahil etme ve danışma düzeyleri ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'deki katılımcı projeler incelendiğinde; katılımcı olarak merkezi yönetim, bakanlıklar, büyükşehir belediyesi, ilçe belediyeleri, üniversiteler, kurumsal paydaşlar yer almaktadır. Özel sektörde önemli katılımcılardan biri olarak söylenebilir. İncelenen projelerde en çok halk ve özel ilgi grupları katılımcı olarak yer almaktadır. Bunlardan sonra sırasıyla yerel yönetim ve meslek odaları aktif şekilde katılımıda yer almaktadır.

Türkiye'de katılım sağlanan projelerde katılım yöntemi olarak tasarım yarışması en çok tercih edilen katılım yöntemidir. Bunun yanı sıra halk toplantıları, anketler, atölye çalışmaları ve odak grup toplantıları katılım yöntemi olarak kullanılmıştır. Örnek olarak incelenen projelere bakıldığında katılım çoğunlukla bilgilendirme, diyalog ve danışma düzeyindedir.

Dünyada ve Türkiye'de gün geçtikçe sadece planlama alanında değil birçok alanda katılımcı yönetim anlayışı gelişmeye başlamış hatta temel değerlerden biri olma yolunda hızla ilerlemektedir. Toplum ihtiyaç ve arzuları dışında herhangi bir uygulamaya da karar alma gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Bunlardan en iyi örnek önceki bölümlerde bahsi geçen Hasanpaşa Gazhanesi örneğidir. Yerel yönetimce AVM yapılması düşünülen Gazhane toplum örgütlenmesi ile toplumun istek ve ihtiyaçları doğrultusunda sosyo-kültürel bir alana dönüştürülmüştür. Aynı durum Berlin'de bulunan Gleisdreieck park içinde geçerlidir fakat burada ki fark katılım süreci hem planlama tasarım sürecinde hem karar alma sürecinde devam etmiştir. Tasarım yarışmaları yapılmış kazanan tasarımı daha iyi hale getirmek amacıyla yine katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca anketler yapılmış ve anketlerin sonuçları

halk tarafından ulaşılabilir sorgulanabilir olmuştur. Berlin örneğinde katılımcı planlamanın hemen hemen her düzeyi uygulanmıştır

Katılımcı planlama ile hemen hemen aynı dönemde ortaya atılan bir diğer kavram da endüstriyel miras kavramıdır. 18.yy. da oluşmaya başlayan sanayi kentleri zamanla fiziksel ve nüfus olarak büyümeye başlamıştır. Günümüze kadar gelişen sanayi kentlerde, ürün ve üretim çeşitliliği nedeniyle kent merkezinde kalan sanayi yapıları ve alanları atıl duruma gelmiştir. Sanayiye ait bu yapılar, alanlar ve araçlar endüstri arkeolojisi kapsamında değerlendirilmeye başlanmış ve daha sonra İngiltere’de 1960’larda kültürel mirası koruma çabaları sonucunda, kültürel miras niteliği taşıyan endüstriyel yapıların yok olmaması için endüstriyel miras kavramı ortaya atılmıştır.

Bir dönemin sosyal ekonomik kültürel, üretim, yaşam standartları vb. niteliklerini yansıtan her türlü sanayi yapıları, alanları ve araçları endüstri mirası olarak nitelendirilmiş ve koruma altına alınmaya başlanmıştır. Endüstriyel miras kavramı ortaya atıldıktan sonra bu konu üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiş ve 1973 yılında Uluslararası Endüstriyel Miras Kongresinin birinci oturumu düzenlenmiştir. Burada endüstriyel miras yapılarını araştırma, belgeleme ve korunma amacı taşıyan TICCIH (Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi) kurulmuştur. Daha sonra UNESCO’nun Polonya’da buluna tuz madenlerini dünya mirası listesine almasıyla endüstriyel miras kavramı farkındalığı arttırılmıştır.

Endüstriyel miras kavramı üretim biçimlerinin mekânsal karşılıklarını koruma içgüdüleriyle şekillenen kavramdır. Söz konusu bu alanları mimari, ekonomik, anı, tarihi, çevresel, belgesel ve anıt değerleri gibi nedenlerden dolayı korunması gerektiği kabul görmüştür. Endüstriyel miras alanlarının kentsel bellekte önemli bir yeri olduğu ve kent ile toplum arasında ilişkinin sürdürülebilmesi içinde bu alanları koruma yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu alanların korunmasıyla fiziksel devamlılığın yanı sıra kent ve kentli ile kurduğu ilişki, anlam, algı da korunmuş olacaktır.

Endüstriyel miras alanlarını korunması için farklı koruma yaklaşımları ortaya atılmıştır. Bunlar; önceki işlevinin devamının sağlanması, üretimin durdurularak korunması ve yeniden işlevlendirme yaklaşımlarıdır.

Yeniden işlevlendirme kavramı kısaca yapı veya yapı grubuna yeni bir kullanım kararı alınması olarak tanımlanabilir. Yeniden işlevlendirme süreci tek başına mirası korumaya yetmeyebilir. Burada doğru işlevin verilmesi gerekmektedir. Bunun için; yapı kent ve alan bütünü ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Farklı disiplinler arası iş birliği sağlanması gerekmektedir. Değişen ve gelişen toplumun zaman içinde farklı

ihtiyaçlarına cevap verebilecek aktif mekânlar yaratılması gerekmektedir. “Yeniden işlevlendirme”, sanayi ülkelerinin farklı alanlarda yaşadıkları değişimlerin sonuçlarının çeşitliliği açısından ve değişimlere tanıklık etmiş olan endüstri yapı ve alanlarının şehir ve kamu yararı için yeniden değerlendirilmesinde önemli bir uygulamadır.

Yeni işlevle birlikte alanın fiziksel, mimari, altyapı gibi değişen niteliklerinden ziyade alanda yaşayan toplumun yaşantıları büyük oranda değişikliğe uğratacağı için işlev verme sürecinde toplum katılımının sağlanması gerekmektedir.

Türkiye’de endüstrileşme Osmanlı döneminde kurulan fabrikalar ve demiryolları ile başlamıştır ve Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devam etmektedir. Osmanlı döneminde İstanbul’u Bağdat’a bağlama projesi kapsamında birçok demiryolu hattı yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birinci beş yıllık kalkınma planı kapsamında da Sümerbank Dokuma Fabrikaları kurulmaya başlamıştır. Osmanlı döneminde yapılan yapılar ve Cumhuriyetin ilk yılları yapılan yapıların zamanla atıl kalmasıyla, endüstriyel miras alanları oluşmaya başlamıştır.

Demiryollarının yer seçiminde hammadde, işçi potansiyeli ve güvenlik etkili olmuşken, fabrikaların yer seçiminde ulaşım çeşitliliği, işçi potansiyeli ve hammadde etkili olmuştur. Ortak yer seçim kriterleri neticesinde Sümerbank Dokuma Fabrikalarının yer seçiminde demiryolları önemli bir kriter olmuş ve ülkenin birçok yerine Sümerbank Dokuma Fabrikaları demiryoluna yakın konumlanmıştır.

Zamanla çeşitlenen ulaşım ve teknolojiyi gelişmesi neticesinde demiryolları yapıları ve fabrika yapıları atıl durumda kalmaya başlamıştır. Yakın zamanda da bu yapıları kullanma ve koruma amacıyla yeniden işlevlendirilmişlerdir.

Türkiye’de endüstriyel miras kapsamında girişimler son dönemlerde yeni yeni hayata geçmektedir. Bunlardan Rahmi Koç Müzesi, SEKA Kâğıt Müzesi, Santral İstanbul gibi örnekler başarılı örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel miras kapsamında dönüştürülen bu yapılar dönemin sosyal ekonomik, teknik, teknolojik dönemin işçilerinin günlük yaşantısı, işçilerin çalışma koşullarını birlikte sunmaktadır.

Türkiye’de zamanla atıl durumda kalan ve yeniden işlevlendirilen demiryolu yapıları ve fabrikaların bazıları; Haydarpaşa Garı, Karaağaç Teren Garı, İzmit Tren İstasyonu, Çamlık İstasyonu ve Sirkeci İstasyonu önemli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Fabrika yapılarından ise Kayseri Bez Fabrikası, Nazilli Bez Fabrikası, Bursa Merinos Bez Fabrikası, Malatya Dokuma Fabrikası ve Antalya Dokuma Fabrikası önemli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstriyel miras kapsamında

dönüştüren demiryolu yapıları genelde müze olarak, sanayi alanları ise müze, üniversite, öğrenci yurtlarına dönüştürülmüştür.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmada kullanılmış materyal özetlenmiş; araştırmanın ana konusu olan Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası ve istasyon sahasının konumu, tarihçesi ve genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Sonrasında saha çalışması ve anket çalışmasının kurgusu detaylandırılmıştır.

3.1.Materyal

Konya ili, Ereğli ilçesinde bulunan Osmanlı döneminde yapılan istasyon ve kompleksleri ile Cumhuriyet döneminde yapılan Sümerbank Dokuma Fabrikası alanı çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Bu kapsamda alanın konumu ve özellikleri tarihsel gelişimi, alanda bulunan yapıların güncel durumu hakkında bilgiler ve imar planları incelenmiş, yerinde gözlem ve saha çalışması yapılmıştır.

Ereğli Belediyesi arşiv taraması, Ereğli Belediyesi İmar ve Şehirlik Müdürlüğü arşivinde bulunan çalışma alanına ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı, dosyalar, resimler incelenmiştir. Ayrıca alan özelinde anket çalışması yapılmış materyale ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Örnekleme alanı olarak seçilen Ereğli’de yaşayan yerli halk yerel yöneticiler ve Ereğli konusunda uzmanların görüşlerini kapsayan anket çalışmaları çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında sunulan tablo, harita ve şekillerin oluşturulmasında Google Earth, Excel, Adobe Photoshop programlarından yararlanılmıştır.

3.1.1.Çalışma Alanının Seçim Gerekçeleri

Konya ili, Ereğli ilçesi konumu, nüfusu ve ekonomik yapısı itibariyle önemli ilçelerden biridir. İlçenin nüfus ve ekonomik anlamda gelişmesindeki en önemli etkenler demiryolu hattının geçmesi ve Sümerbank Dokuma Fabrikasının kurulmasıdır.

İstasyon ve yapıları Osmanlı döneminde, Sümerbank Dokuma Fabrikası ise Cumhuriyet döneminde yapılmıştır. Her iki yapı grubu da yapıldığı dönemin mimari ve ekonomik yaşantısı hakkında belge niteliği taşımaktadır.

Ereğli istasyonu ve Sümerbank Fabrikası yapıldığı dönemden itibaren günümüzde dahil olmak üzere insanının odak noktalarından biri olmuştur.

Ereğli kent merkezinde ve kentli ile iç içe konumda olan tarihi yapılar, mimari olarak kent merkezine estetik mimari değer katması sebebiyle korunması gerekmektedir.

Sümerbank Yerleşkesi, kurulduğu yerde bir çekim merkezi oluşturmuş ve çevresini de dönüştürmüştür. Bu yerleşke, çalışanların, işçilerin yaşadığı yeni konut alanlarının oluşmasını sağlamıştır. Fiziksel, sosyal ve ekonomik varlığı ile hem ulusal değer hem de toplumsal hafıza açısından ön plana çıkmaktadır. Hammadde taşımacılığının gereği olarak demiryolu hattına yakın kurulan yerleşkenin bulunduğu bölgede demiryolu ve karayolu ulaşımı da büyük ölçü de güçlenmiştir. Kentin tarihinde şahitlik ettikleri olaylar ve kentlinin ortak hafızasında oluşturduğu anı değerleri ile önemli bir alandır.

Kentin nüfus ve fiziksel olarak gelişmesi ile kent merkezinde kalan yapılar, zamanla gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verememiş ve âtıl durumda kalmıştır. Alanda bulunan bazı yapıların işlevi devam etse de âtıl kalan yapılar kent merkezinde önemli güvenlik ve çevresel sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sebeple alanda bulunan yapıların değerlendirilmesi gerekmektedir.

İstasyon ve fabrika sahası yaklaşık 38.ha alana sahip ve bu alan içerisinde önemli peyzaj öğeleri, kentsel açıklıklar mevcut olup, kentin yoğun yaşantısından kentten kopmadan uzaklaşılabilecek nitelikte alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. Yöntem

Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası ve istasyon sahasında bulunan yapıların arşivlerde bulunan fotoğrafları ile yerinde incelemede esnasında elde edilen fotoğraflar karşılaştırılarak yapılar hakkında bilgiler verilmiştir.

Katılımcı planlama yaklaşımı çerçevesinde ereğli halkı ile anket çalışmasının yapılmış ve anket çalışmasında izlenen yöntem aşağıda detaylandırılmıştır.

Anketin amacı; katılımcı bakış açısıyla ele alınacak planlama yaklaşımlarında, aktörlerin tasarım/uygulama sürecinde istek ve etkinlik düzeylerini değerlendirmeye yönelik bir çerçeve ortaya koymak ve kente kazandırılması gereken bu miras alanlarının yaşanabilir, yaşatılabilir mekânlar olarak kullanılmasını sağlayan bir planlama yaklaşımını geliştirilebilmektir. Bu kapsamda geleneksel planlamaya alternatif bir yaklaşım olarak öngörülen katılımcı planlamanın önemli bir endüstriyel miras alanına sahip olan Ereğli'deki mevcut alanın planlamasında uygulanıp uygulanamayacağını ortaya koymak ve bu doğrultuda yerel halkın, uzman grubun (Şehir Plancısı, Mimar, İnşaat Müh....) ve karar verme mekanizmasında doğrudan etkili olan yerel yönetimin (ilgili belediyede çalışan Mühendis, Plancı, Mimar, Müdürler vb.) planlama faaliyetlerine katılım düzeylerini ve konuya ilişkin düşüncelerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Anket çalışmasında katılımcıların güvenliğini sağlamak ve katılımın yüksek olmasını sağlamak için sorularda isim, telefon, mail gibi kişisel/özel bilgiler istenmemiştir.

Anket soruları demografik yapı, koruma bilinci ve endüstriyel miras hakkında farkındalık, kentsel bellekteki yeri, katılımcı planlama başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerini ortaya koymak için cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve mesleki bilgileri sorulmuştur. Sonraki sorularda ise endüstriyel miras/ kültürel miras ve koruma kavramlarından hangisine dair bilgi sahibi olup olmadıkları konusunda sorular yöneltilmiştir. Ayrıca katılımcılara göre alandaki endüstriyel miras yapılarının korunması, yapıların atıl durumda kalmasındaki sebepler, yapıların hangi amaçla kullanılması gerektiği ve alanda yapılan planlama çalışmalardan bilgi sahibi olmaları konuları hakkında görüşleri sorulmuştur. Son olarak halkın katılımcı planlama yaklaşımı kapsamında alanda yapılacak olan planlama çalışmalarında katılım sağlama istekleri hakkında sorular yöneltilmiş ve genel olarak anket ve alan hakkında görüş ve önerileri istenmiştir.

Anketin amacı doğrultusunda 18 adet soru (EK_1) belirlenmiş, soruların belirlenmesi ile birlikte yerleşmede yerel halk ile yapılacak anket sayıları örneklem büyüklüğü belirleme istatistikî araçlarından faydalanılmıştır.

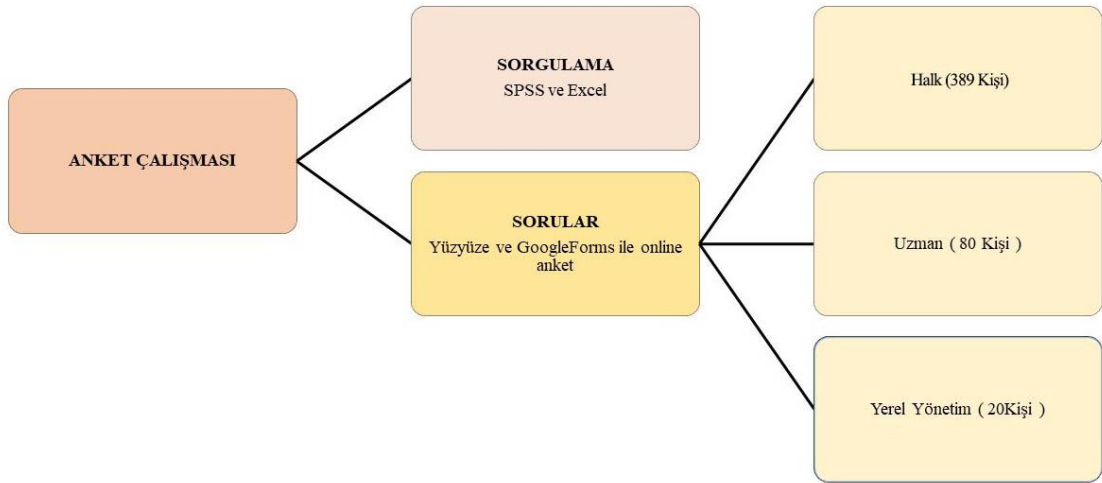
Örneklem hesaplamasına etki eden iki önemli etken vardır bunlar hata ve güven endeksleridir. Bilimsel çalışmalarda kabul gören örneklem hata oranı %1 ile %5 aralığında kabul görmektedir. Ayrıca yapılan akademik çalışmalarda yapılacak olan anketin anlamı olabilmesi için yani bulunduğu evreni temsil kabiliyetinin olabilmesi için gücü (güven aralığı) %80 üzeri olması istenmektedir (Kılıç, 2012).

Ereğli’de yapılacak olan anketin en az kaç kişi ile yapılması gerektiğine dair yapılan hesaplamada evren büyüklüğü Ereğli ilçesi 2022 yılı merkez nüfusu baz alınmıştır. Evrenimizin büyüklüğü 114.383 kişidir. Hata payı %5 ve güven aralığı %95 kabul edilmiştir. Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere örneklem hesabına göre örneklem sayısının Ereğli halkını temsil edebilmesi için en az 383 anket yapılması gerekmektedir.

Çizelge 3. 1. Örneklem hesaplama formülü ve hesap detayı

FORMÜL	KISALTMALAR	AÇIKLAMA	DEĞERLER
$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+t^2pq}$	n	Örneklem sayısı	?
	N	Evren	114.383
	t	Teorik değer	1.95
	p	Gerçekleşme olasılığı	0.5
	q	Gerçekleşmeme olasılığı	0.5
	d	Hata payı	0.05
N: Ereğli merkez nüfusu Evreni temsil etmektedir.			
2022 yılı Ereğli ilçe merkez nüfusu: 114.383 kişidir.			
Yapılan hesaplamaya göre örneklem sayısı 383 olarak belirlenmiştir.			

Anketler yüz yüze ve Google Forms uygulaması kullanılarak online olarak yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasına toplam 389 kişi katılmıştır ve bu katılıma göre verilen cevaplar aşağıda detaylandırılmıştır. Detaylandırma aşamasında halkın ve uzmanların cevapları karşılaştırılmış bulgulara SPSS ve Excel programlarından faydalanılarak ulaşılmıştır. Anket çalışmasının akış şeması Şekil 3.5’de gösterilmiştir.

Şekil 3. 1. Anket çalışması akış şeması

4.SAHA ÇALIŞMASI VE ARŞTIRMA BULGULARI

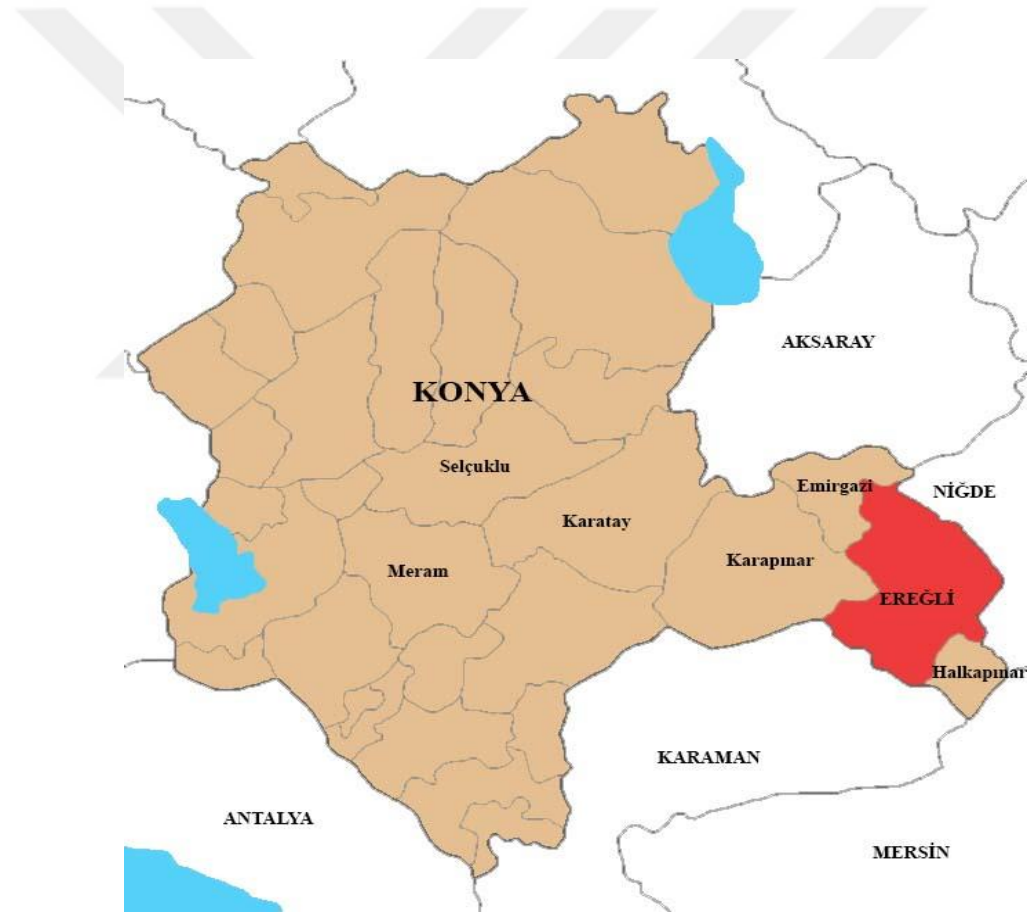
4.1.İlçenin Konumu ve Özellikleri

Ereğli ilçesi Konya iline bağlı ve merkez 3 ilçeden (Selçuklu, Meram, Karatay) sonra Konya'nın en büyük nüfuslu ilçesidir. İlçe Konya'nın güneydoğusunda yer almaktadır. İlçenin Konya merkeze olan uzaklığı yaklaşık 153km'dr.

Ereğli 2022 yılı nüfusu 150.978 kişidir. Ereğli kent merkez nüfusu ise 114.383 kişidir (Url-30).

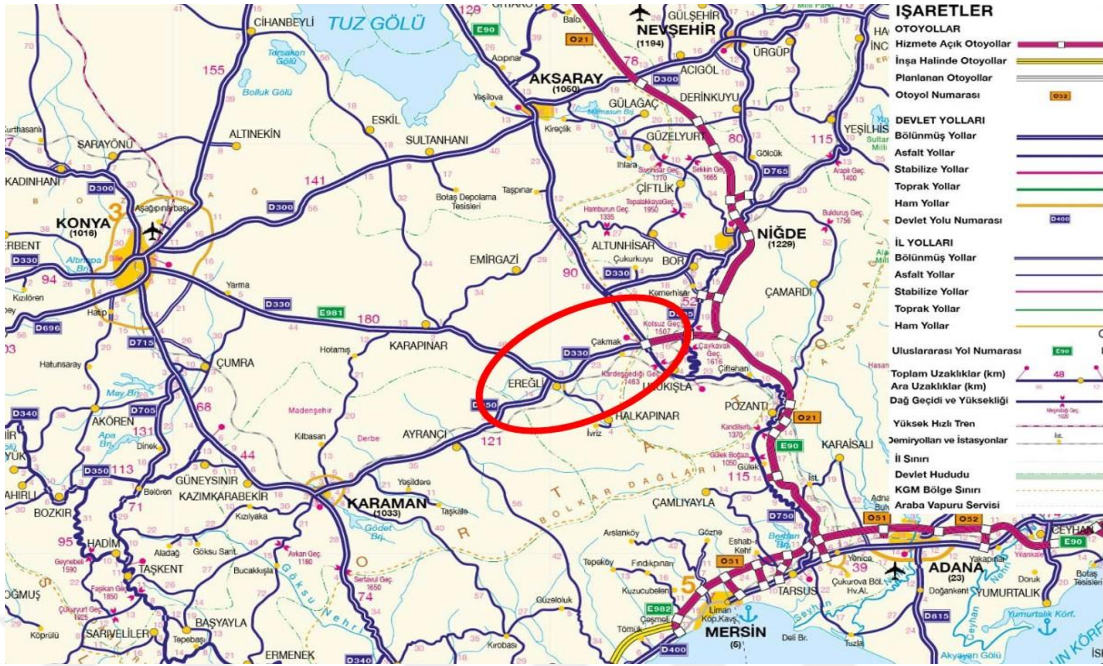
Ereğli ilçesinin yüzölçümü 2.560 km² alana sahip olup ilçe merkezinin imarlı sahası yaklaşık 35 km² alanı kapsamaktadır.

Şekil 4.1'de görüldüğü üzere ilçe kuzeyde Aksaray, doğuda Niğde, güneyde Karaman ve Mersin ile çevrelenmiştir.

Şekil 4. 1. İlçenin Konumu

Ereğli karayolları ağı içinde karayolları 3. Bölge Müdürlüğüne bağlıdır ve ilçeden geçen çevre yolu, bölünmüş devlet yolu niteliğindedir. Hem karayolu hattı hem de demir yolu hattı doğu ile batı yol ağında yer alması Ereğli'yi ulaşım açısından stratejik konuma ulaştırmıştır.

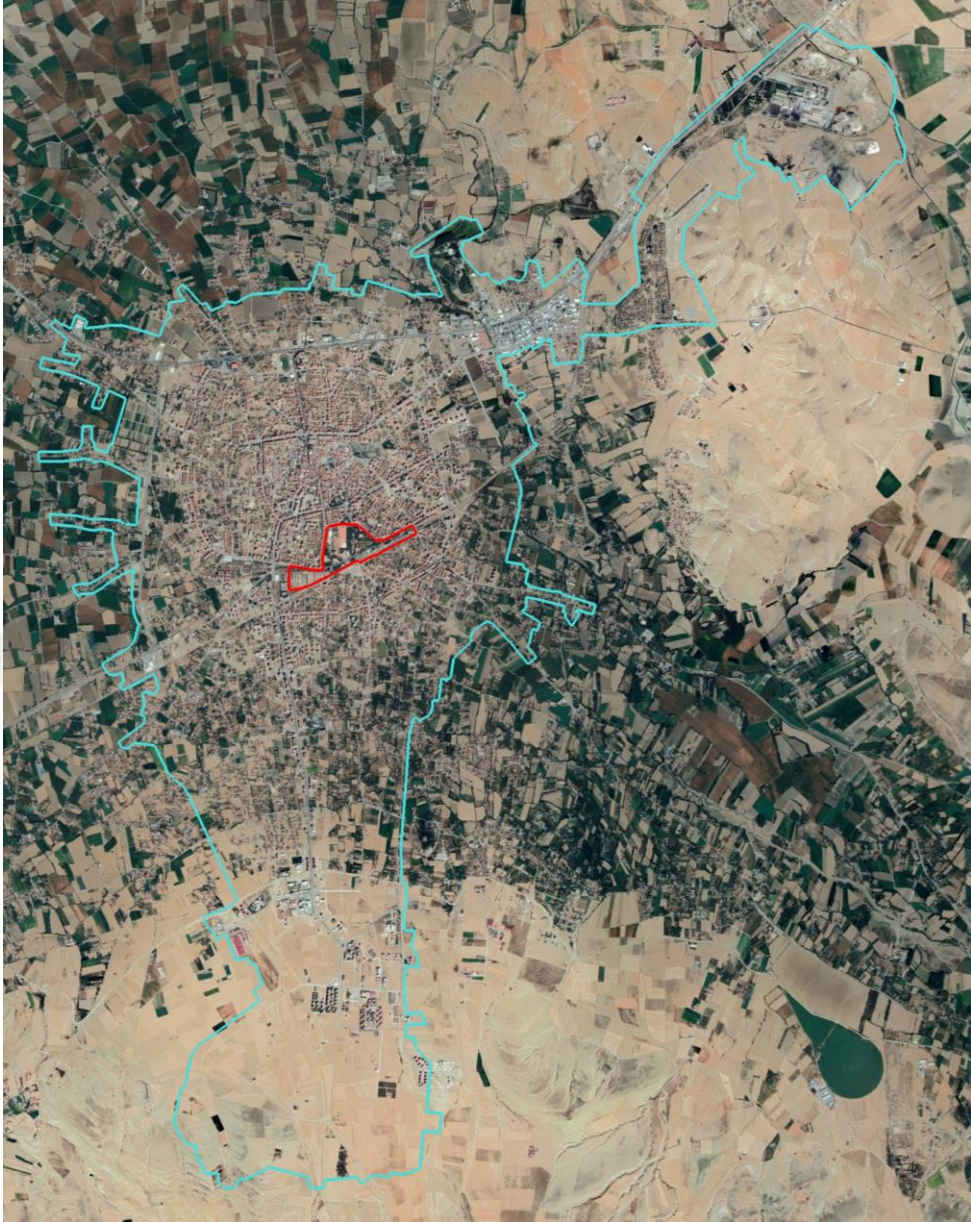

Şekil 4. 2. İlçenin karayolu ulaşım ağındaki yeri (Url-31)

Ereğli'nin karayolu dışına demiryolu ulaşımının varlığı ilçede ulaşımı çeşitlendirmiştir. 1904 yılında yapılan demiryolu hattı yapıldığı tarihten günümüze kadar olan süreçte hem yolcu ulaşımı hem de hammadde taşımada önemli rol oynamıştır. Günümüzde yolcu taşımada eski rağbeti görmese de yapımı devam eden hızlı tren çalışmaları Ereğli'de demiryolu ulaşımını eski günlerine döndürecektir.

4.2.Çalışma Alanının Kent İçindeki Konumu

Alan ilçenin merkezi konumunda olan Sümer, Gülbahçe ve Türbe mahallelerinin sınırları içerisinde kalmaktadır. Çalışma alanı kent merkezinde yaklaşık 35ha.lık alanı kapsamaktadır.

Şekil 4. 3. Çalışma alanının kent içindeki konumu

Şekil 4.3'te görüldüğü üzere mavi sınır kent merkezi imarlı alanları, kırmızı sınır ise çalışma alanını ifade etmektedir. Kent gar ve fabrika çevresinde gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir. Fabrika ve gar şehrin en önemli nirengi noktasıdır.

Çalışma alanında iki farklı dönemin mimari yapıları bulunmaktadır. Bunlardan biri İstanbul-Bağdat demiryolu hattı arasında yer alan 1904 yılında Osmanlı döneminde yapılmış demiryolu ve yapıları diğeri ise 1934 yılında Cumhuriyet döneminde yapılmış Sümerbank Dokuma Fabrikası ve fabrikaya memur ve işçi evlerine ait yapılardır.

Şekil 4. 4. Çalışma alanı uydu görüntüsü

Çalışma alanında (Şekil 4.4) Sümerbank Dokuma Fabrikası ve fabrikaya ait işçi lojmanları, memur evleri, depolar, spor tesisi, okul yapıları ile Ereğli tren istasyonu gar binası, istasyona ait su deposu, trenlere su aktarılan çeşme, lojmanlar, lokomotif deposu, döner platform yapıları bulunmaktadır.

Bu bölümde Konya Ereğli ilçesinde bulunan Osmanlı döneminde yapılan istasyon ve kompleksleri ile cumhuriyet döneminde yapılan Sümerbank dokuma fabrikası incelenecektir. Bu kapsamda alanın imar planları, tarihsel gelişimi, alanda bulunan yapıların güncel durumu incelenecektir. Ayrıca alan özelinde anket çalışması yapılarak bulgular değerlendirilecektir.

4.3.Çalışma Alanını Etkileyen Planlama Süreçleri

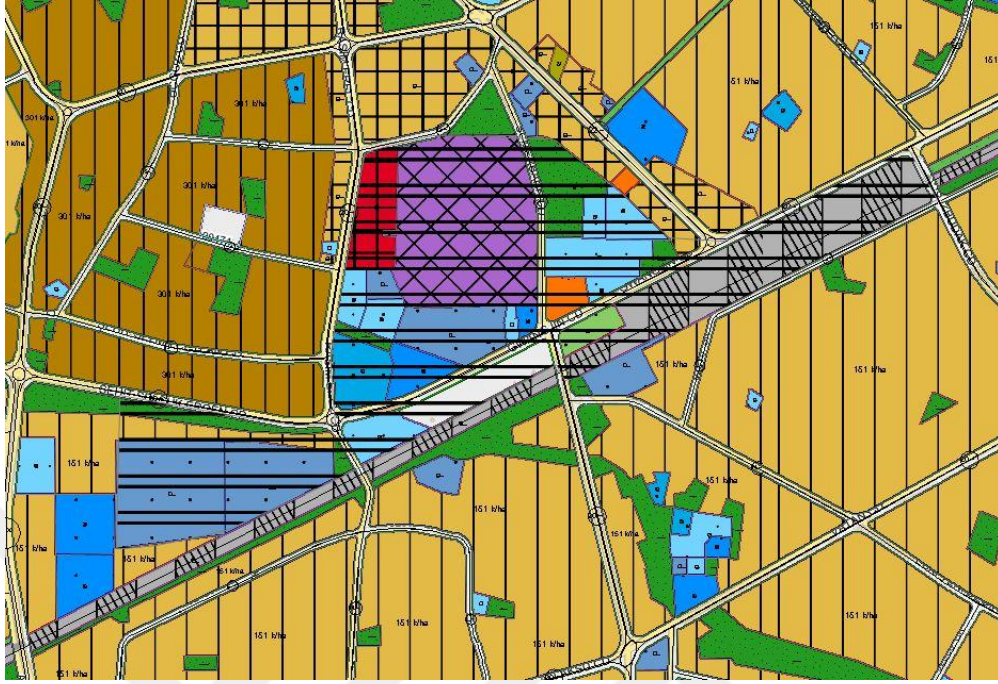
4.3.1. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planındaki Yeri

1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı, 16.09.2013 tarihinde bakanlık makamının 14278 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır.

1/100.000 ölçekli Konya Karaman Çevre Düzeni Planında alan M32 paftasında yer almaktadır.

4.3.3. 1/5.000 Ölçekli Nazım İmar Planındaki Yeri

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından 12.05.2017 tarihinde onaylanmıştır.

Şekil 4. 7. 1/5000 nazım imar planı

Plana göre çalışma alanı; Sanayi Alanı, Ticaret Alanı, Park Alanı, Sosyal Tesis Alanı, Spor Alanı, Gar Alanı ve Kentsel Sit Alanı içerisinde kalmaktadır.

Plan ve açıklama raporu incelendiğinde sosyal kültürel alanlar, eğitim ve park alanları gibi önemli donatı alanları Çizelge 4.1’de görüldüğü üzere standartların üzerinde planlanmamıştır.

Çizelge 4. 1.Tablo arazi kullanım durumu

DONATI	PLAN M ² /KİŞİ	STANDART M ² /KİŞİ
Park ve Yeşil Alan	25	10
Eğitim Alanları	6,83	6,60
Sosyal ve Kültürel Alanlar	2,35	1,25

4.3.4. 1/1000 Ölçekli Koruma amaçlı İmar Planındaki Yeri

Koruma amaçlı imar planı 02.05.2013 tarihinde onaylanmıştır. Fakat alanı korumaya yönelik çalışmaların tarihçesi plan onayından daha öncelerine dayanmaktadır.

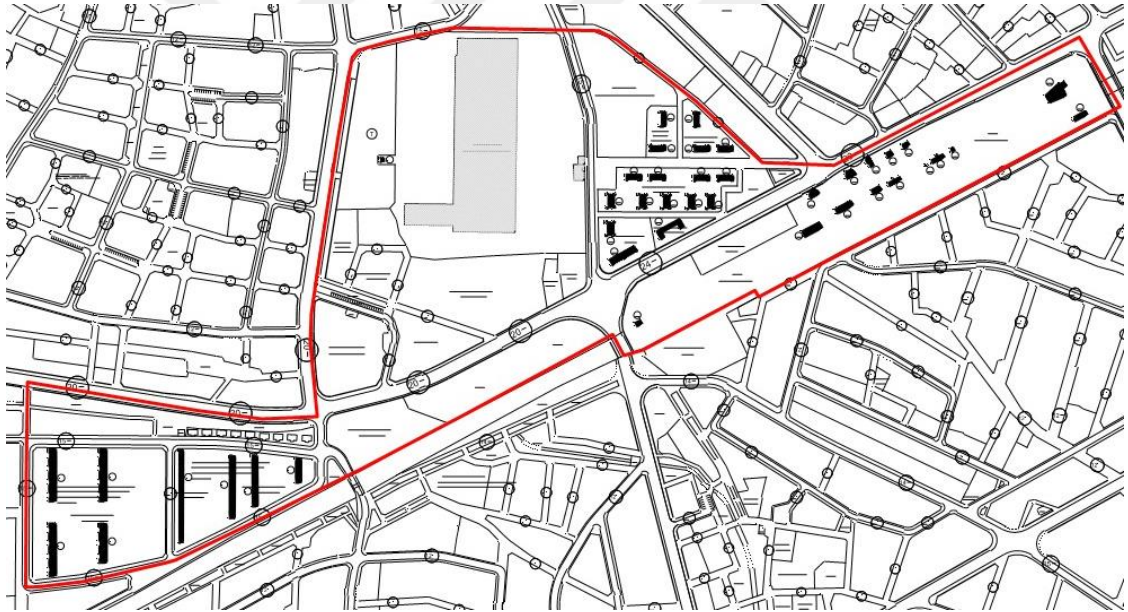
Korumaya yönelik ilk çalışmalar 2005 yılında TCDD İstasyon sahasında gerçekleşmiştir. Alanda bulunan yapıların 2863 sayılı kapsamında, Konya Kültür

Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.06.2005 tarih ve 379 sayılı kararı ile tescillenmesine karar verilmiştir.

Kentsel sit alanının TCDD sahasının dışında kalan bölümünde ise taşıdığı sosyal-ekonomik ve tarihsel önemden ötürü, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 31.08.2005 tarih ve 483 sayılı kararı ile Sümerbank İşçi Lojmanları, Memur Lojmanları ve İstasyon Binalarının bulunduğu alan kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir.

Kentsel sit alanının kapsadığı alan, çeşitli mahkeme kararları ve değerlendirmeler neticesinde son olarak Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 27.09.2012 tarih ve 843 sayılı kararı ile Sümerbak Fabrikası, İşçi Konutları, Memur Evleri, Sümer Okulu, Kreş, Cami, Hastane ve TCDD İstasyon sahalarını içine alacak biçimde genişletilerek bugünkü halini almıştır.

Şekil 4.8'de çalışma sınırı içerisinde (kırmızı sınır) siyah renkli taralı olan yapılar tescilli yapıları ifade etmektedir.

Şekil 4. 8. Kentsel sit alanı ve tescilli yapılar

Koruma amaçlı imar planı kapsamında alanda bulunan yapılar ve kent dokusunun fiziksel özellikleriyle beraber fonksiyon alanları da incelenmiş, mevcut fonksiyonlar ve ihtiyaç alanları da dikkate alınarak yeni fonksiyon kararları getirilmiştir.

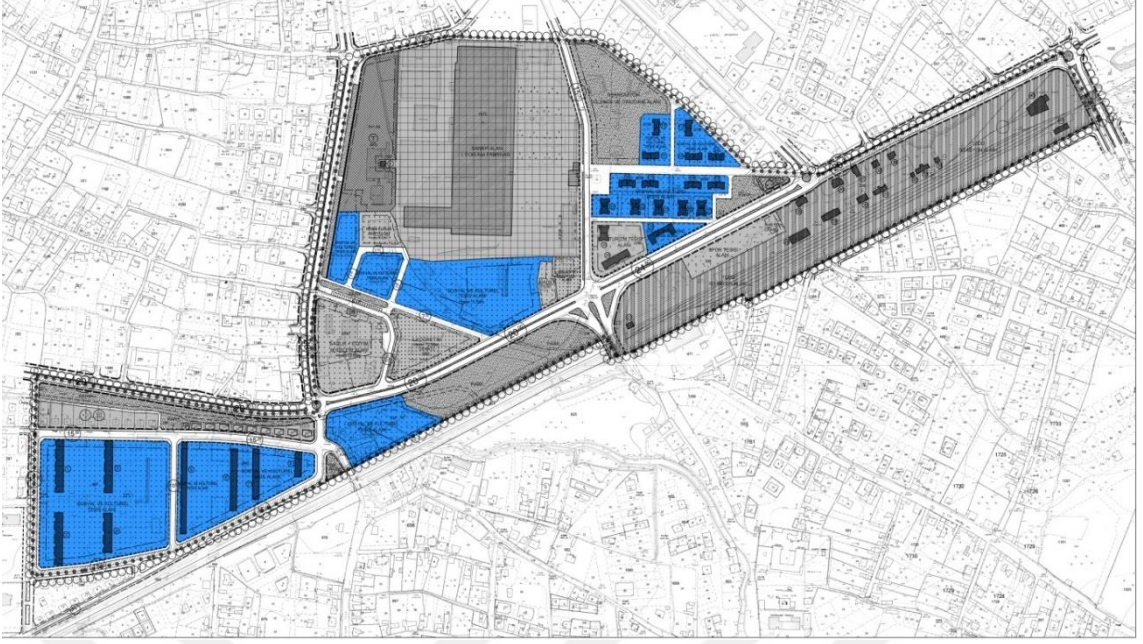

Şekil 4.9. Koruma amaçlı imar planı

Kentsel sit alanı Ereğli merkezde yaklaşık 38ha. alanı kapsamaktadır. Koruma amaçlı imar planına göre (Şekil 4.9) mevcut fonksiyonlar ve kentin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yeni arazi kullanım kararları getirilmiştir.

Koruma amaçlı imar planı plan açıklama raporunda bahsedildiği üzere; Yapı-fonksiyon ilişkisi koruma açısından temel ilkelerden biridir. Fonksiyon değişikliğine bağlı yapıların kullanım alanları ve özgünlüklerinde değişiklikler görülmekte, bu kapsamda özellikle koruma alanlarında ve tescilli yapılarda fonksiyon değişikliği konusu koruma ve yaşatma anlamında büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan mevcut fonksiyonlar hem gerekli donatı standartları anlamında hem de yeni oluşacak mekân kurgusu içerisindeki ihtiyaçlara göre değerlendirilmiştir.

Koruma amaçlı imar planı incelendiğinde arazi kullanım kararlarında %25'le en büyük oran Sosyal ve Kültürel Tesis alanlarıdır. Bu da yaklaşık 95.500.m² alanı kapsamaktadır. Sosyal ve Kültürel alanından sonra en büyük paya sahip olan arazi kullanım kararı Sanayi Alanı olmuştur. Bunu planlama alanındaki oranı ise %18'dir.

Şekil 4. 10. Sosyal ve Kültürel Tesis Alanları

Koruma amaçlı imar planı raporu incelendiğinde alan özelinde koruma yaklaşımı kapsamında aşağıdaki konulara değinilmiştir;

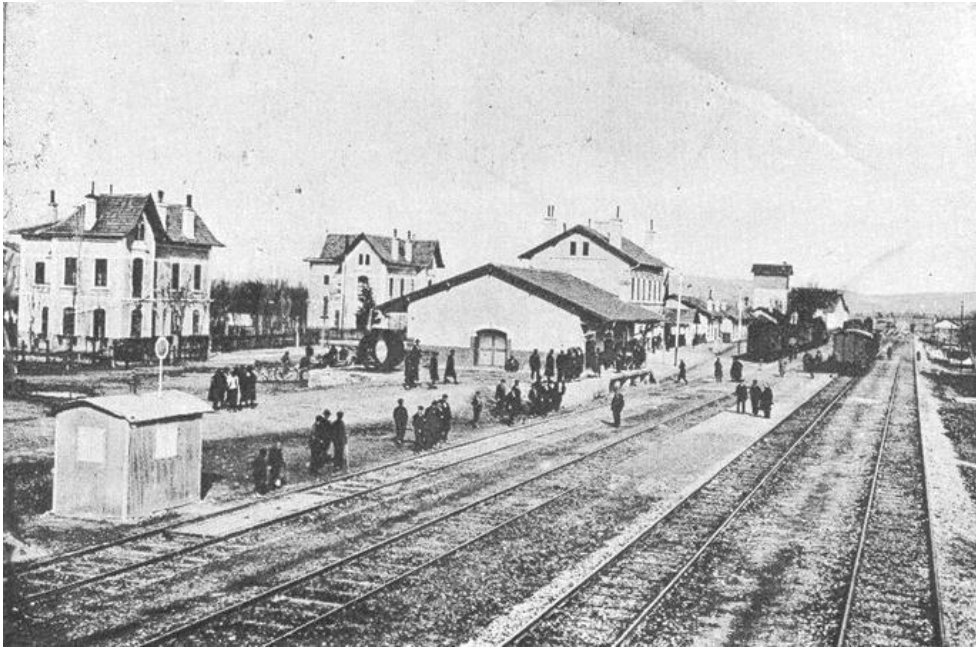
- İstanbul-Bağdat tren yolu hattının önemli istasyonlarından biri olan Ereğli istasyonu bölge insanının odak noktalarından biri haline gelmiştir.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan kalkınma hamlesinin fiziksel karşılığı olarak gelişmiş ve Cumhuriyet tarihinin önemli endüstri miras alanları arasında yerini almıştır.
- Kentsel Sit Alanı içinde Sümerbank İşçi Lojmanları, Memur Evleri ve İstasyon binalarından oluşan tescilli sivil mimarlık örneğini yapılar bulunmaktadır.
- Koruma amaçlı imar planında üst ölçekli plan kararları da dikkate alınarak, sürdürülebilirlik bağlamında genel planlama ilkelerine uygun korumacı bir yaklaşım sergilenmiştir.
- Korumayı salt yapıların ve mekânın korunması olarak görmeyen, insanı ve Ereğli'nin yerel özelliklerini dikkate alan bir koruma anlayışı üst çerçeve olarak kabul edilmiştir. Getirilen kararların ve plan yapım süresinin ötesinde koruma bilinci yaratabilmek, planın temel hedeflerinden biridir.

4.4.İstasyon Alanı Saha Araştırması

4.4.1. Ereğli Tren İstasyonu Tarihçesi

İstanbul-Bağdat demiryolu hattı Konya'ya ulaşması 1902 yılını bulmuştur. Abdülhamit'in Fermanı ile Konya'dan devam eden hat Ereğli'ye 1904 yılında ulaşmıştır. Alman şirketinin yaptığı hat kente canlılık getirmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Osmanlı ya da Cumhuriyet döneminde yapılan istasyonların Anadolu kentlerinde ortak bir cadde oluşumunu beraberinde getirmiştir. İstasyon ile hükümet meydanlarını ya da kent merkezini bağlanan caddeler oluşturulmuş ve bu caddelere *İstasyon Caddesi* ismi verilmiştir ve bu caddeler kentin gelişim yönünü etkilemiştir. Ayrıca bu yollar kentlerde modernlik unsurunun vazgeçilmezi olmuştur. (Yaldız, Sıramkaya, & Aydın, 2017). Demiryolu hattının ilçeden geçmesi ile Ereğli'de de İstasyon Caddesi hattın kuzeyine doğru açılmış ve kentin gelişimi kuzey yönde olmuştur.

Şekil 4. 11.Ereğli tren garının ilk yılları (Url-32)

Ereğli de demiryolu hattının varlığı bölgeye ekonomik hareketlilik getirmiştir. İstasyon binası kısa sürede kentin odak noktası haline gelmiştir (KAİP Raporu, 2013).

4.4.2.İstasyon Sahası Yapıları

İstasyon sahasında 1904 yılından itibaren günümüze kadar ulaşmış pek çok yapı bulunmaktadır. Sahada tren istasyonu ana binası, bekçi binası, lojistik şefliği, lokal, lojman, bakım şefliği, su deposu, lokomotif deposu, döner platform ve işçi barakası yapıları bulunmaktadır.

Şekil 4. 12. İstasyon bölgesi ve yapı numaraları

1.Nolu Yapı: Bekçi Kulübesi

Yapı istasyon sahasının en batısında bulunmaktadır. Yapı tek katlı olup yığma taş duvarlıdır. 2012 yılında yapılmış olan saha araştırmasında yapının kapı ve pencereleri ahşap olup, özgün ahşap doğramaları ve demir parmaklıkları üzerinde görülmektedir. Yapının zemin rutubetinden başka bir sorunu bulunmadığı belirtilmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 13. Bekçi kulübesinin 2012 ve 2022 yılına ait resimleri (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Yapının ilk olarak bekçi kulübesi olarak kullanılmakta olup 2012 yılında yapılan araştırmada yapının atıl durumda olduğu belirtilmiştir. Yapılan saha araştırması neticesinde yapıyla entegre tasarlanmış olan park ile birlikte kullanılmaktadır. Yapı günümüzde parka ait depo ve WC olarak kullanılmaktadır. Ayrıca özgün ahşap doğramalı pencereler yerine PVC malzemeli pencere, ahşap kapı ise demir doğrama kapı ile değiştirilmiştir.

2.Nolu Yapı: Ambar Binası

İlk olarak Ambar Binası olarak kullanılan yapı tek katlı olup yığma taş duvarlıdır. Yapının istasyon binasına yakın olan kısmı (resme göre sağ) ofis birimi diğer

kısmı ise depo/ambar olarak kullanılmıştır. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında ise yapının Lojistik Şefliği olarak kullanıldığı ve yapının kapı ve pencere doğramalarının korunduğu belirtilmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 14. Ambar binasının 2012 ve 2022 tarihli resimleri (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Yapılan saha araştırması neticesinde yapının yolcu bekleme salonu olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapının ofis biriminin ahşap kapı ve pencereleri de korunmuştur. Yapının demiryoluna bakan kapıları salonun aydınlanması gerekçesiyle pencere olarak tasarlanmıştır. Buna göre yapının dış cephede bulunan orijinal kapıları yerine ahşap pencereler yapılmıştır.

Şekil 4. 15. Yolcu Bekleme Salonu (Yazar Arşivi)

3.Nolu Yapı: Gar Binası

Yığma taş duvarlı olarak inşa edilen yapı iki katlıdır. Ayrıca yapıda depo olarak kullanılan bodrum katı da bulunmaktadır. Yapıldığı dönemde Zemin katı yolcuların bekleme salonu, emanet, gişe, müdür odası ve makasçı odası gibi kullanımlar için, birinci katı ise müdür lojmanı olarak tasarlanmıştır.

Şekil 4. 16. 2012 yılı gar binasına ait fotoğraf (KAİP Raporu, 2013)

2012 yılında yapılan saha araştırmasına göre yapının özgün kapı ve pencere doğramaları korunduğu, zemin katta yapının köşeleri ile denizlik seviyesine kadar kapı ve pencere açıklıkları taş sıraları ile vurgulandığı belirtilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan saha araştırmasında yapının genel hatlarının korunduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 4. 17. .2022 Tarihli Gar Binana Ait Fotoğraf (Yazar Arşivi)

Şekil 4. 18. Gar binası iç merdiven

Gecen süre zarfında yapıya boya dışında herhangi bir fiziksel müdahale olmamıştır. Bekleme Salonu olarak kullanılan zemin kat günümüzde tamamen İdari Bina olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Yapının ahşap kapı pencere ve merdivenlerine de geçen sürede herhangi bir müdahale söz konusu değildir. Yapı zaman içinde tadilat görse de kapı, pencere ve merdivenlerin orijinalliğinin korunmasına dikkat edilmiştir.

Yapının bodrum katında bulunan depo günümüzde de depo olarak ve birinci katta bulunan müdür lojmanı ise halen müdür lojmanı olarak aktif şekilde kullanılmaktadır.

4.Nolu Yapı: İşçi lojmanı

Yapıldığı dönemde işçi lojmanı olarak kullanılmıştır. Yapı tek katlı yığma taş duvar olup ahşap doğramalı kapı ve pencereleri mevcuttur. 2012 yılında yapılan araştırmada yapının orijinal ahşap kapı ve pencerelerinin korunduğu belirtilmiştir.

Ayrıca yapı 2012 yılında işçi lojmanından Yeşilyurt Spor Kulübü dernek lokali olarak kullanıldığı belirtilmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 19. Lojmana ait 2012 ve 2022 tarihli fotoğraflar (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Saha araştırması kapsamında yapılan incelemede yapı günümüzde kıraathane olarak kullanılmaktadır. Giriş batı (resme göre sol) yönden sağlanmaktadır. Genel fiziki durumu iyi olup sadece dış cephe boyası ve çatısı yenilenerek bakımı yapılmıştır.

5.Nolu Yapı: İşçi lojmanı

Yapıldığı dönemde işçi Lojmanı olarak kullanılan yapının güneye (tren yoluna) bakan cephede 5 adet basık kemerli ahşap doğramalı ve demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır.

Şekil 4. 20. Lojmana ait 2012 ve 2022 tarihli fotoğraflar (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde ise halen ilk kullanım amacı doğrultusunda demiryolunda çalışan işçilere ait lojman olarak kullanılmaktadır. Yapının dönemdeki mimari özellikleri korunmuştur.

6. Nolu Yapı; İşçi Lojmanı

Tek katlı yığma taş duvarlı olan yapının kapılar ve pencereler basık kemerli ve taş sövelidir. Güney cephesinde iki adet kapı bulunmaktadır. Yapıldığı ilk yıllarda işçi lojmanı olarak kullanılan yapı 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapıda bulunan Kapılar Yol Bakım Onarım Şefliği ile Demiryolu İş Konya Şubesi Ereğli Baş Temsilciliği ofislerine açıldığı belirtilmiştir.

Şekil 4. 21. Lojmana ait 2012 ve 2022 tarihli fotoğraflar (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde de yapı Yol Bakım Onarım Şefliği ile Demiryolu İş Konya Şubesi Ereğli Baş Temsilciliği ofislerine açılmaktadır. Ayrıca yapıya herhangi bir fiziksel mimari müdahale olmamıştır. Yapı orijinallliğini korumaktadır.

7.Nolu Yapı: Su Deposu ve Çeşmesi

Buharlı trenlerin su ihtiyacını karşılamak üzere inşa edilen yapı bir su deposudur. Yaklaşık 15 metre yüksekliğindeki yapı, yığma taştan konik bir kaide üzerinde, ahşap bir bölüm ile bitirilmiştir. Doğu ve batı cephelerinde karşılıklı olarak basık kemerli birer kapı, üst kotta ise güney cephesinde biri kagir bölümde diğeri ahşap bölümde iki pencere bulunmaktadır. Ahşap bölüm ile kagir kaide basit bir kat profiliyle

birbirlerinden ayrılmıştır. Yapının hemen karşısında trenlere su sağlayan büyük boyutlu bir musluk konumlandırılmıştır (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 22. Su deposu ve çeşmenin 2012 ve 2022 tarihli fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde de yapılar orijinalliğini korunmakta olup herhangi bir fiziksel müdahale yapılmamıştır. Zaman içinde boyanarak bakımı sağlanmıştır.

8.Nolu Yapı: Döner Platform

Lokomotif deposunun hemen önünde bulunan yapı, tamir için gelen lokomotif ve vagonların bir makara sistemi aracılığı ile döndürülmesine veya bir kenara çekilmesine yardımcı olan bir sistemdir. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapının atıl durumda olduğu ve kullanılmadığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4. 23. Döner platformun 2012 ve 2022 tarihli fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde ise herhangi bir işlevi bulunmayan yapının korunması amacıyla peyzaj ögesi olarak kullanılmaya çalışılmıştır. Yapının etrafı tel ile çevrilmiş ve peyzaj ögesi olarak kullanılsa da yapı çukur bir alanda kaldığından dolayı atıl vaziyette durmaktadır.

9. Nolu Yapı: Lokomotif Atölyesi

Tren ve lokomotiflerin ağır bakım ve tamiratının yapıldığı atölye olarak kullanılan yapı yaklaşık 15metre yüksekliğindedir ve yapının batı cephesinde, kaidesi ve profilli başlığı olan, cepheye bitişik üç kolon bulunmaktadır. Kolonlar arasında özgün demir konstrüksiyonlu ve sac levhalı iki kapı vardır. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapının dört cephesinde bulunan açıklıkların kuzey ve güney yönlerinde olanları zaman içerisinde kapatıldığı belirtilmiştir.

Şekil 4. 24. Tamir atölyesine ait 2012 ve 2022 tarihli fotoğraflar (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde restore edilip yeniden işlevlendirilerek nikah salonu olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yapının çevresi park olarak düzenlenmiştir. Yapı döneminde yığma taş duvarlı, dönemin Alman demiryolu yapıları niteliği taşımakta iken yapılan restorasyon çalışmaları kapsamında mimari açıdan özgün yapısından uzak bir şekilde

restore edildiği görülmektedir. Yapı restorasyon çalışması ile duvarları taş kaplanmış, sac levhalı giriş kapıları ahşap kapı ile değiştirilmiş, güney ve kuzey cephelere yeni pencereler açıldığı gözlemlenmiştir.

10. Nolu Yapı – Büyük Lojman

Dönemin alman mimarisinin tipik bir örneği konumunda olan yapı bodrum katı + zemin + 1.kat + çatı katından oluşmaktadır. Zemin katta bulunan pencereler basık kemerli, 1.katta bulunan pencereler bazıları basık bazıları ise düz kemerlidir. Çatı arası katta buluna pencereler ise dairesel kemerli özelliğe sahiptir. Özgün ahşap doğramaları, demir parmaklık ve korkulukları ve farklı çatı biçimi ile yapı dikkat çekicidir. Yapının üç farklı giriş kapısı bulunmakta ve bu kapılardan üç ayrı lojman dairesine ulaşılmaktadır. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapının genel durumunun gayet iyi olduğu belirtilmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 25. Lojmanın 2012 yılına ait fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013)

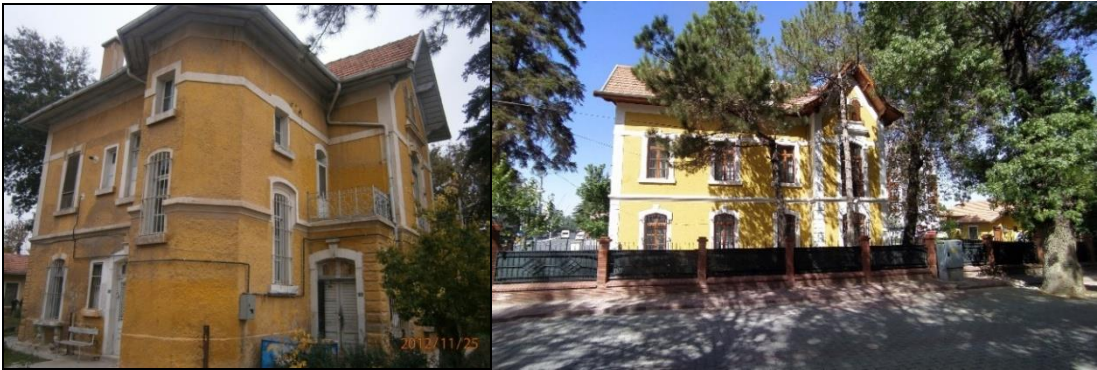

Şekil 4. 26. Lojmanın 2022 yılına ait fotoğrafı (Yazar Arşivi)

Günümüzde yapı halen lojman olarak kullanılmakta olup yapıldığı dönemdeki bütün mimari özellikleri taşımaktadır.

11 Nolu Yapı: İşçi Lojmanı

Yapıldığı dönemde lojman olarak kullanılan yapı 2012 yılında yapılan araştırmada da lojman olarak kullanılmaktadır yapının sadece boyasının yıprandığı gözlenmiştir. Yukarıda bahsedilen 9 nolu lojman yapısı ile aynı mimari özelliklere sahiptir.

Şekil 4. 27. Lojmanın 2012 ve 2022 yıllarına ait fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde ise halen işçi lojmanı olarak kullanılmakta olup çatı ve dış cephe boyası yenilenmiştir.

12 Nolu Yapı: Lojman

İşçi lojmanı olarak tasarlanan yapı tek katlı ve bodrumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Kapı ve pencereleri ahşaptır. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapının yıprandığı belirtilmiştir. Ayrıca yapı bu tarihte de lojman olarak kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 4. 28. Lojmanın 2012 ve 2022 yıllarına ait fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde de lojman olarak kullanılan yapının çatı tamiri yapılmış ve dış cephesi yeniden boyanmıştır.

13 Nolu Yapı: İşçi Lojmanı

İşçi lojmanı olarak kullanılan yapı bodrum ve tek kat yapıdan oluşmaktadır. 2012 yılında yapılan saha araştırmasında yapının restore edildiği bu sırada ahşap kapı ve pencerenin PVC doğrama ile değiştirildiği belirtilmiştir.

Şekil 4. 29. Lojmanın 2012 ve 2022 yıllarına ait fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Günümüzde ise herhangi bir işlevi olmayan yapının restorasyon çalışmalarının devam ettirildiği yapı içinin de onarımı yapılarak yeniden kullanıma açılacağı bilgisi alınmıştır. Fakat ne amaçla kullanılacağına dair herhangi bir bilgi alınamamıştır.

14 nolu Yapı: İşçi Lojmanı

Bodrum kat ve iki normal kattan oluşan yapının zemin katı ve çatı katının pencereleri dairesel kemerli olup 1.katın pencereleri düz kemerlidir. İki adet lojman dairesi bulunmaktadır (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 30. Lojmanın 2012 yılına ait fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013)

Şekil 4. 31. Lojmanın 2022 yılına ait iç ve dış fotoğrafları (Yazar Arşivi)

Günümüzde yapının herhangi bir işlevi yoktur. Yapının sadece çatısı onarılmış ve boyası yenilenmiştir. Yapının ahşap kapı ve pencereleri halen orijinaldir. Yapı Ereğli Belediyesine tahsis edilmiş olup restorasyon çalışmalarının tamamlanmasından sonra hangi amaçla kullanılacağına dair bir bilgi alınamamıştır.

4.5.Fabrika Alanı Saha Araştırması

4.5.1.Ereğli Dokuma Fabrikasının Tarihçesi

Alman mimarlar tarafından projelendirilen ve İnşasına 1934 yılında başlanan fabrikanın tamamlanması 1937 yılını bulmuştur. Fabrikanın yer seçiminde etkili olan kriterler; demiryolu ulaşımının varlığı, hammadde kaynakların yakınlık, işçi potansiyelinin varlığı etkili olmuştur.

Şekil 4. 32. Fabrikanın ilk yılları doğu cephesi ve dokumahane bölümü (Url- 43)

Fabrika ve çalışanlarının ihtiyaçlarını karşılama amacıyla bazı yapılar inşa edilmiştir. Fabrika alanında; fabrika binası, su kulesi, ahşap depo, spor tesisleri, kreş alanı, giriş ve idari binalar, açık ver kapalı sinema alanları gibi yapılar inşa edilmiştir. Fabrika ile kentsel mekânın gelişimini etkileyecek ve kentsel mekân kalite ve anlayışını geleneksel biçiminden, Cumhuriyetin inşa etmeye çalıştığı “modern” çizgiye getirecek olan çevreler oluşturulmak hedeflenmiştir. Bunlardan en önemlileri işçi konutları ve memur evleridir.

Fabrikanın içinde bulunan sosyal tesisler sayesinde Ereğli’de farklı bir sosyal yaşamın temellerinin atılmasında etkili olmuştur. Ayrıca fabrika ilçenin önemli odak noktası olmuştur. 1950 yılı fabrikanın 2140 işçi 60 memur olmak üzere en kalabalık kadrolu yılıdır.1980 yıllara gelindiğinde alana bir adet cami ve memur evleri bölgesine bir aile lokali binası eklenmiştir (KAİP Raporu, 2013).

1980 yılından itibaren devlet ekonomi politikası neticesinde kamu iktisadi teşebbüsüne karşı tutum değişmiş ve özelleştirme çalışmaları başlamıştır. Özelleştirme kapsamında yapılan uygulamalar sonucunda Ereğli Sümerbank bez fabrikası 1997

yılında özelleştirilmiştir. Fabrikaya ait yapılardan bazıları Ereğli Belediyesi, Maliye Hazinesi mülkiyetine geçmiştir (KAİP Raporu, 2013)

Özelleştirmeden sonraki süreçte fabrika eskisi gibi çok işçi çalıştırmaya da ortalama 600 işçi ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin elbise ihtiyacının %40'ını karşılayacak kapasitede üretim yapmaya devam etmektedir (Url-34). Memur evleri süreç içerisinde derneklere tahsis edilmiş taş evleri atıl durumda kalmış ve yıkılmaya yüz tutmuş vaziyette olmasına rağmen eni yeni restorasyon çalışmaları başlamıştır.

4.5.2.Fabrika Sahası Yapıları

Fabrika alanında toplam 5 adet yapı incelenecektir. Bu yapılar:

- 1.Fabrika Binası
- 2.Giriş ve İdari Binalar
- 3.Su Kulesi
- 4.Ahşap Depo
- 5.Spor Tesisleri
- 6.Kreş

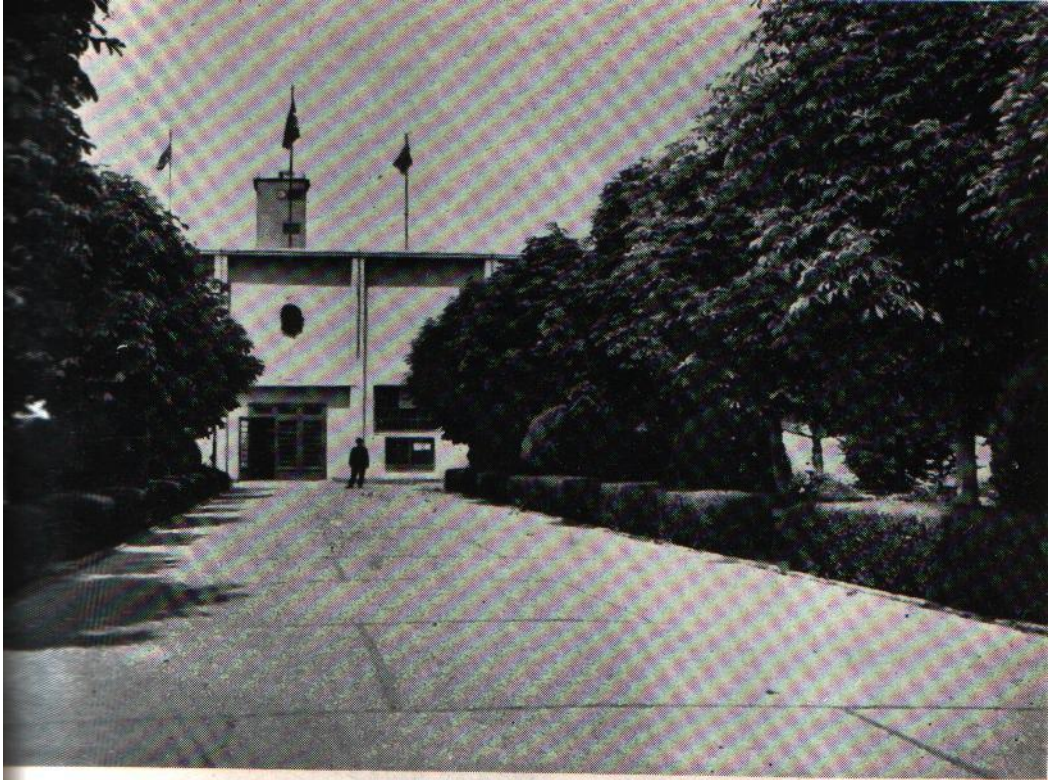
Şekil 4. 33. Fabrika alanı ve yapı numaraları

1.Fabrika Binası

1937 yılında hizmete açılan Fabrika L formunda projelendirilmiştir. Çatılar çelik profil kolonlar üzerine kurulu basit makas sistemi ile taşınmaktadır. Çatı örtüsü marsilya kiremitlidir. Önceki yıllarda yapılan araştırmada fabrika yapısı içinde Alman ve Rus tekstil makinalarının bulunduğu belirtilmiştir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 34. Fabrikanın İlk Yılları (EBA, 2022)

Şekil 4. 35. Fabrika üretim binasına giriş (EBA, 2022)

1997 yılında özelleştirilen fabrikanın üretimi ve işçi sayısında kademeli bir şekilde azalış söz konusu olmuştur. Üretim fabrika binasının tümünde değil belli bir kısmında devam etmektedir. Fabrikanın güney kısmında bulunan dokuma bölümü günümüzde tamamen işlevsizdir (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 36. Fabrikanın 2012 tarihli fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013)

Şekil 4. 37. Fabrika yapısı 2022 drone fotoğrafı (Kocadağ, 2022)

2. Giriş ve İdari Binalar

Üç katlı olarak tasarlanan yapı kırma çatılı düz çizgili yapılar topluluğudur. Orta da bulunan binanın altı yaya ve araç girişi için boş şekilde tasarlanmıştır. Bu yapılarda müdüriyet, muhasebe, yemekhane, sosyal hizmetler ve ofisler bulunmaktadır. Araştırma da fabrika özelleştirilmeden önce fabrikanın reviri de bu yapı içerisinde yer aldığı belirtilmiştir. (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 38. İdari Binanın 2012 ve 2022 yıllarına ait fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

3.Su Kulesi

Fabrikanın batısında yer alan yapı kare olarak tasarlanmıştır. Yüksekliği yaklaşık 36metre kadardır. Dört cephesinin iki cephesinde her katta pencere bulunurken diğer iki cephe ise sağırdır. Fabrikaya bakan cephenin üst bölümünde ise saat bulunmaktadır. Günümüzde yapı halen orijinalliğini korumakta olup herhangi bir işlevi bulunmamaktadır.

Şekil 4. 39. Fabrika ve su kulesine ait eski bir fotoğraf (EBA, 2022)

Şekil 4. 40. Su kulesinin 2012 ve 2022 yıllarına ait fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

4.Ahşap Depo

Yaklaşık 30*70metre ebatlarında olan ve salaş ambar olarak da bilinen yapı tamamen ahşaptan yapılmıştır.

Şekil 4. 41. Ahşap depoya ait 2012 tarihli fotoğraf (KAİP Raporu, 2013 ve Yazar Arşivi)

Yapıldığı dönemde açık depo olarak kullanılan yapı günümüzde Ereğli Belediyesi, Fen İşleri Müdürlüğü araçları için ve müdürlüğe ait malzemelerin depolandığı yer olarak kullanılmaktadır. Ahşap sistemin kalitesi, birleşim detayları ve oluşturduğu mimari estetik ile dikkat çeken yapı bakımsız bir şekilde kullanılmaya devam edilmektedir.

Şekil 4. 42. Ahşap depoya ait 2022 tarihli fotoğraf (Yazar Arşivi)

5.Spor Tesisleri

Fabrika ile ahşap deponun arasında yer almaktadır. Tribünler ahşap konstrüksiyon ile taşınan bir sundurma işe örtülüdür. Diğer bölümlerden özellikle dairesel pencereli kapalı birim ile önündeki sundurmayı taşıyan dairesel kolon dikkat çekicidir. Eskiden tamamı sportif etkinlikler için kullanılan yapıların bir bölümü 2012 yılında yapılan saha araştırmasında Ereğli Belediyesi'nin makina parkına yönelik ofis ihtiyacı için kullanıldığı belirtilmiştir.

Şekil 4. 43. Spor kompleksinin 2012 yılına ait fotoğrafları (KAİP. Raporu, 2013)

Günümüzde ise Şekil 4.43’de solda yer alan tribün Şekil 4,44’te görüldüğü üzere tamamen işlevsiz ve atıl durumdadır. Şekil 4.43’ün sağında kalan yapıya bitişik yeni bir yapı yapılarak (Şekil 4.45) futbol altyapı çalışanları için ofis olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4. 44. Tribünün 2022 yılına ait fotoğrafı(Yazar Arşivi)

Şekil 4. 45. Eski çalışma ofisine bitişik yapılan yapı(Yazar Arşivi)

6.Kreş

L biçim de tasarlanan yapı betonarme olup kırma çatılı bir sisteme sahiptir. Yapıya ait geniş bir bahçe ve çocuk parkı bulunmaktadır. Kreş fabrikanın özelleştirilmesinden sonra Ereğli belediyesi tasarrufuna bırakılmıştır (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 46. Kreş binasının 2012 tarihli fotoğrafı (KAİP Raporu, 2013)

Şekil 4. 47. Kreş binasının 2022 tarihli fotoğrafı (Yazar Arşivi)

Günümüzde de kreş olarak kullanılan yapı yeniden boyanmış olup pencere ve kapı doğramaları PVC ile değiştirilmiştir.

4.6. Memur Evleri Saha Araştırması

Fabrika, gar istasyon caddesi arasında kalan memur evler adından anlaşılacağı üzere fabrika memurları için planlanmıştır. Konumu itibariyle fabrika ve istasyon arasında kalmaktadır.

Şekil 4. 48. Memur evlerinin konumu (Yazar Arşivi)

Memur Evleri; fabrika işleyişinin idari hiyerarşisine uygun olarak gerek arazi yerleşiminde gerekse plan tipolojisinde farklılıklar göstermektedir. Müdür Evi diye bilinen yapı iki katlı ve diğer yapılara göre daha gösterişli iken, şef evleri ikiz, düz memur evleri ise ikili ve dördü düzende kurulmuşlardır.

Şekil 4. 49. Memur evlerinin fabrikadan görünüşü (EBA, 2022)

Memur evleri kendi içerisinde ikili ve dörtlü bloklar olarak ayrılmaktadır. İkili bloklarda iki adet dörtlü blokta da 4 er adet bağımsız bulunmaktadır yapıların hepsi yığma duvarlı ve beton tabliyelidir. Bodrum zerine zemin katlı inşa edilmiş yapılar da hacimler oldukça küçüktür. Giriş kapısının yanı sıra arka cephelerde bahçeye açılan kapılar da mevcuttur (KAİP Raporu, 2013).

Memur evleri bölgesindeki yapıların hepsi Ereğli belediyesi tasarrufu altındadır. Yapıların hepsi tescilli yapılardır. İnşa zamanında ahşap kapı ve pencerelerin çoğu PVC ile değiştirilmiş, dış cepheler farklı renklerde boyanmıştır.

şekil 4. 50. İkili ve dörtlü blok 2012 yılı fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013)

şekil 4. 51. Memur evlerinin 2022 tarihli fotoğrafları (Yazar Arşivi)

Memur evleri Ereğli Belediyesince; Otel, Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi, TÜGVA, Gençlik Merkezi, Kadın İş Atölyesi, İHH, Down Kafe, Gündüz Bakım Evi Kreş, Gündüz Bakımevi, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Türkiye Şehit ve Gaziler Derneği, Çocuk Kütüphanesi, Sağlık Ocağı ve Avukatlık Sosyal Tesisi gibi kullanımlar ile yapıların devamlılığını sağlamaya çalışmıştır.

Memur evleri bölgesinde bulunan yapıların yansıra bu bölge şehir merkezinin önemli peyzaj alanlarından biridir. Yapıların inşa edildiği dönemde dikilen ağaçların varlığı alana değer katmaktadır. Alanda çok farklı türlerde ağaçlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Toros sediri, karaçam, at kestanesi, Japon ayvası, kiraz, erik, ayva, gül, mazı, akağaç gibi türler mevcuttur.

Şekil 4. 52. Memur evleri bölgesi 2022 yılı yeşil alan varlığı (Yazar Arşivi)

Bölgede yapılan otel inşaatı mevcut yapılara ek olarak inşa edilen yapılar alanın özgün dokusunu bozacak niteliktedir.

Şekil 4. 53. Memur evleri güneyi yeni otel inşaatı (Yazar Arşivi)

4.7. İşçi Konutları/Taş Evler Saha Araştırması

Fabrikanın güneyinde gar sahasının batısında yer alan taş evler adından da anlaşılacağı üzere tamamen taş duvarlar ile örülmüş ve işçilerin konaklaması için yapılmıştır. Alanda bulunan yapıların duvarları dışta kaba taş, içte dolu tuğla olacak biçimde örülmüştür. İşçiler için yapılan bu yapı grubu 3faklı tipte inşa edilmiştir. Farklı tipte inşa edilmelerinde işçilerin evli, bekar ya da geçici olmaları ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Alanda toplam 8 adet blok bulunmaktadır (KAİP Raporu, 2013).

Şekil 4. 54. Taş evlerin ilk yılları (KAİP Raporu, 2013)

Yapımı fabrikanın kurulmasıyla beraber başlasa da inşanın bittiği tarih bilinmemektedir. 2012 yılında yapılan araştırmada belediye arşivleri, fabrika arşivleri ve dergiler tarandığında yapıların inşasının 1944 yılında halen devam ettiği saptanmıştır.

Fabrikanın özelleşmesinden sonra taş evlerde hızlı bir şekilde yapılarda yıpranma meydana gelmeye başlamıştır. 1999 yılında Marmara depremzedeleri burada kalmıştır. Fabrika döneminde evlerin ısınması fabrika ile sağlanmakta iken özelleştirme sonrasında fabrika ile ilişkisi kesilen yapıların ısınma probleminden dolayı depremzedeler yapılarda çeşitli uygulamalar yaparak bir tahribat yaratmışlardır. 2002 yılında kentsel proje kapsamında hızlı bir şekilde boşaltılması sağlanan yapıların boşaltılması esnasında da büyük oranda tahribat yaşanmış ve ahşap kapı, pencere zemin döşemeleri gibi elemanlarda taşınma esnasında götürülmüştür.

Şekil 4. 55. Taş evleri ve tipleri konumu

1. Tip işçi konutları

Toplamda 4 bloktan oluşan 1.tip konutlarında her dörtlü gruba bir ana giriş kapısından girilmekte olup zeminde 2, üst katta 2 olmak üzere toplam 4 bağımsız bulunmaktadır. Ayrıca bu tipte bodrum katıda bulunmaktadır.

Şekil 4. 56. 2012 yılı 1.tip konut fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013)

Şekil 4. 57. 1.tip konutların 2022 yılı restorasyon çalışmaları (Yazar Arşivi)

Yerinde yapılan incelemelerde yapının 2012 yılına göre yıkılan yerleri onarılmış ve onarım işlemi devam etmektedir. Yapının hangi işlevde kullanılacağına dair herhangi bir bilgi edinilememiştir.

2.tip işçi konutları

İşçi konutları bölgesini tam ortasında konumlandırılmıştır. Burada bulunan konutlar dubleks olup bodrum kata da sahiptir. Toplam 20 adet bağımsız bulunmaktadır. 2012 yılında yapılan araştırmada, yapının tüm ahşap bölümleri, zemin kat döşeme kiriş ve kaplamaları da dahil olmak üzere söküldüğü, çatının kiremit örtüsü ve ahşap taşıyıcıları bütünüyle değil ancak büyük ölçüde yok olduğu, bloğun yer yer duvarlarında da kayıp bölümler olduğu belirtilmiştir.

Şekil 4. 58. 2012 yılı 2.tip konut fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013)

Yerinde yapılan incelemelerde yapının 2012 yılına göre yıkılan yerleri onarılmış ve onarım işlemi devam etmektedir. Yapının hangi işlevde kullanılacağına dair herhangi bir bilgi edinilememiştir. Ayrıca Şekil 4.59’da görüldüğü üzere od tuğlalı duvarlar beton sıva ile sıvanmaktadır.

Şekil 4. 59. İç onarım (Yazar Arşivi)

Şekil 4. 60. 2. Tip konutlarda restorasyon çalışmaları (Yazar Arşivi)

3. Tip işçi konutları

Üç bloktan oluşan 3.tip konutlarda her kapı bir bağımsıza çıkmaktadır. Toplam 22 adet bağımsız konut bulunmakta olup her daire 2oda 1 salon mutfak ve banyo olarak tasarlanmıştır.

Şekil 4. 61. 2012 yılı 3.tip konut fotoğrafları (KAİP Raporu, 2013)

Yerinde yapılan incelemelerde yapının 2012 yılına göre yıkılan yerleri onarılmış ve onarım işlemi devam etmektedir (Şekil 4.62). Yapının hangi işlevde kullanılacağına dair herhangi bir bilgi edinilememiştir.

Taş evler bölgesi genel olarak sosyal tesis alanı olarak kullanılacağı bilgisi alınmış olup kütleler özelinde hangi amaçla kullanılacağına dair herhangi bir bilgi edinilememiştir.

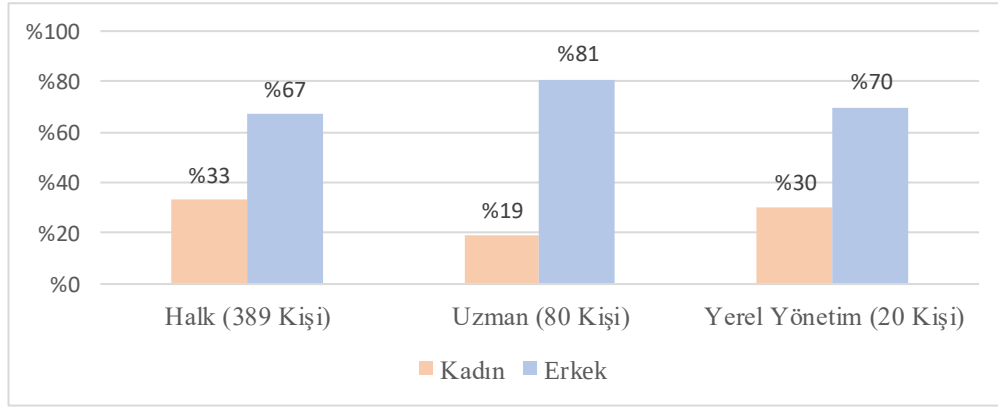
Şekil 4. 62. Tip konutlarda restorasyon çalışmaları (Yazar Arşivi)

4.8.Saha Çalışması Kapsamında Yapılan Anket Çalışması

4.8.1.Demografik Yapıya İlişkin Sorulan Sorular ve Bulgular

➤ 1.soru: Cinsiyetiniz?

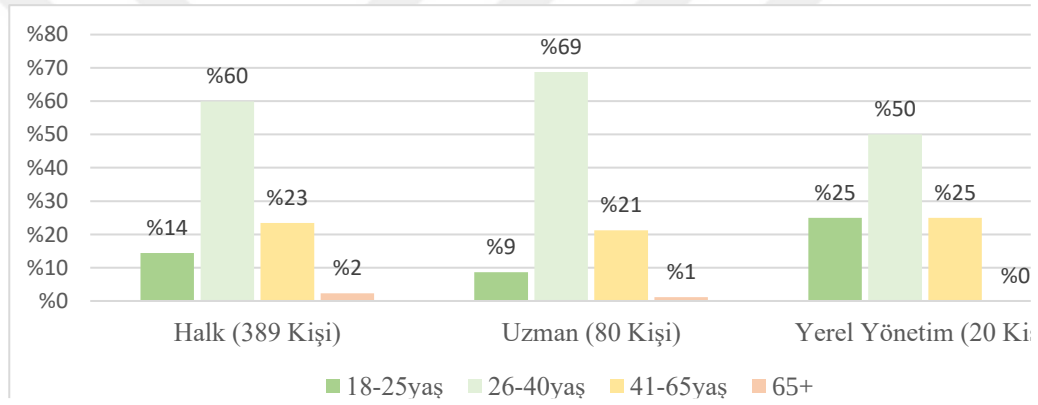
Katılımcı vatandaşların %67'sini, uzman grubun %81'ini, yerel yönetimden katılanların %70'ini erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların cinsiyet dağılım grafiği Şekil 4.63'te gösterilmiştir.

Şekil 4. 63. Cinsiyet durumu

➤ 2.soru: Yaşınız?

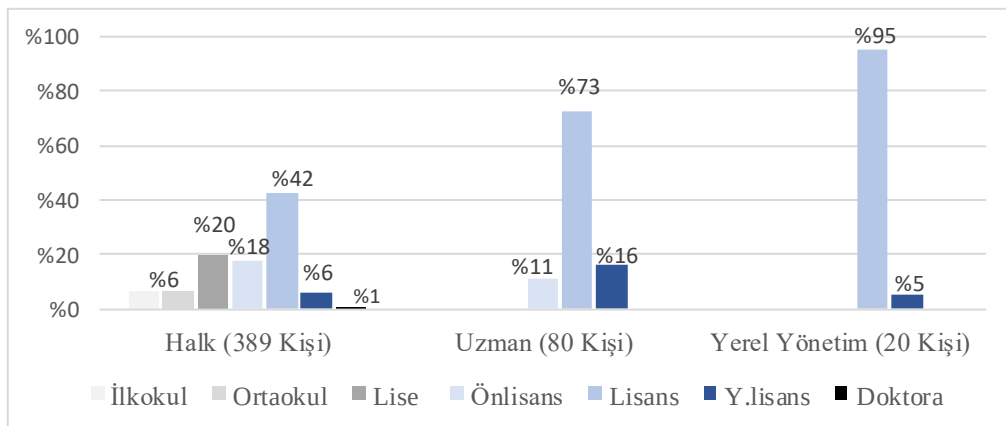
Katılımcıların yaş grafiği Şekil 4.64 incelendiğinde her üç grupta da 26-40 yaş aralığı yüksektir.

Şekil 4. 64. Yaş durumu

➤ 3.soru: Eğitim durumunuz nedir?

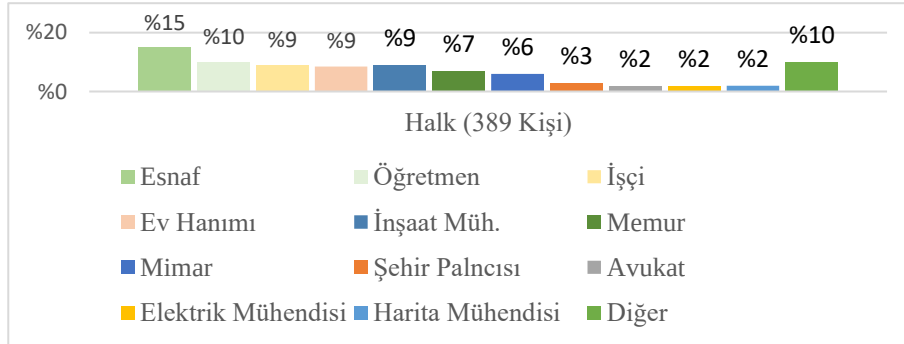
Katılımcı vatandaşların eğitim durumu incelendiğinde; %6'sı İlköğretim Mezunu, %6'sı Ortaokul Mezunu, %20'si Lise Mezunu, %18'si Ön Lisans Mezunu, %42'si Lisans Mezunu, %6'sı Yüksek Lisans Mezunu, %1'i Doktora Mezunu 'dur. Şekil 4.65'de katılımcıların eğitim durumu detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 65. Eğitim durumu

➤ 4.soru: Mesleğiniz nedir?

Ankete katılanların meslekleri incelendiğinde meslek gruplarından en çok esnaf, öğretmen, işçi, ev hanımı ve inşaat mühendisi katılım sağlamıştır. Katılımcıların mesleklerini dağılımı aşağıdaki gibidir.

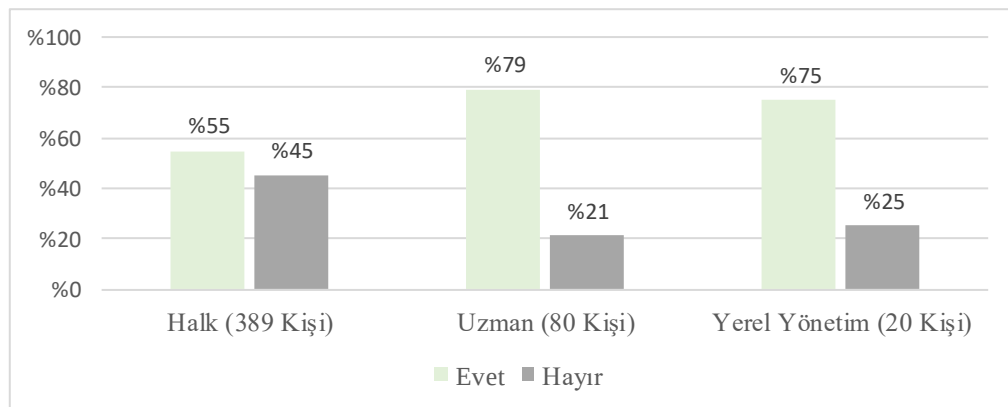
Şekil 4. 66. Katılımcıların meslek dağılımı

4.8.2.Koruma ve Endüstriyel Miras Hakkında Farkındalık Üzerine Sorulan Sorular ve Bulgular

➤ 5.soru: Endüstriyel Miras veya Kültürel Miras kavramları hakkında bilginiz var mı?

Katılımcıların endüstriyel miras ve/veya kültürel miras kavramları hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını anlamak amacıyla sorulmuştur.

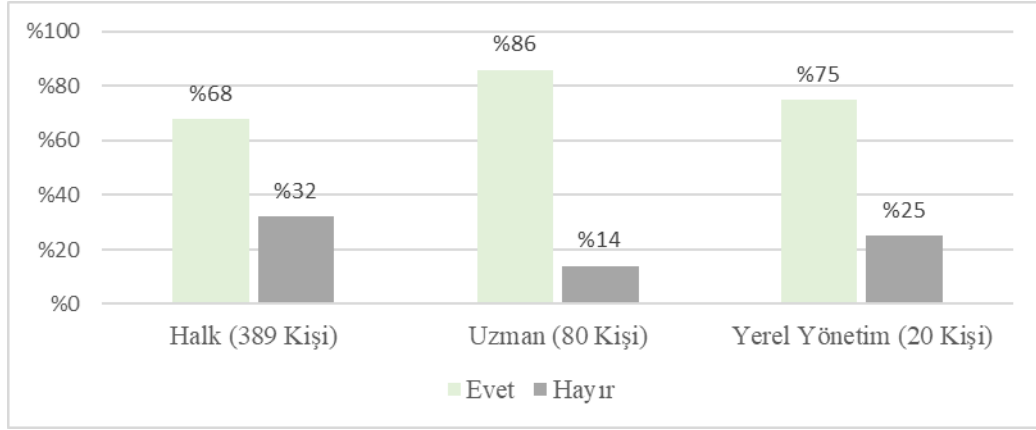
Ankete katılan vatandaşların %45'i bu kavramlardan en az birini bilmemektedir. Uzman grupta ise %21'inin bu kavramlardan en az birini bilmedikleri görülmüştür. Yerel yönetim boyutunda ise katılımcıların ise %25'inin bu kavramlardan en az biri hakkında detaylı bir bilgiye sahip olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Şekil 4. 67. Endüstriyel miras ya da kültürel miras hakkında fikir sahibi olma durumu

➤ 6.soru: Kentsel Koruma hakkında bilginiz var mı?

Katılımcıların kentsel koruma kavramı hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları konusunda fikir sahibi olabilmek amacıyla sorulmuştur.

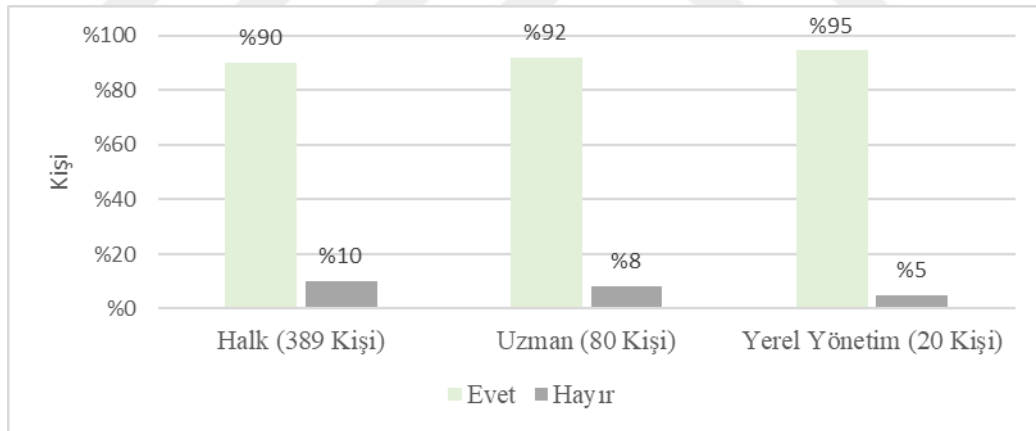
Şekil 4. 68. Kentsel koruma hakkında fikir sahibi olma durumu

Halkın %68'i uzmanların %86'sı, yerel yöneticilerin %75'inin koruma kavramı hakkında fikir sahibidir.

➤ 7.soru: Sizce Ereğli'de bulunan istasyon bölgesindeki yapılar, Taş Evler, Memur Evleri ve fabrika bölgesindeki yapılar korunmalı mı?

Yerel halkın alanda bulunan yapılara ne kadar değer verdiklerini ölçmek için sorulmuştur.

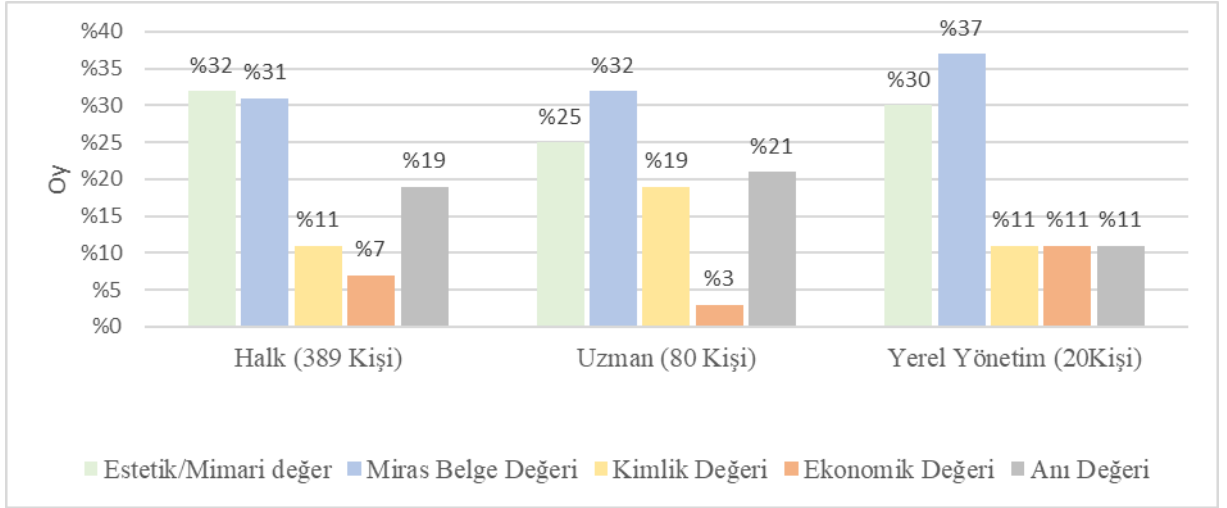
Yapılan anket çalışmasında tüm gruplarda verilen yanıtların %90'nın üzerinde alandaki yapıların korunması gerektiği olarak yoğunlaşmaktadır.

Şekil 4. 69. Çalışma alanındaki yapıları koruma isteği

➤ 8.soru: Yapılar neden korunmalı?

Bu soru bir önceki soruya bağlı olarak yapılar korunmalı görüşünü belirtenlere yöneltilmiş bir sorudur. Soruya seçenek olarak endüstriyel miras yapılarının değerleri olan, *Estetik- Mimari Değeri*, *Miras-Belge Değeri*, *Kimlik Değeri*, *Ekonomik Değeri*, *Anı Değeri* gibi seçeneklerinin yanı sıra eklemek istedikleri başka sebepler varsa bunlarında belirtilmesi için *Diğer* seçeneği sunulmuştur. Katılımcılar bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilmiştir.

Şekil 4. 70. Koruma sebepleri

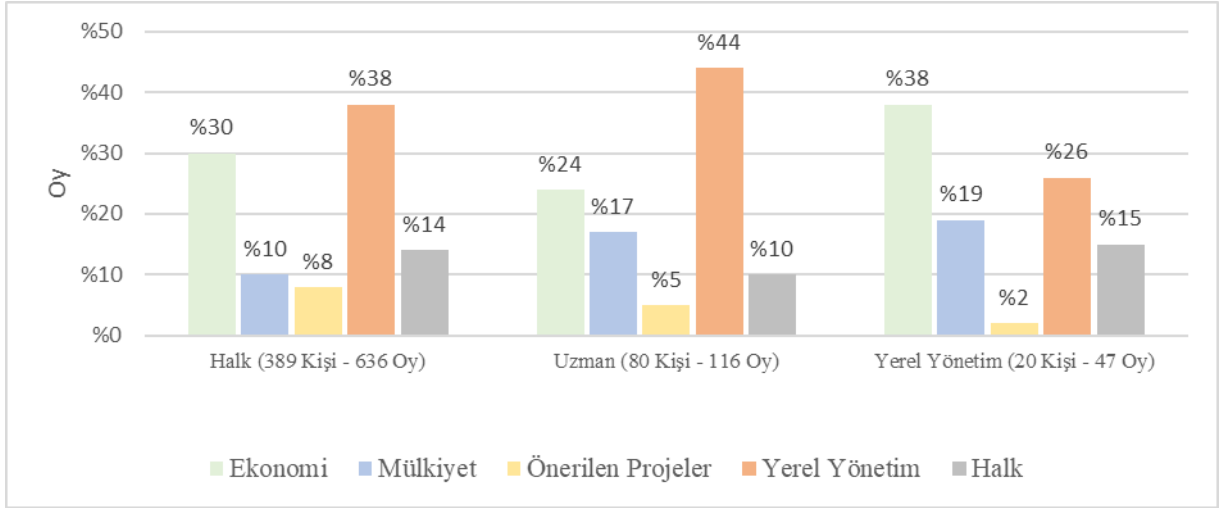
Katılımcılardan halk grubu yanıt olarak estetik ve mimari değer, uzman ve yerel yönetim grupları miras ve belge değerini önemli bulmuşlardır. Her üç katılımcı grup ortak incelendiğinde estetik ve mimari değer ile miras belge değeri cevapları öne çıkmaktadır.

Katılımcılardan 2 kişi, sayılan bu değerlerin yanı sıra *Diğer* seçeneğini işaretleyerek farklı görüşlerini paylaşmışlardır. Bunlardan biri “betonlaşmayı önlemek amacıyla alanın ve yapıların korunması gerektiği” diğeri ise “Geçmişten geleceğe kültürel bir miras ve şehrin dokusuna pozitif bir görünüm sağlayabileceği inancımı taşıdığım için” yapılar korunması gerekir şeklinde ifade etmişlerdir.

➤ 9.soru: *Ereğli’de bulunan İstasyon bölgesindeki yapılar, Taş Evler, Memur Evleri ve fabrika bölgesindeki yapıların âtil durumda kalmasının nedenleri nelerdir?*

Daha önceki bölümde bahsedildiği üzere bölgede bulunan yapıların birçoğu zamanla âtil durumda kalmış ve kentin önemli bir problemi olmasına rağmen çözüm üretilmemiştir.

Katılımcıların gözünde yapıların âtil kalmasındaki sebeplerin tespiti için yöneltilen soruda *Ekonomik Sebepler, Mülkiyet Durumu, Önerilen Projelerin Uygulanabilir Olamaması, Yerel Yönetimin Alana Yeterli Değeri Vermemesi, Halkın Alandan Bir Beklentisinin Olmaması* seçenekleri sunulmuş ve bunun yanında farklı görüşleri olan için *Diğer* seçeneği sunulmuştur. Katılımcılar bu soruda birden fazla seçenek işaretleme hakkına da sahiptir.

Şekil 4. 71. Yapıları âtil kalma sebepleri

Çalışmaya katılan gruplardan halk ve uzmanlar yapıların âtil durumda kalmasında yerel yönetimin sorumlu olduğu konusunda hemfikirdir. Ancak yerel yönetimden katılan katılımcılar bölgenin ekonomik sebeplerden dolayı âtil kaldığını savunmuşlardır.

Katılımcılar belirlediğimiz nedenler dışında farklı nedenlerin olduğunu da diğer seçeneğinde belirtmişlerdir. Bunlar “devletin sorumlu olması”, “özelleştirmeden dolayı”, “halkın ve yöneticilerin hep günü kurtarmaya çalışmaları ve kültürel miraslardan habersiz, haberi olanların da ilgisiz olmalarından” dolayı bu sonuçla karşılaşıldığını söylemektedir.

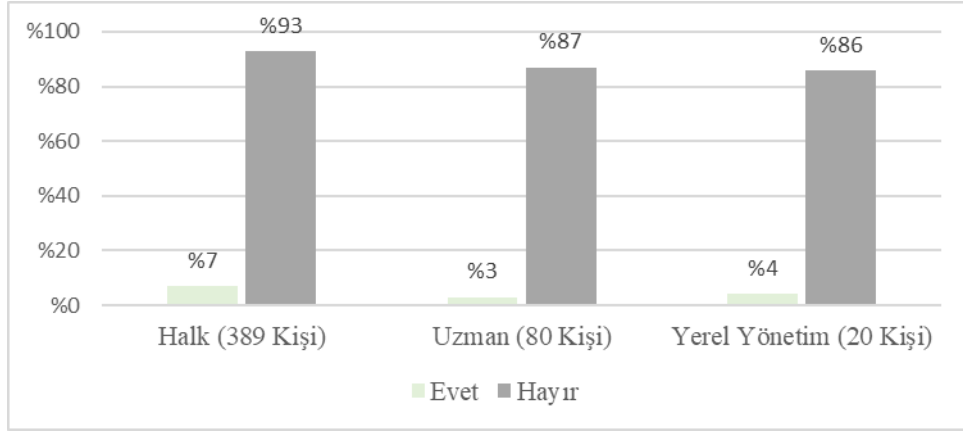
4.8.3. Endüstriyel Miras Yapılarının Kentsel Bellekteki Yerine İlişkin Sorular ve Bulgular

➤ 10.soru: *Daha önce Sümerbank Dokuma Fabrikası veya istasyona ait yapılarda yaşadınız mı?*

Bir dönem bu bölgede yaşayan, vakit geçiren insanların oraya kendini oraya ait hissetmesi ve yaşadığı yere ilişkin koruma duygusunun gelişmesinden hareketle katılımcılara söz konusu alanda yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur.

Bu soruya verilen cevaplardan yola çıkarak bölgenin Ereğli halkı için en seviyede önemli olduğunun tespiti amaçlanmıştır.

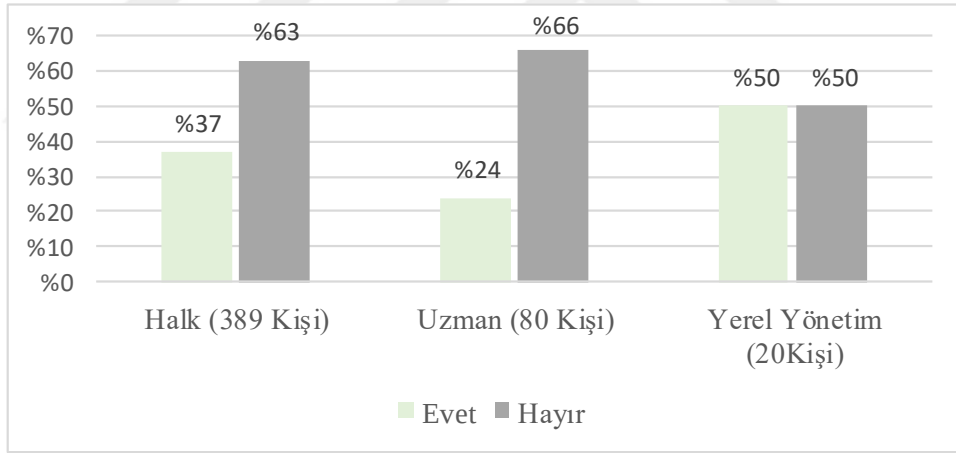
Katılımcıların bu soruya verdikleri cevap genel olarak incelendiğinde %93’ünün bu bölgede yaşamadığı tespit edilmiştir. Katılımcı grupların ise bu soruya verdikleri cevaplar aşağıdaki Şekil 4.68’de detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 72. Yapılarda yaşama durumu

➤ 11.soru: Ailenizde Sümerbank Dokuma Fabrikasında veya istasyonda çalışmış / çalışan biri var mı?

Ankete katılanlara yöneltilen bu soruda fabrikanın ve istasyonun katılımcılardan ne kadarına direkt olarak dokunmuş/etki etmiş olduğunun tespitini yapmak, yaklaşık bir asırlık yapıların günümüz insanıyla hala etkileşim içinde olup/olmadığının tespitini yapmak amaçlanmıştır.

Şekil 4. 73. İstasyon ve fabrikada çalışma durumu

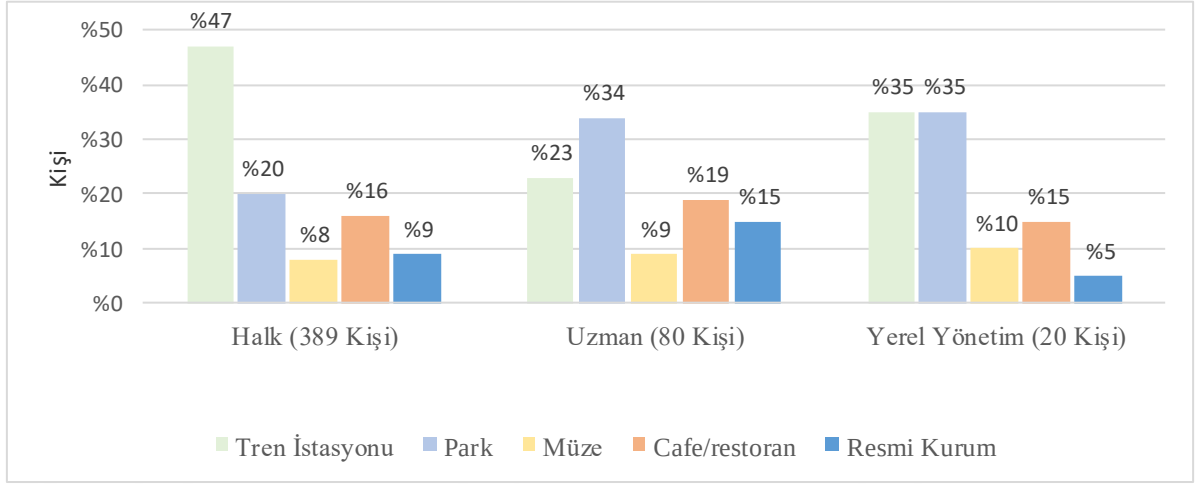
Verilen yanıtlara göre halkın %37'sinin, uzmanların %24'ünün ve yerel yönetimden katılanların %50'sinin burada çalışmış/çalışan bir yakınının olduğu belirlenmiştir.

4.8.4.Katılıma İlişkin Sorular ve Bulgular

➤ 12.soru: Sizce istasyon bölgesindeki yapılar hangi amaçla kullanılmalı?

Ankete katılanlara istasyon sahasında bulunan yapıları gelecekte hangi işlevlerle görmek istediklerini öğrenmek amacıyla sorulmuştur. Cevap olarak Hızlı Tren İstasyonu İçin Uygunsa aynı amaçla kullanılmalı, Rekreasyon (Park) Alanı

İçerisinde Değerlendirilmeli, Müze, kafe / Restoran, Resmi Kurumlar Alanı seçenekleri sunulmuş ayrıca farklı fikirleri olan için *Diğer* seçeneği belirtilmiştir.

Şekil 4. 74. İstasyon Bölgesindeki yapıların kullanım amacı

Halka göre %47 oy oranı ile en yüksek oyu *Hızlı Tren İçin Uygunsa Aynı Amaçla Kullanılmalı* seçeneği almıştır.

Uzamanlar %34 oranla *Rekreasyon/Park Alanı*, Yerel yöneticilerin ise %35'i *Hızlı Tren İstasyonu* ve *Resmi Kurum Alanı* olarak kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

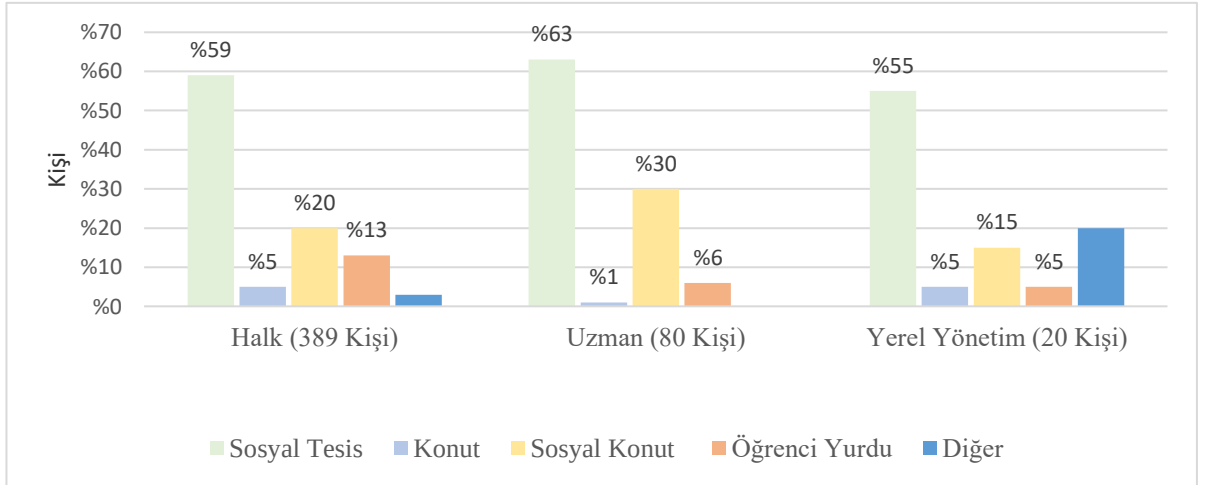
Katılımcılar *Diğer* seçeneğinde farklı görüşlerini de belirtmişlerdir. Bunlar; “seçenekte sunulan cevapların hepsinin bir arada olabileceği”, “kadınlara yönelik meslek edindirme kurs yerleri olabileceği”, “yapıların devamlılığı sağlanması kaydıyla her şey yapılabilir” şeklindedir.

➤ 13.soru: Sizce Taş Evler hangi amaçla kullanılmalı?

Yıllardır atıl vaziyette kalmış ve ilçenin en büyük sorunları arasında olan taş evlerin katılımlıların nasıl görmek istediklerine dair fikir sahibi olabilmek amacıyla sorulmuştur.

Cevap olarak *Sosyal Konut Alanı (Dar Gelirliler İçin)*, *Konut Alanı*, *Öğrenci Yurdu*, *Sosyal Tesis Alanı*, seçeneklerinin yanı sıra farklı görüşleri olanlar için *Diğer* seçeneği sunulmuştur.

Katılımcı her üç grupta da alanın *Sosyal Tesis* olarak kullanılması gerektiği konusunda hemfikirlerdir. Katılımcı grupların bu soruya verdikleri diğer cevaplar aşağıdaki şekil 4.75’de detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 75. Taş evler bölgesindeki yapıların kullanım amacı

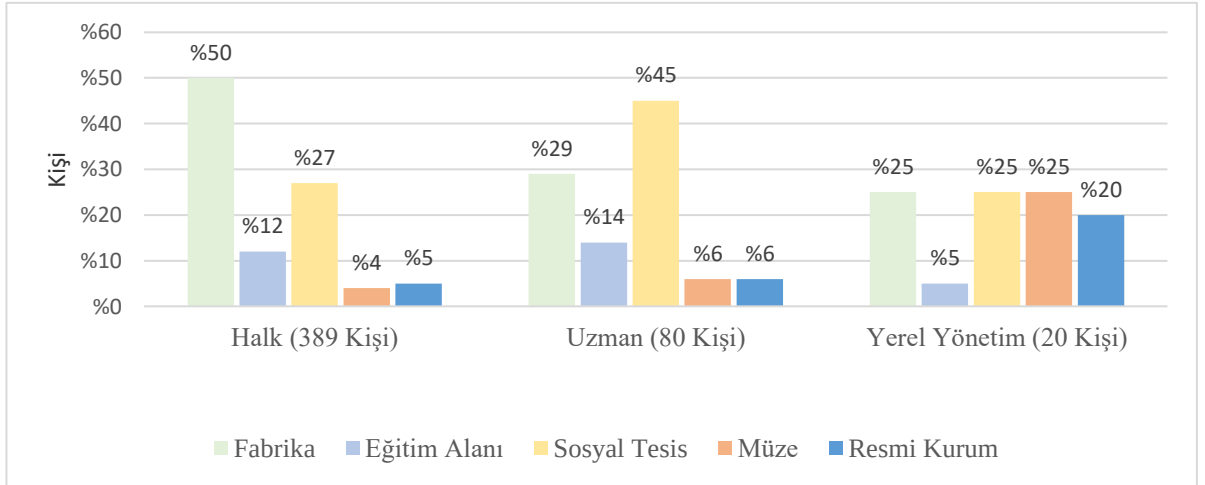
Katılımcılar diğer seçeneğinde farklı görüşlerini de belirtmişlerdir. Bunlar; “iş sahası olarak kullanılmalı, yeşil alan içerisinde değerlendirilerek ağaçlandırılmalı, sivil toplum kuruluşları için tahsis edilmeli, özgün yapısı korunsun ne amaçla kullanıldığının önemi yok, askeri, eğitim, esnaf çarşısı, belediyeye ait butik otel olabilir” şeklindedir.

➤ 14.soru: Sizce fabrika bölgesi ve yapıları hangi amaçla kullanılmalı?

Fabrikanın katılımcılar gözünde hangi amaçla kullanılması gerektiğine dair fikir sahibi olabilmek amacıyla sorulmuştur.

Katılımcılara bu soruya cevap olarak; *Fabrika Olarak Devam Etmeli, Eğitim Alanı, Sosyal Tesis Alanı, Müze, Resmî Kurumlar Alanı* seçenekleri sunulmuş ve farklı fikirleri olanlar için *Diğer* seçeneği sunulmuştur.

Uzmanlar fabrika ve yapılarını *Sosyal Tesis*, halk ise *Fabrika* olarak devam etmesi gerektiği konusunda fikirlerini beyan etmişlerdir. Yerel yöneticilerin *Fabrika, Sosyal Tesis, Müze* seçeneklerini aynı oranda tercih etmişlerdir. Diğer seçeneklerin oy dağılımı ise şekil 4.76’daki gibidir.

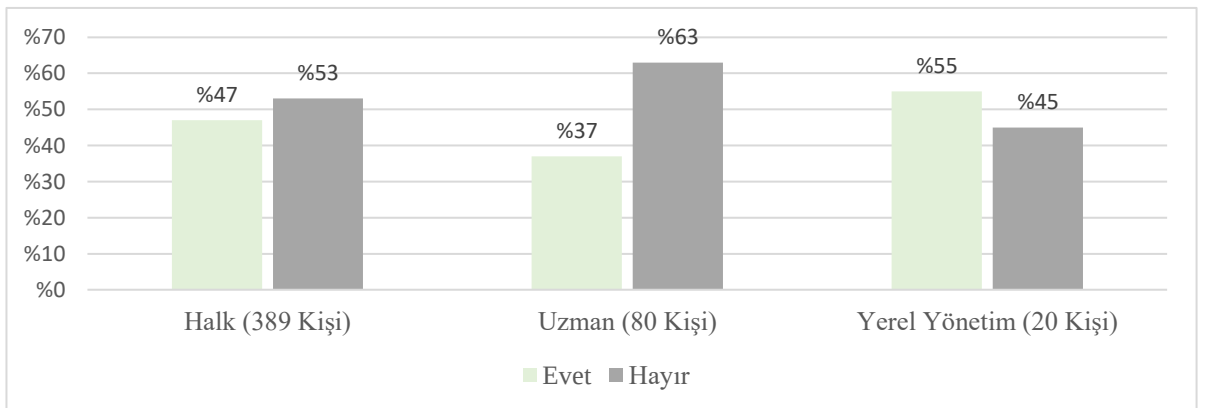
Şekil 4. 76. Fabrikanın kullanım amacı

Yüz yüze yapılan anketlerde halk grubundan en yüksek oyu alan *Fabrika* seçeneğinin seçilmesinin nedenleri olarak; Ereğli'nin gelişmesinde önemli katkısının olması ve güncel ekonomik sorunlar bu cevabın verilmesinde önemli etkenler olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcılar diğer seçeneğinde farklı görüşlerini de belirtmişlerdir. Bunlar; *“yaşantısıyla şehri etkileyebilecek eğitim, sosyal tesis ve müze kullanımları bir arada olabilir, Kadınlar için ürün satış yeri olabilir, fabrika olarak kalmalı diğer yapıları sosyal tesis amaçlı kullanılabilir, konut ve ticari alan”* şeklindedir.

➤ 15.soru: Memur Evlerinin mevcut kullanımından memnun musunuz?

Çalışma alanında yeniden işlevlendirilerek halkın kullanımına sunulan memur evlerinin katılımcılar nezdinde verilen işlevin uygun olup olmadığı konusunda ve uygun değilse nedenlerinin araştırılması amacıyla sorulmuştur.

Şekil 4. 77. Memur evleri memnuniyet durumu

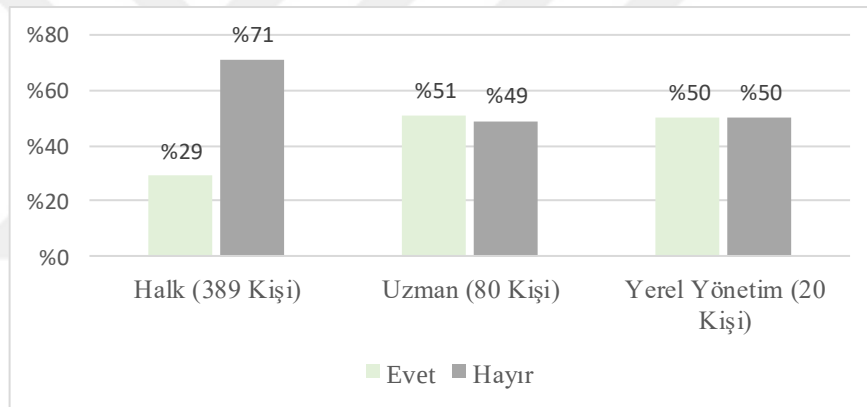
Ankete göre katılımcılardan vatandaş ve uzman grup alanın mevcut kullanımından memnun değildir. Yerel yönetimden katılan katılımcılar buranın mevcut durumundan memnun olsa da memnuniyetsizlik seviyesinde yüksektir.

Yüz yüze yapılan anketlerde ve görüşmelerde bu oranın bu kadar yüksek çıkmasındaki nedenler araştırıldığında, alanın tamamen derneklere verildiği ve günlük kullanım alanlarının olmadığı, alana gitmek için nedenlerinin olmadığı, uzun soluklu vakit geçirme imkanının olmadığı, alan içerisinde yeme/içme ve oturma alanının eksikliği gibi sorunların olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Alandan memnun olanların nedenleri ise; yapıların ve ağaçların korunması, çok sık kullanılsa da derneklerin bir arada olması, şehir merkezinde büyük bir yeşil alan konumunda olması, yürüme/koşu gibi spor aktivitelerine açık olması gibi nedenler katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

➤ *16.soru: Bölgede yapılması planlanan projeler hakkında bilginiz var mı?*

Katılımcıların alanda yapılan veya yapılacak olan projeler hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları, yerel yönetimin halkı bilinçlendirme yeteneği/gücünün tespiti amacıyla sorulmuştur.

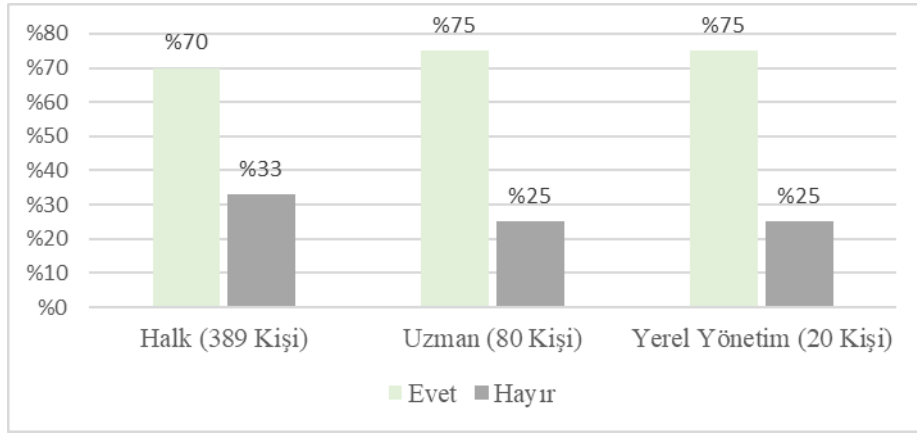
Şekil 4. 78. Projeler hakkında bilgi durumu

Katılımcı vatandaşların %71'inin bölgede yapılacak ya da yapılan projelerden haberdar olmadıkları cevabını vermiştir. Uzman grubun ise %49'u projelerden haberdar değildir. Yerel yönetimden katılan katılımcıların ise %50'sinin burada yapılacak olan projelerden detaylı bir şekilde bilgi sahibi olmadıkları yapılan anket sonucu ortaya çıkmıştır.

➤ *17.soru: Bölgede yapılması düşünülen projelerde katılımcı olmak (fikrinizin alınmasını) ister misiniz?*

Yerel halkın bölgede yapılması planlanan projeler hakkında hem bilgi sahibi olması hem de fikrinin alınması konusunda ne kadar istekli olup olmadığının tespiti amacıyla sorulmuştur.

Katılımcı vatandaşın %70'i, uzman grubun ve yerel yönetimden katılan katılımcı grubun %75'i katılımcı olmak istediğini beyan etmişlerdir. Şekil 4.79'da grupların verdiği diğer cevaplar detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 79. Katılımcıların 17.soruya verdikleri cevapların dağılım grafiği

➤ **18.soru: Eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz.**

Bu bölümde katılımcıların ankete veya alana dair görüş ve önerileri paylaşılmıştır. Paylaşımında kişilerin cümlelerinde büyük hata olmadığı sürece orijinal cümlelerin korunmasına dikkat edilmiştir.

Bu soruya verilen cevaplar aşağıdaki Çizelge 4.2'de görüldüğü üzere Alan ve Yapı Üzerine, Katılım Üzerine, Koruma Üzerine ve Diğer görüş ve öneriler başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Çizelge 4. 2. 18.Soru, Görüş ve öneriler

ALAN VE YAPI KULLANIMI ÜZERİNE	KATILIM ÜZERİNE	KORUMA ÜZERİNE	DİĞER
Belli bir dönem şehrin sosyal, kültürel, ekonomik alanlarında yaşantısına etki eden faktörlere tanıklık etmiş yapıların tanıklıklarını günümüze aktarmalı sosyal, kültürel, tarihsel yönden gerekliliğine inanıyorum.	Yapıların korunması önemli merkezde tarihi bir yerimiz yok. Bölgede yapılan çalışmalardan pek haberdar değiliz kendi çabamızla öğrenebiliyoruz.	Bence atıl olan hiçbir yapının önemi yoktur. Yapılar ne kadar eski olursa olsun halkın kullanımına sunulmalıdır. Böylece yapıların korunması da sağlanmış olur.	Geçmişimize sahip çıkalım. Ereğli'mizi ekonomik ve kültürel açıdan iyi yerlere getirecek projelere destek verelim.
İlçemizdeki bu şekilde bulunan atıl alanların biran önce gereken önem verilerek topluma kazandırılmasını istiyoruz.	Proje yapılacaksa vatandaşlarla görüşülmesi gerekli.	Yapıların korunması Ereğli adına önemli.	İnsanın tarihine sahip çıkması gerektiğini düşünüyorum.
Daha önceden yapılmış fabrikalarımıza sahip çıkalım, satılmasın. Sümerbank kot üretiminde adını duyurmuş bir işletmeyken şimdi sadece anılarla yaşıyor insanlar, bu gibi yapılar tekrar üretime kazandırılmalı.	Eski yapıların hepsi yeni yapılardan daha sağlam o yüzden yıkılmasın. Memur evleri eskiden daha güzeldi. Bölgede yapılan çalışmalarda halkın görüşü alınsın.	Yapıları koruyacak tek güç buradaki yapıların resmi kurum olmasıdır. Çünkü resmî kurumlar bu yapıları koruma ve bakımı için ödenek sağlayabilir.	Ereğli'mizin ruhunu yansıtan bu alanlara kıymet verip çalışmalar yapmanızı takdir ediyor, muvaffakiyetler diliyorum. İnşallah devamı gelir. Teşekkür ederim.
En kısa zamanda kentsel dönüşüme ve taş evlere başlanması özellikle taş evlerin atıl durumdan kurtulup eski güzel günlerine dönmesi lazım.	Halkın bilgilendirilmesi gerekli.	Ereğli'de belli bir yaş kesiminin mutlaka anısı olan yerler. Yıkılmadan korunması önemli.	Ereğli gibi büyük bir ilçemizin böyle çalışmalara ihtiyacı var.
Önceden ne şekilde kullanılıyorsa o durumun korunmasından yanayım. Hatıraları var. Geçmişteki gibi hatırlamak istiyorum. Sümerbank'ın tekrar çalıştığını görmek istiyorum.	Vatandaşa mutlaka danışılsın.	Geçmiş korunmalı eski yapılar sağlam yapılar.	İnsan sağlığı her şeyden önemli yeşil alan gerekli.
Sümerbank, Taş evler gibi Ereğli'nin gözde yerleri bir an önce sosyal hayata kazandırılması gerekiyor	Halka daha çok inilmeli.	Tarihi doku korunup gelecek nesillere bakımlı şekilde bırakılmalı.	İstihdam yaratılmalı.
Taş Evlerin kullanımı dar gelirli ailelere kiralanabilir ayrıca istasyon bölgesindeki konutların birinde kent tarihi müzesi adı altında bir müzeye çevrilebilir. Nikah salonu çevresindeki parkın içindeki döner mekanizma da restoran olabilir emsalsiz bir örnek ve kent açısından öne çıkan göz de bir yapıt olacaktır. Ayrıca Taş evlerin yanından geçen tüm yolların trafiğe kapatılıp yayalara yürüyüş yolları bisiklet parkuru yapılmalı. Bazı Taş evler yapılarının da sosyal faaliyet alanı olarak kullanılması gerekmektedir.		Şehirler kimliği ile yaşarlar, tıpkı insanlar gibi. Eğer kimliği yok olursa onlarda ölüp yok olur giderler. Şehirlere kimlik kazandıran tüm mimari yapılar korunmalı ve eskisi kadar olmasa da oradaki hayatın devam etmesi sağlanmalıdır.	Memur evlerine pek gitmiyorum. İşinde daha deneyimli insanlarla bu anket yapılmalı.
Taş evleri dar gelirliilere verdiler fakat yapıları hem hor kullandılar hem de içinde ne var ne yok söküp gittiler. Bu sebeple taş evlerin dar gelirliilere verilmesine karşıyım.			Ereğli fabrika sayesinde Ereğli olmuştur.
Cumhuriyet dönemi yapılara gerekli özenin gösterilmesi, ilk kullanım amaçlarının yanında günümüz koşullarına uygun olarak da değerlendirilmesi gerekli.			
Kadınlara ve çocuklara yönelik alanlar oluşturulmalı. Kimsesiz çocuklar ve koruma altındaki kadınlar şehir merkezinden koparılmalı o yüzden bu alanlar kadın ve çocuklar için uygun gibi geliyor bana.			
Gençlere istihdam lazım, yapılar yıkılsın işyerleri ve konut ihtiyacı için konut yapılsın.			

4.9.Tartışma

Bu bölümde saha çalışması kapsamında Konya'nın Ereğli ilçesinde bulunan İstasyon yapı grubu ve Sümerbank dokuma fabrikası yapı grubuna ilişkin yerinde inceleme ve anket çalışması sonuçları tartışılmıştır.

Ereğli'ye 1940 yılında Osmanlı döneminde gelen demiryolu hattı Ereğli'nin bütün kaderini değiştirmiştir. Demiryolunun gelmesiyle beraber kent merkezinde sosyal ve ekonomik hareketlilik başlamıştır. İstasyon kısa sürede kentin odağı konumunu almıştır. Bunların yanı sıra İstasyon caddesinin de açılmasıyla kent kuzey yönde gelişmeye başlamıştır. Ereğli'ye demiryolunu gelmesi ile birlikte kent hem pazara hem de hammaddeye kolay ulaşım imkânı kazanmıştır. Pazara ve hammaddeye yakınlık, genç nüfus gibi kriterler dikkate alındığında fabrikanın erekliye kurulmasına karar verilmiş ve 1934 yılında inşaatına başlanan fabrika 1937 yılında faaliyete başlamıştır.

İstasyon ve fabrika kentteki sosyal ve ekonomik hayatı derinden etkilemiştir. Fabrikada açık ve kapalı sinema, kreş, müzik gurupları ve tiyatro gurupları kurulmuş ve sosyal hata hareketlilik katmıştır. Fabrika veya istasyonda çalışmak ve bunlara ait yapılarda oturmak toplumsal statüyü arttırıcı etkenler olmuştur.

İstasyon sahasında bulunan toplam 13 adet yapı grubu incelenmiştir. Bunların arasında gar, depo, lojistik merkez, döner platform, çeşme ve lojmanlar bulunmaktadır. Yapılar eski ve yeni fotoğraflarla ışığında incelendiğinde birçoğunun fiziksel durumun son derece iyi olduğu gözlenmiştir. Ancak âtil vaziyette kalmış yapılar işlevsiz kalmış yapılar da bulunmaktadır. Alanda en çok işlev değişikliğine uğrayan yapı ambar binası (Şekil 4.14) olarak inşa edilen yapıdır. Bu yapı bir dönem lojistik merkez olarak kullanılsa da günümüzde yolcu bekleme salonu olarak kullanılmaktadır.

İstasyon yapılarının işlevlendirilmesi ve restorasyonu sırasında sadece gar binasının yapı özellikleri, kapı ve pencere doğramaları dikkate alınarak korunmuş diğer yapıların bu detaylarına pek dikkat edilmediği dikkati çekmektedir.

Fabrika binası ise sadece ekonomik bir anlam yüklenecek kadar basit bir anlam ifade etmemektedir. Fabrika ile beraberinde fabrika çalışanlarına ait sosyal alanların yapılması Ereğli'nin sosyal hayatında da büyük değişimleri beraberinde getirmiştir. Memur evleri, işçi evleri, yazlık ve kışlık sinemalar, okul gibi yapılar sosyal hayatı derinden değiştirmiş ve Ereğli'nin prestijini arttırmıştır.

1950'lili yıllarda en pik dönemini yaşanan fabrikada 2140 işçi çalışmaktaydı. Fakat devlet ekonomik politikalarda değişikliğe giderek 1997 yılında fabrikaların çoğunu özelleştirmiştir. Özelleştirmeden nasibini Ereğli Sümerbank fabrikası da

almıştır. Fabrika özelleştikten sonra taş evler, Memur evleri ve birkaç yapı belediyeye tahsis edilmiş, fabrika ise üretime devam etmiştir. Özelleştirme işleminden günümüze kadar ki süreçte işçi sayısında ve üretim bazında büyük düşüşler yaşanmıştır. Günümüzde sezonluk işler yapılarak sezonluk işçiler çalıştırılmaktadır. Özelleştirme politikası ile işçi sayısı azalan fabrikanın günümüzde bazı fabrika yapıları kullanılmamakta üretim sadece bir bölümde yapılmaktadır.

Fabrika eklentileri incelendiğinde günümüzde sadece giriş binası, kreş ve fabrika binasının bir kısmı kullanılmaktadır. Diğer birimler olan ahşap depo, su kulesi, spor tesisleri kısmen kullanılsa da gereken ilgi ve bakımın yapılmadığı görülmüştür.

Fabrikada memurlar için tasarlanan memur evleri ise sosyal tesis olarak planlanmış kapı ve pencere detaylarına dikkat edilmeden restorasyon çalışmaları yapılmış ve cephe boyası değiştirilerek yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde farklı dernek ve vakıfların bulunduğu bölge Ereğli merkezinin peyzaj değeri en yüksek alanı olarak dikkat çekmektedir.

Sosyal konut projesi niteliğinde olan Taş Evler ise; dar gelirli gurubun yerleştirilmesinden sonra buraya yerleşenlerin yapıları hor kullanması, bazı kurumlar arasında yaşanan mülkiyet krizi, belediyenin ekonomik sorunlarından dolayı alana yatırım yapmaması yapıların âtil kalmasına neden olmuş hatta bazıları kısmen yıkılmıştır. Günümüzde sosyal tesis alanı kapsamında restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Çalışma alanının endüstriyel miras alanı olarak değerlendirilmesi ve korumacı yaklaşımla ele alınması 2005 yılını bulmuştur. İlk olarak TCDD sahasında buluna yapıları tescillenmesi ile başlata koruma yaklaşımı 2013 yılında yapılan koruma amaçlı imar planı ile devam etmiştir.

Koruma amaçlı imar planı incelendiğinde arazi kullanım kararlarında en çok alana sahip olan donatı sosyal tesis alanlarıdır. Plan açıklama raporunda alanın odak noktası olduğu, endüstri miras alanı olduğu, sivil mimarlık örneği olduğu, sürdürülebilirlik bağlamında korumacı bir yaklaşımla plan yapıldığından bahsedilmiştir. Planlama kapsamında alan hakkında bu kavramların kullanılması alanın öneminin kavrandığının göstergesidir. Raporda Ereğli yerel özelliklerini dikkate alan bir yaklaşımla plan yapıldığından bahsedilmiş olsa da plan yapım, onay ve onay sonrası süreçte halkın herhangi bir katılımı olmadığı görülmüştür. İstasyon ve fabrika yapıları özelinde yapılan anket çalışmasındaki bulgularda katılımın olmadığı görüşünü desteklemektedir.

Çalışma alanı özelinde yapılan anket çalışması halk ve uzman grup olmak üzere iki farklı grupta yapılmıştır. Yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, planlama faaliyetlerine katılım düzeylerini ve konuya ilişkin düşüncelerini tespit etmek 18 adet soru yöneltilmiştir.

Katılımcıların demografik yapısına yönelik sorulan sorulara verilen cevaplar neticesinde; katılımcıların büyük çoğunluğu erkek, yaş Aralığı 26-40yaştır. Eğitim seviyesi yaklaşık %70 oranında üniversite mezunu bulunmaktadır. Bu da katılımcıların eğitim seviyesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Koruma bilinci ve kentsel bellek hakkında farkındalık başlığı altında sorulan sorulara verilen cevaplar neticesinde; katılımcıların %93'ü (360 kişi) bu yapılarda yaşamadığı tespit edilmiştir. Yapılar korunmalı mı sorusuna ise %90 oranında yapıların korunması gerektiği cevabı verilmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcıların büyük çoğunluğu burada yaşamasa da yapılara ilişkin bir bağ kurduğu ve koruma içgüdüsünün geliştiği görülmektedir.

Kaya (2012), Aydın ve Okuyucu (2009) ve ICOMOS (2013)'te belirtildiği üzere endüstriyel miras alanlarının estetik ve mimari, anı, teknik, ekonomik ve folklorik gibi değerleri sebebiyle korunması gerekmektedir. Katılımcılar bu alanda bulunan yapıların estetik ve mimari değeri ve anı değeri nedeniyle korunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılarca yapıların Miras Değeri ve Anı Değeri önemli ölçüde önem arz etmektedir. Özellikle Anı Değeri ve yaş arasında yapılan sorgulamada katılımcıların yaşı arttıkça yapıların Anı Değeri daha da anlam kazanmaktadır.

Katılımcıların kentsel bellek başlığı altında sorulan sorulara verdiği cevaplar neticesinde; katılımcıların büyük çoğunluğu burada yaşamamış, çalışmamış olsa da katılımcıların %90 ve üzerinde alanın bulunan yapıların korunması gerektiği sonucu, çalışma alanında bulunan yapıların bir şekilde kent belleğinde yer ettiğinin göstergesidir.

Katılımcı planlama yaklaşımı kapsamında yapıların geçeceğine ilişkin sorulan sorular neticesinde; İstasyon sahası ve fabrika alanının hangi amaçla kullanılması gerektiğine dair yapılan araştırmada vatandaş ve uzman grup arasında fikir ayrılığı olmuştur. Halk fabrika alanını tekrar fabrika, istasyon sahasını ise istasyon olarak devam etmesini istemektedir. Uzmanlar ise istasyonu rekreasyon alanı, fabrikayı ise sosyal tesis olarak kullanılması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Yerel yönetimden katılan katılımcıların verdiği cevaplarda öne çıkan bir sonuç yoktur. Halkın söz konusu alanlar hakkında bu şekilde görüş bildirmesindeki nedenler incelendiğinde; burada halkın

istasyonu alışıldığı gibi görme isteği, yeni maliyetlerin çıkarılmaması, kentin merkezinde olmasından dolayı ulaşımın kolay olması, mevcut ekonomik durum, fabrikanın Ereğli'nin gelişmesinde etkili olduğu için yeniden Ereğli'nin canlanmasında etkili olabilecek potansiyeli taşıması gibi nedenler bu cevabın verilmesinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Memur evleri yeniden işlevlendirilerek sosyal tesis olarak kullanılmaktadır. Fakat bulgulara göre alanın kullanım memnuniyeti vatandaş ve uzman grup için olumsuzdur. Yerel yönetimden katılan katılımcılarının verdiği cevaplar ise birbirine yakındır. Memnuniyetsizliğin altında yatan nedeler ise yapılar farklı derneklere tahsis edilmiş ve bu dernekler alanın cazibesini ön plana çıkartamamıştır, vatandaşa hitap edecek kafe ve restoranın olmaması, kısaca vatandaş alana çekecek herhangi bir cazibe merkezinin olamaması memnuniyetsizliği beraberinde getirmiştir. Kullanıcıların beyanına göre alanda sadece ağaçların koruması, yürüme ve koşu yolunun olması olumlu görülmektedir.

Taş evler için yapılan araştırma da ise alanın yeni kullanımı her üç katılımcı grup için sosyal tesis alanı olarak kullanılması gerektiği yönündedir. İmar planında sosyal tesis olarak planlanan taş evler saha araştırması sırasında da sosyal tesis için restore edilmeye başlanmıştır. Ankete katılan katılımcıların büyük çoğunluğu alanda yapılan projelerden haberdar olmadığını belirtmiştir. Bu iki bulgu kapsamında taş evlerdeki handikap, Sosyal tesis olarak planlanan memur evleri memnuniyetsizliğinin taş evlerde de devam etme olasılığıdır. Bu olasılığın en aza indirilmesi için alanın tasarım ve işlevlendirilmesinde halkın katılımın sağlanması gerekmektedir. Çünkü anket kapsamında katılımcıların %70'e yakını bölgede yapılması planlanan çalışmalarda katılımcı olmak istediğini belirtmişlerdir.

Anket kapsamında görüş ve önerileri istenen katılımcılar çalışma alanının önemini ve kente bir an önce kazandırılması gerektiğini belirtmiş bunu yaparken de halkın görüşü ve isteklerinin alınması gerektiği konusunda hem fikir olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca ereğli ekonomik ve fiziksel anlamda geliştiren nedenlerin başında fabrikanın olduğu konusunda da hemfikirlerdir. Arazi çalışması kapsamında yapılan anketler Ereğlili katılımcıların %90'ının alanın korunmasına yönelik tutum göstermesi bu yapıların Ereğli halkı tarafından benimsendiğinin göstergesidir. Ayrıca katılımcıların %93'ü burada yaşamamış, %63 ü'nün yakın çevresin de burada çalışmış birinin olmamasına rağmen korunması gerektiği sonucunun bu kadar yüksek çıkması da bunun göstergesidir. Burada yapılacak her müdahalenin Ereğli halkı tarafından

bilinmesi ve mirasın asıl sahibi olan halkın, karar alma sürecinde mutlaka rol alması gerektiğinin göstergesidir.

Bu yapıların vatandaşlarca korunması gerektiği beyanının temelinde yapıların mimari -estetik değeri ve miras belge değeri yatmaktadır. Anı değeri ise 40 yaş üstü vatandaşlar için önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca katılımcıların alanın atıl kalmasında gördükleri en büyük etkenin yerel yönetimin olmasındaki sebebi ilgili belediyenin alan hakkında karar alma sürecinde vatandaşları dahil etmemesidir. Alınan kararların saklanması ya da paylaşılmaması bu sonucu çıkarmıştır.

Katılımcıların yapılar hakkında kullanım talepleri incelendiğinde koruma amaçlı imar planı ile örtüştüğünü çok rahat bir şekilde gözlemlenmesine rağmen katılımın olmaması planın benimsenmemesine neden olmuştur. Memur evleri derneklerin ve açık alanın olduğu kentin en güzel yerlerinden biri olmasına rağmen memnuniyet anketinde %52'lik bir memnuniyetsizliğin çıkmasının altında yatan nedenlerin başında kullanım kararlarının yanlış verilmesi halkın ihtiyaç ve taleplerinin belirlenmemesi yani katılımcı yaklaşımın olmamasıdır.

Saha araştırması kapsamında yapılan ankette katılımcıların %70'e yakını bölgede yapılacak olan plan ve projelerde katılımcı olmak istemesi ve buna rağmen ilgili belediyenin alan üzerinde hızlı karar alarak projeler üretmesi özellikle taş evler de restorasyon çalışmalarının devam etmesi ilerleyen yıllarda yeni bir memnuniyetsizliğin nedeni olabilir.

5.SONUÇ

Bu tez çalışması; endüstriyel miras kavramının tanımladığı alanın ve işlevini yitirmiş endüstri yapılarının, halkın katılımıyla yeniden işlevlendirilmesi önceliğinde değerlendirilmesi gerekliliği düşüncesinden hareketle kurgulanmıştır.

Toplumun sosyal ekonomik kültürel bağlamda yaşam alanı olan kentler toplumun aynasıdır ve toplum kente dair alınacak her türlü kararda hak sahibidirler. Kentler toplumun ihtiyaç ve istediklerini karşılaya bildikleri seviyede topluma ait olurlar ve toplum tarafından benimsenirler. Yani toplumun kente olan aidiyet duygusunun gelişmesi, kentin toplum ihtiyacına ne kadar cevap verebildiği ile doğru orantılıdır. Yerel gereksinimlere uygunluk ve yerel sahiplenmenin sağlanabilmesi için yerel halk, strateji hakkında karar verme ve uygulama sürecine etkin biçimde dâhil edilmelidir. Bu sayede, geliştirilecek planlama çalışmalarında yerellik, meşruiyet, güvenilirlik kazanılabilir. Koruma çalışmalarına her ölçekte toplumsal katılım sağlanabilir ve aidiyet hissi kuvvetlendirilebilir.

Toplumun planlama sürecinde mi yoksa karar verme sürecinde mi katılımcı olacağı katılımcı planlamanın düzeyine bağlıdır. Katılımcı planlamada; plan hakkında halkı bilgilendirmekte katılım, halkın fikrinin alınması da katılım, halkın istekleri doğrultusunda hareket etmekte katılım, karar alma sürecini halka açmakta katılım hatta planlamada son kararı halka bırakmakta katılımın kendisidir. Fakat planlama ya da tasarımda istenen başarı oranı ile halkın katılım seviyesi doğru orantılı olacaktır. Bu doğrultuda planlama ve tasarım sürecinin her aşamasında katılım sağlanması başarılı planlama sürecini ve karar alma olasılığını arttıracaktır.

Katılımcı planlama yaklaşımında başarılı bir katılım yönetimi geçiren uygulamaların planlama ve sosyal kapsamda önemli getirileri olacaktır. Planlama /tasarım kapsamında getirisi: başarılı planlama, sağlıklı mekânlar, toplum istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilen çevreler, başarılı koruma. Sosyal kapsamda getirisi: toplumun aidiyet duygusunun artması, kamu kaynaklarından ziyade yerel ekonomik kaynakları harekete geçirme, halk nezdinde planı kabullenme ve sahiplenme olacaktır.

Başarılı planın temelinde projeleri halka benimsetmek ve endişelerini gidermek yatar bunu başarabilmek ise katılımcı planlama ile mümkündür. Özellikle toplumun kültürel/miras değerleri üzerinde alınacak her kararda toplumun istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Korunması gereken yapılar olarak belirlenen endüstri yapılarını süreç içerisinde farklı koruma yaklaşımları geliştirilmiştir. Bunlar; özgün işlevinin devam etmesi ile

koruma, üretimim durdurularak yerinde koruma, yapıyı başka yere taşıyarak koruma, kurtarılabilecek parçaların kurtarılması ile yapılan korumalardır. Ayrıca son dönemde önem kazanmış ve en çok tercih edilen yaklaşım olan yeniden işlevlendirme ile koruma yöntemidir. Endüstriyel yapılar diğer yapılara göre daha sağlam olduğundan, genelde kent merkezlerinde kaldıklarından dolayı, birden fazla işlevle uyum sağlayabilecek özellikte olduğundan dolayı ve büyük kullanım alanına sahip olduklarından dolayı yeniden işlevlendirmeye en uygun yapılardır. Ayrıca ekonomik açıdan da yeni yapım maliyetleri çıkarmamasından dolayı yeniden işlevlendirmeye uygun yapılardır.

Yeniden işlevlendirme sürecinde; yapılar iyi analiz edilmeli, kent ile bütünleştirilmeli, disiplinler arası iş birliği sağlanmalı, cazibe merkezi konumuna getirilmeli, yapıların kimliği ve özgün dokusu korunmalı, ekonomiye kazandırılmalı, çevresel ilkelere değerlere önem verilmelidir. Ayrıca endüstriyel miras alanlarının yeniden değerlendirilmesinde miras sahibi yerel halkın işlevlendirme sürecinde mutlaka dahil olması gerekmektedir. Katılımcı planlama yaklaşımı ile yapılan örnekler incelendiğinde miras alanları geçmiş ve gelecekle köprü kurması bakımından önem arz etmektedir. Mirasın sahibi olan halkın yapıyı nasıl görmek istiyorsa o yönde müdahale yapılmalı çünkü miras alanlarını en etkin kullanan yine mirasın sahibidir.

Avrupa ülkelerinde kullanım dışı kalmış fabrika, maden vb. yapılarını tekrar kullanabilmek adına endüstri mirası kapsamında değerlendirmektedir. Endüstriyel miras kapsamında değerlendirilen yapılar park, müze sergi salonu, eğitim alanları, kamu kurumu gibi işlevler ile tekrar kullanıma kazandırılmaktadır. Endüstriyel miras kapsamında değerlendirilen yapıların özgün kimliklerinin korunmasıyla gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda ve dünya örneklerinin analizinde; endüstriyel mirasa konu alanların yeniden değerlendirilmesinde toplumsal katılım boyutlu farklı işlevsel dönüşüm süreçlerinin gerçekleştiği görülmektedir.

Sürdürülebilirliği sağlayacak işlev seçiminde sivil kuruluşların, yerel yönetimin ve halkın katılımının sağlanması gerekmektedir. Ortak hareket ile endüstriyel mirasın bulunduğu şehrin ihtiyaçları ve şehrin varsa üst ölçekli plan hedefleri doğrultusunda işlev seçimi yapılmalıdır.

Tez çalışması kapsamında korunması gereken önemli endüstriyel miras varlıklarına sahip olan Ereğli ilçesinde de Sümerbank Dokuma Fabrikası yapıları ve İstasyon binaları incelenmiştir.

Osmanlı döneminde inşa edilen demiryolu ve Cumhuriyet döneminin en önemli ekonomik yatırımı olan Sümerbank Dokuma Fabrikası Konya'nın ereğli ilçesine de

kurulmuş ve kentin sosyal ekonomik ve kentleşme değerli üzerinde önemli derecede etkisi olmuştur. 1904 yılında inşa edilen demiryolu ile ulaşım çeşitliliği artmış hammadde ve pazara yakınlık ekonomiyi canlandırmış, kentin gelişim yönünü etkilemiştir. Ayrıca işçi potansiyeli ve demiryolunun varlığı 1934 yılında Sümerbank'ı Ereğli'de yer seçmesinde etkili olmuş fabrika sayesinde açılan okul, sinema, tiyatro, sosyal konut evleri gibi yapılar sosyal hayatı olumlu anlamda direkt etkilemiştir. Demiryolu ve fabrika hala Ereğli'nin en önemli yapıları konumundadır.

Fabrika yapılarında özellikle özelleştirme sonrasında yaşanan işçi çıkarmaları gelişen teknoloji ile alınan yeni makinaların alansal olarak az yer kaplamaları ve işgücü olarak daha az insanla yönetilmesi fabrikada bulunan bazı yapıların atıl kalmasına neden olmuştur. Bu yapıların bazıları yeniden işlevlendirilse de bazıları hala boş, atıl ve işlevsizdir. Fabrika yapılarından olan memur evleri dernekleri için yenilenmiş ve günümüze aktif kullanılmaktadır. Fakat aynı kader taş evler için geçerli değildir. Mülkiyet problemleri, kiracıların yapıları hor kullanması, yerel yönetim proje üretme sürecinin uzun olması, alana dair tutumu ev ekonomik sebepler yapının çok hızlı bir şekilde yıpranmasına neden olmuştur.

İstasyon sahasında bulunan yapılar ise fabrika alanında bulunan yapılara göre daha iyi durumdadır. Özellikle gar binasının bütün detayları ile korunuyor olması, diğer yapılarında bakımlı olması önemlidir. Burada tamir atölyesi olarak kullanılan yapının mimari özelliklerine dikkat edilmeden yapılan restorasyon tamamen koruma anlayışına ters bir şekilde uygulanmıştır. Söz konusu yapı sadece fiziken korunmuş olup mimari ve estetik değeri yok edilmiştir. Hâlbuki Ereğlili katılımcılar için alanın mimari ve estetik değeri ön plandadır.

Koruma işleminin sadece fiziksel olarak değil kente ve kentliye hitap edecek bir işlev seçimi ile kullanımının sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda da katılımcı planlama yaklaşımı benimsenmelidir. Bu duruma en iyi örnek memur evleridir. Kullanıcıların talep ve istekleri yeterince belirlenmediğinden dolayı yeni işlevlendirilen alan kullanıcılar tarafından benimsenmemiştir. Anket çalışması kapsamında elde edilen bulgular neticesinde taş evlerin sosyal tesis alanı olarak kullanılması, fabrikanın ve istasyonun aynı hizmete devam etmesi Ereğli halkı tarafından benimsenen karar olacağı düşünülmektedir.

Yerel yönetimin alanı korumak amacıyla hazırlattığı koruma amaçlı imar planı incelendiğinde yerel halkın katılımından uzak bir şekilde hazırlandığı toplumun istek ve ihtiyaçlarının sorgulanmadığı, planlama sürecinin sadece belediye ve koruma kurulu

arasında geçtiği gözlemlenmiştir. Planın halkın katılımından uzak bir şekilde hazırlanmış olmasına rağmen açıklama raporunda geçen; *odak noktası, endüstriyel miras, sivil mimarlık örneği, korumacı bir yaklaşım, yerel özelliklerin dikkate alınması* gibi söylemler bakımından değerlidir. Ayrıca imar planında en çok sosyal alanlara yer vermesi de olumlu yönlerinden biridir. Fakat söz konusu planın halkın beklentilerinde ne derecede cevap verdiği konusunda yerel yönetim bir fikir sahibi değildir. Yapılan anket çalışmasında yapıların âtil durumda olmasının en büyük sebebi yerel yönetimdir. Ayrıca katılımcılar alanda planlama ve tasarım sürecinde katılımcı olmak istemektedir. Buradan anlaşılıyor ki yerel yönetim ile halk arasında bir bağ bulunmamaktadır. Yapılar daha fazla yıpranmadan ve yeni işlevler verilmeden halkın talep ve istekleri acil saptanmalı ve bu yönde kararlar alınması gerekmektedir.

Ereğli’de; bölgenin geleceğine yönelik bir yenileme senaryosu oluşturulmalıdır. Kentteki endüstriyel miras alanlarının, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla temel alınarak değerlendirilmesini hedefleyen yeniden değerlendirme yaklaşım modelleri geliştirilmelidir. Endüstriyel alanların yakın çevresiyle bütünleştirilmesi, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını destekleyen mekanlar olarak işlevlendirilmesi, yerleşmenin bundan sonraki gelişimi ve toplumsal yaşamın sürekliliğinin korunması açısından son derece önemlidir. Tüm bu süreçler geniş katılımlı ve tabandan tavana olmak üzere kurgulanmalıdır. Çalışma alanında incelenen tüm yapıların bölge halkının yaşam biçimi, geçmişle kurduğu köprü ve belleği olduğundan hareketle; alan için kurgulanan senaryolarda getirilecek işlevlerin halkın beklentilerini sağlayacak şekilde toplumsal katılım boyutlu geliştirilmesi amaçlanmalıdır.

Ereğli önemli bir endüstriyel miras alanına sahiptir. Burayı önemli kılan özellikler; alanın kent merkezinde olması ve alanın büyük bölümünün mülkiyeti kamuda olması, birden çok kentsel fonksiyonu bir arada bulundurabilecek alan ve yapı stoğuna sahip olması, kentsel boşluklara sahip olması ve alanın önemli peyzaj öğelerine sahip olmasıdır. Ayrıca halkın bu alanı koruma isteği, planlama ve tasarım sürecinde katılımcı olma isteği alandaki potansiyelleri ön plana çıkarmada katkı sağlayacaktır.

Toplumlar sayesinde var olan, toplumu yansıtan ve toplumun olan miras alanlarını yeniden işlevlendirme, mirasa yeni anlamlar katma, gelecek nesillere taşıyarak neslin aidiyet duygusunu diri tutma, kentin devamlılığını sağlama hususunda aktif rol alma yine o toplumun hakkı ve sorumluluğundadır.

Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırması, saha çalışması ve anket çalışması sonucunda tezin araştırma soruları cevaplanmış, Ereğli istasyonu ve Sümerbank Dokuma Fabrikasının kentsel bellekteki yeri, halkın planlama ve tasarım sürecine katılım eğilimi saptanmıştır. Bu kapsamda Ereğli'nin sahip olduğu endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesi söz konusu olur ise kullanıcılar ile birlikte ortak çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bu tez çalışmasının yöntemi ve bulguları, İstasyon ve Sümerbank Dokuma Fabrikası çevresi için yapılacak incelemelere analitik bir temel oluşturacak ve yapılması planlanan projelere ışık tutarak bilimsel katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akış, C. (2018). *Endüstri yapılarının dönüşümü üzerine değerlendirmeler “Antalya Pamuklu Dokuma Fabrikası”*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akyol, İ. (2004). *Açık alan tasarımında katılım yöntemlerinin etkinlik düzeyi değerlendirmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aktürk, Z. (2019). *Katılımcı Tasarım Deneyimi:Çocuklarla Tasarım Oyunu (Yüksek Lisans Tezi)*, Karadeniz Teknik Üniversitesi
- Altanlar, A., Sinmaz, S., & Çakiroğlu, A. (2020). Kentlerin Dönüşüm Sürecinde Yaratıcı Endüstrilerin Rolü: Antalya Dokuma Fabrikası Alanı Özelinde Bir Proje Deneyimi. *Kent Akademisi*, 13(1), 123-145.
- Arslan, Ö. (2021). *Participatory Approach in Urban Design: Evaluating the Process in the Case of İzmir*. Izmir Institute of Technology (Turkey).
- Asıliskender, B. (2002). *Cumhuriyet İn İlk Yıllarında Mimaride ‘modern’ Kimlik Arayışı: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası Örneği*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, H. (2019). *Endüstri mirasını belirleme ve koruma-yaşatma kriterleri: Ankara Maltepe elektrik ve havagazı fabrikası örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Ataöv, A. (2013). Karar verme süreçlerinin demokratikleşmesinde stratejik yaklaşımın rolü ve örnek uygulamalar Süreç Tasarımı, Katılım ve Eylem. *Planning*, 23(3), 125-133.
- Atlar, A. B. (2017). *Planlamada katılım ve bir ilgi grubu olarak şehir plancıları odası*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Avsan, D., Gökmen, G. P., & Altinişik, İ. U. (2020). Endüstriyel mekân ve kentsel hafıza; Sümerbank Denizli İplik Fabrikası üzerinden bir değerlendirme. *İdealkent*, 11(Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı), 997-1022.
- Aydin, D., & Okuyucu, Ş. E. (2009). Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi. *Megaron*, 4(2).
- Başar, M. E., & Erdoğan, H. A. (2009). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Tren Garları. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim Ve Teknoloji Dergisi*, 24(3), 29-44.
- Başman, A. F. (2009). *Tarihi liman alanlarında endüstriyel mirasın korunması; Haydarpaşa gar ve liman çevresi örneği*. [yy].
- Bayram, D. Ç. (2019). *Endüstriyel miras alanlarının kültür ve turizm eksenli dönüşümü*. (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi.

- Büyükarıslan, B., & Güney, E. D. (2013). Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Süreci Ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6(2), 31-57.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*: John Wiley & Sons.
- Çezik, U. (2014). *Kamusal alanların alışveriş merkezine dönüşümü: Denizli Sümerbank'tan Sümerpark'a*. (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi
- Delice, E. (2012). *Endüstriyel miras alanlarının dönüşümü, Haydarpasa örnek alan incelemesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Deniz, O. (2022). *Kentsel belleğin sürekliliği bağlamında bir kültürel rota önerisi: Bursa endüstri mirası rotası*. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Dönmez, G. (2019). Cumhuriyet Dönemi İşçi Yerleşkeleri Ve Lojman Alanlarının Kente Olan Etkileri: Bursa Örneği. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15(1), 55-66.
- EBA(2022). Ereğli Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşiv Dosyaları
- Ekizoğlu, G. (2012). *Demiryolu yerleşkelerinin endüstriyel miras olarak korunma sorunları: İzmir-Aydın hattı üzerindeki demiryolu yerleşkeleri örneği*. DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eldes, I. Y. (2019). *Sümerbank Dokuma Fabrikalarının Dönüşümü (1935-2019): Kayseri, Ereğli, Nazilli, Bursa ve Malatya Örnekleri*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Elhan, S. (2009). *Kentsel bellek bağlamında sanayi mirasının değerlendirilmesi: İstanbul Haliç Örneği*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, Y. D. (2003). Kentsel Yenileşmede Bir Araç Olarak Dönüşüm Projeleri.
- Esengil, Z. (2009). *Planlama Ve Tasarım Sürecine Katılımın Kamusal Projeler Bağlamında İrdelenmesi: Antalya Kent Merkezi Örneği*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gören, L. F. G., & Manisa, K. (2021). Demiryolu Yapılarının Kullanım Dönüşümünde İşlevsel Olasılıklar ve Yapısal Müdahaleler. *Mimarlık ve Yaşam*, 6(3), 879-897.
- Güneş, G. (2011). Korunan alanların yönetiminde yeni bir yaklaşım: katılımcı yönetim planları. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), 47-57.
- Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü Ve Değişen Kent Kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2).
- Hou, J. (2011). Citizen design: Participation and beyond *Companion to urban design* (pp. 329-340): Routledge.

- KAİP Raporu (2013). Ereğli Sümerbank Dokuma Fabrikası ve TCDD Sahası Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu
- Karabağ, K. (2020). Bir Endüstri Mirası Olarak Antalya Dokuma Fabrikası. *Online Journal of Art and Design*, 8(2).
- Karabulut, S. (2016). Erken Cumhuriyet Döneminde Doğanadolu Bölgesini Kalkındırmaya Yönelik Bir Girişim: Malatya Bez Fabrikası Ve İplik Fabrikası Taş'ın Kuruluşu. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 67-78.
- Karademir, B. (2019). *Kayseri tarihi kent merkezinde koruma amaçlı planlama yaklaşımlarının sürdürülebilir kentsel koruma bakımından irdelenmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, B. (2012). Endüstri Mirasımızın Korunmasında Planlama Yaklaşımı, Uzmanlık Tezi: Kültür.
- Kazas, J. (2008). Endüstriyel miras kapsamındaki alanların kentsel yenilemeyi oluşturmadaki rolünün irdelenmesi" Ödemiş örneği".
- Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
- Kevseroğlu, Ö. (2011). *Endüstriyel miras alanlarının kent peyzajına entegrasyonunun değerlendirilmesi: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası Örneği*. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KILIÇ, S. (2012). Örnek büyüklüğü, güç kavramları ve örnek büyüklüğü hesaplaması. *Journal of Mood Disorders*, 2(3), 140-142.
- Konak, N. (2019). *Yeniden işlevlendirme kapsamında bir endüstriyel miras örneği olan Seka Kâğıt Müzesi'nin iç mekân analizi*. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, G. (2012). Endüstri mirasını koruma ve yeniden kullanım yaklaşımı. *Güney Mimarlık*, 8, 18-24.
- KUBAN, N. (2002). *Yeşilköy Tren İstasyonu yapılar grubu restorasyon projesi, yayınlanmamış*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, İstanbul.
- Mutlu, K., & YILMAZ, C. (2018). Endüstriyel Miras Turizmi İçin Bir Örnek: Ayancık-Zingal Orman İşletmesi (Sinop). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(44), 121-162.
- Mutlu Kaya, C. Y. (2018). Endüstriyel Miras Turizmi İçin Bir Örnek: Ayancık-Zingal Orman İşletmesi (Sinop). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(44), 121-162.

- Nazik, C. (2021). *İstanbul'daki Endüstriyel Miras Kapsamındaki Yapıların Müze Yapılarına Dönüştürülmesinin Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirliğe Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi.
- Nurol, B. (2015). Kayıp Sınıfın Peşinde: Anadolu'da Sınıf Oluşumu Ve Modernleşme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 70 (3), 541-570
- Özdemir, A. (2019). Katılımcı Planlama İçin Yöntem Yaklaşımı: Sakarya Mahallesi Parkı Örneği, Denizli-Türkiye. *Journal of the Institute of Science and Technology*, 9(1), 233-243.
- Özden, E. Ö., & Görgülü, Z. (2006). Planlama-koruma ilişkisi üzerine yeni bir sistem önerisi. *YTÜ Mimarlık Fakültesi e-Dergisi*, 1(4), 102-108.
- Öztürk, İ. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Demiryollarının Gelişimi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 1860-1953.
- Özüdoğru, A. A. (2010). Adana'da Dokuma Sanayi Yapılarının Endüstri Mirası Kapsamında İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Adana*.
- Saner, M. (2012). Endüstri mirası: kavramlar, kurumlar ve Türkiye'deki yaklaşımlar. *Planlama Dergisi*, 52, 53-66.
- Seçer Kariptaş, F. (2019). Endüstriyel miras kavramı çerçevesinde endüstri yapılarının yeniden işlevlendirilmesi ve elektrik santralleri örneği üzerinden analizi.
- Sertbaş, C. (2013). *Kentsel Planlam Sürecinde Katılımcı Yaklaşımlar: Kepez- Santral Mahalleleri Yeniden Yerleşim Projesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi
- Sevgili, F. (2008). *Demiryolu Mülkiyetinde Yer Alan Atıl Taşınmazların Değerlendirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi).
- Şimşek, E. (2006). *Endüstri yapılarının kültürel miras olarak irdelenmesi ve değerlendirilmesi: İzmir Liman Arkası örneği*. DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tanyeli, G. (2000). Endüstri arkeolojisi yapılarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi. *Domus m*, 8, 50-51.
- Tekeli, İ. (1991). *Kent planlaması konuşmaları*: TMMOB Mimarlar Odası.
- Tekeli, İ. (2009). *Kültür politikaları ve insan hakları bağlamında doğal ve tarihi çevreyi korumak*: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tırnakçı, A. (2020). İşlevini yitirmiş endüstriyel peyzajların yeniden işlevlendirilmesi: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası örneği.
- Turgut, S., & Seçilmişler, T. (2017). Katılımcı Planlama Deneyimi: Mersin İl Çevre Düzeni Planı Örneği. *Megaron*, 12(2).

- Uçar, B. (2013). *Endüstriyel miras ve yeniden işlevlendirme kavramları kapsamında Beykoz deri ve kundura fabrikası'nın irdelenmesi.*
- Uğursal, S. (2011). *Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi örneği.* DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, M. (2018). Endüstriyel Miras ve Turizm İlişkisinin Türkiye Turizm Planlaması Kapsamında Değerlendirilmesi. *1st International Conference on Tourism and Architecture* 323-338.
- Uzunoglu, N. (2018). Kültürel Miras Alanlarının Toplumsal Bellek Bağlamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Haydarpaşa Örneği. *Unpublished Master's Thesis, Istanbul Technical University Department of Urban Design.*
- Wehdorn, M. (1985). The industrial and technical heritage in the Northern States of Europe. Situation of the Technical and Industrial Built Heritage in Europe. *Architectural Heritage Report and Studies (ss. 1-58). Strasburg: Council of Europe.*
- Yüksel, Ş., & Savaş, R. A. H. Terk Edilmiş Endüstri Alanlarının Kültür-Sanat Odaklı Yeniden İşlevlendirilmesi: Hasanpaşa Müze Gazhane Culture-Art Focused Re-Functioning Of Abandoned Industrial Areas: Hasanpasa Museum Gasworks.
- Zeybekoğlu, S. (2002). Erken Cumhuriyet Dönemi Sanayi Komplekslerinin Mekansal Analizi: Nazilli, Kayseri, Bursa ve Eskişehir Örnekleri.

Çevrimiçi Kaynaklar

Url-1: <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/wp-content/uploads/2020/11/KATILIM.pdf>
Ziyaret Tarihi: 02.10.2022

Url-2: <https://www.stendustri.com.tr/haberortak/endustri-nedir-ne-demektir-h99486.html>
Ziyaret Tarihi: 02.01.2022

Url-3: <http://www.international.icomos.org/18thapril/2006/nizhny-tagil-charter-e.pdf>
Ziyaret Tarihi: 13.10.2021

Url -4: https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/tez/sutez.pdf
Ziyaret Tarihi: 13.10.2021

Url -5: <https://www.travelingturks.com/avrupa/ispanya/madrid/atocha-tren-istasyonu>
Ziyaret Tarihi: 01.11.2021

Url-6: <https://textiles-zentrum-haslach.at/webereimuseum-118>
Ziyaret Tarihi: 01.11.2021

Url-7: <https://www.stitchingworlds.net/study/excursion-textiles-zentrum-haslach/>
Ziyaret Tarihi: 13.10.2021

Url-8: <https://istanbeautiful.com/tr/istanbul-rahmi-koc-muzesi/>

Ziyaret Tarihi: 01.11.2021

Url-9: <https://www.santralistanbul.org/tr/hakkinda/>

Ziyaret Tarihi: 01.11.2021

Url-10: <https://www.santralistanbul.org/tr/hakkinda/>

Ziyaret Tarihi: 01.11.2021

Url -11: <https://www.habervakti.com/asirlik-haydarpasa-garinda-yilların-yanısları-duzeltiliyor>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url-12: <https://www.milliyet.com.tr/pazar/istanbula-helenistik-miras-6814003>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -13: <https://emlakkulisi.com/adil-karaismailoglundan-haydarpasa-gari-aciklamasi/663801>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url-14: <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-110701/karaagac-eski-tren-gari.html>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url-15: <https://edirne.ktb.gov.tr/TR-110701/karaagac-eski-tren-gari.html>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -16: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/tarihi-tren-stasyonu-zmit>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -17: <https://www.timekocaeli.com/kategoriler/kose-yazisi/izmit-tarihi-tren-gari>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -18: <https://kulturenvanteri.com/harita/#16/40.762375/29.915825>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url-19: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/Eklenti/91043,kocaeli-muzesipdf.pdf?0>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url-20: <https://kulturenvanteri.com/yer/camlik-eski-tren-istasyonu/#16.32/37.885159/27.380704>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -21: <https://turkishmuseums.com/museum/detail/12331-izmir-selcuk-camlik-acik-hava-buharli-lokomotif-muzesi/12331/1>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -22: <http://www.fatih.gov.tr/tcdd-istanbul-sirkeci-gari-demiryolu-muzesi>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -23: <https://www.gzt.com/skyroad/istanbulda-oryantalist-mimari-ornegi-sirkeci-gari-3567752>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -24: <https://www.soylentidergi.com/sirkeci-gari-ihtisamli-bir-oryantalist-mimari-ornegi/>

Ziyaret Tarihi: 02.11.2021

Url -25: <https://isteaturk.com/g/icerik/Sumerbank/720>

Ziyaret Tarihi: 05.11.2021

Url -26: <https://isteaturk.com/g/icerik/Sumerbank/720>

Ziyaret Tarihi: 05.11.2021

Url-27: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sumerbank/>

Ziyaret Tarihi: 05.11.2021

Url -28: <https://malatyahaber.com/nezir-kizilkaya/malatyayi-kent-yapan-kurum-sumerbank>

Ziyaret Tarihi: 05.11.2021

Url -29: <https://www.kepezdokuma.com/>

Ziyaret Tarihi: 07.11.2022

Url-30: https://www.nufusu.com/ilce/eregli_konya-nufusu#mahalle-nufuslari

Ziyaret Tarihi: 02.01.2023

Url-31: <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMImages/Haritalar/b3.jpg>

Ziyaret Tarihi: 12.11.2022

Url- 32: <http://kentvedemiryolu.com/raylarda-tasinan-tarihacilisinin-105-yilinda-25-ekim-1904-konya-bulgurlu-eregli-demiryolu/>

Ziyaret Tarihi: 12.11.2022

Url- 33: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>

Ziyaret Tarihi: 12.11.2022

Url-34: <http://www.ereglitekstil.com/hakkimizda.aspx>

Ziyaret Tarihi: 12.11.2022

EKLER

EK 1: Saha araştırması kapsamında yapılan anket çalışmasında sorulan sorular.

EREĞLİ'DE ENDÜSTRİYEL MİRAS

Sayın Katılımcı

Konya Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, Dr. Elif GÜNDÜZ danışmanlığında, Katılımcı Planlama Yaklaşımı ile Endüstriyel Miras Alanlarının Değerlendirilmesi: Ereğli Tren Garı ve Sümerbank Dokuma Fabrikası Kompleksleri Üzerinden Değerlendirme adlı tez çalışması yürütmekteyim.

Bu anket ile önemli bir endüstriyel mirasa sahip olan Ereğli'de söz konusu alanın planlanmasında katılımcı planlama yaklaşımının uygulanabilirliği ayrıca vatandaşın, sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin planlama faaliyetlerine katılım düzeyleri ve konuya ilişkin fikirleri tespit edilecektir.

Anket güvenliği için sizlerden isim vb. özel bilgiler alınmayacak olup verilen cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve herhangi bir paylaşım söz konusu olmayacaktır. Anketin bilimselliği ve çalışma etiği çerçevesinde anketi bir defa cevaplamanızı rica ediyorum.

Değerli vaktinizi bana ayırıp ve görüşlerinizi benimle paylaştığınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla. Şevket TÜRKTAS

1.Cinsiyetiniz

Kadın / Erkek

2.Yaşınız

18-25 / 26-40/ 41-65 / 65+

3.Eğitim Durumunuz

4.Mesleğiniz

5.Endüstriyel Miras veya Kültürel Miras kavramları hakkında bilginiz var mı?

Var / Yok

6.Kentsel Koruma hakkında bilginiz var mı?

Var / Yok

7.Sizce Ereğli'de bulunan istasyon bölgesindeki yapılar, Taş Evler, Memur Evleri ve fabrika bölgesindeki yapılar korunmalı mı?

Evet / Hayır

8.Evet İse- Yapılar neden korunmalı?

(Birden Fazla Seçenek Seçebilirsiniz)

Estetik ve Mimari Değeri İçin

Miras / Belge Değeri İçin

Kimlik Değeri İçin

Ekonomik Değeri İçin

Anı Değeri İçin

9.Ereğli'de bulunan istasyon bölgesindeki yapılar, Taş Evler, Memur Evleri ve fabrika bölgesindeki yapıların âtıl durumunda kalmasının nedenleri nelerdir?

(Birden Fazla Seçenek İşaretleyebilirsiniz)

Ekonomik Sebepler

Mülkiyet Durumu

Önerilen Projenin Uygulanabilir Olmaması

Yerel Yönetimin Alana Yeterli Değeri Vermemesi

Halkın Alandan Bir Beklentisinin Olmaması

10.Daha önce Sümerbank Dokuma Fabrikası veya istasyona ait yapılarda yaşadınız mı?

Evet / Hayır

11.Ailenizde Sümerbank Dokuma Fabrikasında veya istasyonda çalışmış / çalışan biri var mı?

Evet / Hayır

12.Sizce istasyon bölgesindeki binalar hangi amaçla kullanılmalı?

Hızlı Tren İstasyonu İçin Uygunsa Aynı Amaçla Kullanılmalı

Rekreasyon (Park) Alanı İçerisinde Değerlendirilmeli

Müze

Kafe / Restoran

Resmî Kurumlar Alanı

Diğer:

13.Sizce Taş Evler hangi amaçla kullanılmalı?

Sosyal Konut (Dar Gelirliler İçin)

Konut

Öğrenci Yurdu

Sosyal Tesis Alanı

Diğer:

14.Sizce fabrika bölgesi ve yapıları hangi amaçla kullanılmalı?

Fabrika Olarak Devam Etmeli

Eğitim Alanı

Sosyal Tesis Alanı

Müze

Resmî Kurumlar Alanı

Diğer:

15.Memur Evlerinin mevcut kullanımından memnun musunuz?

Evet / Hayır

16.Bölgede yapılması planlanan projeler hakkında bilginiz var mı?

Evet / Hayır

17.Bölgede yapılması düşünülen projelerde katılımcı olmak (fikrinizin alınmasını) ister misiniz?

Evet / Hayır

18.Ekleme istediğiniz görüş ve önerileriniz